

รายงานการวิจัย

ปัจจัยบางประการและทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม
และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม
ในจังหวัดสงขลาและพัทลุง

Some Factors and Attitudes of Dairy Farmers and
Livestock Officers Toward the Adoption on Dairy Raising
Technology in Changwat Songkhla and Phatthalung

รศ.ดร.ยุพินพรรณ ศิริวัชนนุกูล ผศ.ดร.ยุทธนา ศิริวัชนนุกูล
ปกรณ์ เอกปนิธานพงศ์ และ ชีรนนท์ พลยุทธ

ภาควิชาพัฒนาการเกษตร ภาควิชาสัตวศาสตร์
คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

และ

สำนักงานปศุสัตว์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และ
สำนักงานปศุสัตว์อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

พ.ศ.2543

กั๋ว๐

เลขหน้	SF109.8 Th. 2543 ๐.1
Lib Key	224626

ปัจจัยบางประการและทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์
ต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลา และพัทลุง

ยุพินพรรณ ศิริวิธนนุกูล¹ ยุทธนา ศิริวิธนนุกูล²
ปกรณ เอกลักษณ์พงษ์³ และธีรนนท์ พลยุทธ⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการเลี้ยงโคนม และทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในจังหวัดสงขลาและพัทลุง ตลอดจนการหาความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยบางประการและทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม ดังนั้นผลจากการศึกษาในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลา และพัทลุง มีทัศนคติเกี่ยวกับด้านรายได้หรือผลตอบแทนจากการเลี้ยงโคนม ด้านระยะเวลาในการเลี้ยงและด้านการเลี้ยงดูโคนม ยังอยู่ในระดับต่ำ ยกเว้นทัศนคติด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่นั้นอยู่ในระดับสูง สำหรับการยอมรับด้านการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในทั้ง 2 จังหวัด พบว่าเกษตรกรให้การยอมรับกับกิจกรรมทุกด้านในระดับสูง นอกจากนี้ยังพบว่ามีความแปร 5 ตัวแปรคือ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม แรงงานในครอบครัว ทัศนคติด้านรายได้หรือผลตอบแทน และทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนมในภาพรวมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับการเลี้ยงโคนมทั้งหมด และจากการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยด้านต่าง ๆ พบว่า รากาน้ำนมดิบที่ขายระดับการศึกษา อาชีพอื่น ๆ (อาชีพที่นอกเหนือจากการเลี้ยงโคนม) หนี้สินจากญาติ หนี้สินจากแหล่งอื่น (แหล่งเงินกู้ในหมู่บ้าน และแหล่งเงินกู้นอกพื้นที่) ทัศนคติด้านรายได้และผลตอบแทน และทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงดูโคนมมีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร

สำหรับการศึกษาในกลุ่มของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์พบว่าในภาพรวมเจ้าหน้าที่มีทัศนคติต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 57.1) นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ให้การยอมรับ

¹ Ph.D (Development Education, Rural) รองศาสตราจารย์ ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² Ph.D (Animal Science and Animal Nutrition) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ M.Sc. (Agricultural Development) สัตวแพทย์ 5 ปศุสัตว์อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

⁴ M.Sc. (Agricultural Development) ปศุสัตว์อำเภอตรัง จังหวัดตรัง

วิทยาการด้านการเลี้ยงโคนม ในแต่ละด้านและวิทยาการทั้งหมดในระดับปานกลางเช่นกัน และจากผลการหาค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยทางสังคมบางประการกับการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในแต่ละวิทยาการ พบว่า ระยะเวลาในการรับราชการมีความสัมพันธ์กับการยอมรับด้านสุขาภิบาล และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการยอมรับด้านสุขาภิบาลและด้านการปรับปรุงพันธุ์ และจากการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยทางสังคมบางประการ พบว่า ระยะเวลาในการรับราชการมีอิทธิพลต่อการยอมรับด้านสุขาภิบาล และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม มีอิทธิพลต่อการยอมรับด้านสุขาภิบาลและการปรับปรุงพันธุ์

ข้อเสนอแนะของการศึกษาในกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์เขตฯ ปศุสัตว์จังหวัดและอำเภอ มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยเกษตรกรรมต่าง ๆ ควรให้ความสนใจถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรมากขึ้นทั้งในเรื่องของการควบคุมคุณภาพน้ำนมดิบ การทำผลิตภัณฑ์ในลักษณะของกลุ่มหรือสหกรณ์ การใช้สื่อเอกสาร วิทยุ โทรทัศน์มากขึ้นกับเกษตรกรที่มีการศึกษาน้อย ตลอดจนการจัดกิจกรรมไปดูงานของกลุ่มโคนมอื่น ๆ ที่ทำตามหลักวิชาการแล้วได้ผลดี หรือการจัดฟาร์มเกษตรกรตัวอย่างให้เห็น ทั้งนี้เพื่อเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรให้เห็นความสำคัญของการเลี้ยงโคนมมากขึ้น

สำหรับข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ คือเจ้าหน้าที่ควรให้ความสำคัญของการใช้สื่อ เช่น วิทยุหรือโทรทัศน์ในการรายงานหรืออบรมการเลี้ยงโคนมอย่างต่อเนื่อง และควรมีความรู้ความสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนต่าง ๆ สำหรับยืมมาใช้ในการลงทุนและประการสำคัญแก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ที่ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นที่พึ่งนักวิชาการ นักส่งเสริมและนักวิจัยไปพร้อม ๆ กันโดยมีความรู้เรื่องการวิจัยพื้นฐานและประยุกต์ มีความรู้เรื่องสถิติวิจัยทางการเกษตร การใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมต่าง ๆ

Some Factors and Attitudes of Dairy Farmers and Livestock Officers Toward the Adoption on Dairy Raising Technology in Changwat Songkhla and Phatthalung

Yupinphan Siriwathananukul¹

Yuthana Siriwathananukul²

Pakorn Expanithanpong³ and

Teeranon Phoonlayuth⁴

Abstract

The objective of the study was to investigate the socio-economic characteristics and general background of farmers' dairy raising and attitudes of dairy farmers in Songkhla and Phatthalung Provinces. The correlation and influence on some factors and attitudes of dairy farmers and livestock officers toward the adoption on dairy raising technology was studied. And the results from the study on the dairy farmers groups revealed that the farmers within these two provinces have a low attitude toward income or others benefits from dairy raising, time scheduling of raising and dairy raising's management, but attitudes toward livestock officers' work on their duties are high. For the level of adoption on dairy raising technologies of farmers in these two provinces are high.

Moreover, five factors, level of education, experience in dairy raising technologies family labour, attitudes toward income or other benefits from dairy raising and attitudes of farmers toward dairy raising, all had significant correlation with the adoption of all dairy raising technologies. Multiple regression analysis revealed that the price of raw milk, level of education, other occupation besides dairy raising, indebtedness from relatives, indebtedness from other sources (in village, from outside, etc.), attitudes toward income and other benefits and attitude of farmers toward dairy raising affected the adoption of dairy raising technology of farmers.

¹ Ph.D. (Development Education, Rural) Associate Professor, Department of Agricultural Development, Faculty of Natural Resources, Prince of Songkhla University

² Ph.D. (Animal Science and Animal Nutrition) Assistant Professor, Department of Animal Science, Faculty of Natural Resources, Prince of Songkhla University

³ M.Sc. (Agricultural Development) Veterinarian 5, Amphoe Hat Yai, Changwat Songkhla.

⁴ M.Sc. (Agricultural Development) Head of Livestock Officers in Amphoe Trang, Changwat Trang.

Muang

Data analysis in the livestock officers' group indicated that officers had low level of attitude (57.1 percent) toward farmers' dairy raising. Moreover, They had a middle level of adoption for each dairy raising technology and overall. The correlation result indicated that time of government service was statistically significantly correlated with animal sanitation technology, and the attitude of livestock officers toward the farmers' dairy raising practices were statistically significantly correlated with animal sanitation and improvement technology. Multiple regression analysis revealed that two factors, first, time being in government's service influenced the adoption of animal sanitation technology and second, attitude of officers toward farmers' dairy raising influenced the adoption on animal sanitation and improvement technology.

Recommendation for group of dairy raising farmers are : government sectors such as Department of Livestock, Livestock Office in Southern Region 9, Livestock Office in Changwat and Amphoc, University and other Agricultural Technology Colleges, should pay more attention to various activities for transferring technology such as raw milk quality control, locally made products from raw milk are handled through group or co-operative, more media such as documents, radio and television are used to help less educated farmers, and field trip to dairy farm visits with good-technology and good-management should be offered to help change farmers' attitudes toward dairy farming.

Suggestions for livestock officers are as follows : regularly use radio and television as media for broadcasting the dairy raising's new to farmers, various sources of credit are made available for farmers' need for agricultural investment, officers should be trained as technicians, extension workers and researchers at the same time by having more knowledges in basic and applied research, statistics and computer use.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
Abstract	(3)
คำนำ	(5)
สารบัญ	(6)
รายการตาราง	(8)
รายการภาพประกอบ	(10)
บทที่	
1 บทนำ	1
คำนำ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	2
สมมุติฐานของการวิจัย	3
คำจำกัดความ	3
2 การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
การเลี้ยงโคนมทั่วไป	5
การเลี้ยงโคนมในภาคใต้	9
การยอมรับและทฤษฎีการยอมรับ	15
ทัศนคติ	18
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	23
กรอบแนวคิดในการศึกษา	25
3 วิธีการวิจัย	26
การเลือกสถานที่ทำการวิจัย	26
ประชากร	26
วิธีการในการรวบรวมข้อมูล	28
การสร้างแบบสอบถาม	29
การทดสอบแบบสอบถาม	29
ขอบเขตของการศึกษา	30
การวิเคราะห์ข้อมูล	30

สารบัญ

บทที่	หน้า
4	31
สถานที่ทำการศึกษา	31
บทนำ	31
ที่ตั้งของสถานที่ศึกษา	31
พัทลุง	31
สงขลา	36
5	41
ผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	41
เกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่	41
ลักษณะทั่วไปทางปัจจัยด้านสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่	41
ลักษณะของปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่ในจังหวัด	43
สงขลาและพัทลุง	43
สภาพการเลี้ยง ไก่ของเกษตรกร ในจังหวัดสงขลาและพัทลุง	46
ต้นทุน ในการเลี้ยง ไก่ของเกษตรกร ในจังหวัดสงขลาและพัทลุง	49
ทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่ในจังหวัดสงขลาและพัทลุงต่อการเลี้ยง ไก่	50
การยอมรับกิจกรรมในการเลี้ยง ไก่ของเกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่ในจังหวัด	56
สงขลาและพัทลุง	56
ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยง ไก่ และ	59
ทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่ในจังหวัดสงขลาและพัทลุงกับการยอมรับ	59
การเลี้ยง ไก่ทั้งหมดและแต่ละวิทยาการ (การทดสอบสมมุติฐาน)	59
ผลของปัจจัยบางประการทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยง ไก่ และ	62
ทัศนคติของเกษตรกรต่อการยอมรับการเลี้ยง ไก่	62
ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย	65
ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยตรง	65
ข้อเสนอแนะทั่วไป	67
เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์	69
ลักษณะทั่วไปทางด้านสังคมของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์	69
ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่	71
การยอมรับของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยง ไก่ของเกษตรกรในจังหวัดสงขลาและ	75
พัทลุง	75

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสังคมบางประการ ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ ปศุสัตว์ กับการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรแต่ละวิทยาการและทั้งหมด	78
ลักษณะทางสังคมบางประการ ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร	80
ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย	82
ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับผลการวิจัยโดยตรง	82
ข้อเสนอแนะทั่วไป	83
6 สรุป	85
เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม	86
เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์	87
บรรณานุกรม	89

บทที่ 1

บทนำ

1.1 คำนำ

นมเป็นอาหารที่มีความสำคัญมากที่สุดสำหรับเด็กอ่อน เพราะนมมีสารอาหารที่จำเป็น และมีประโยชน์ต่อการเติบโต และสุขภาพของเด็ก ที่ไม่อาจหาได้ในอาหารชนิดอื่นๆ ปัจจุบันนมได้กลายเป็นอาหารที่นิยมบริโภคกันมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศไทยมีการบริโภคนมทั้งประเทศประมาณปีละ 500 กิโลกรัม หรืออัตราประมาณคนละ 10 กิโลกรัมต่อปี (ชวนิศนดากร วรวรรณ, 2530 : 1) แต่ปริมาณการผลิตนมในประเทศไทยไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ต้องสั่งผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศเข้ามาบริโภค ซึ่งมีปริมาณนมนำเข้าในปี 2538 จำนวน 159,734 ตัน มูลค่า 8,244.524 ล้านบาท (สำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดพัทลุง, 2539 : 18) ทำให้ประเทศต้องสูญเสียเงินตราไปหลายพันล้านบาท ^{อันนี้} ดังนั้นการเพิ่มการผลิตนมในประเทศไทยจึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงแต่เป็นการลดรายจ่ายในการนำนมเข้ามาจากต่างประเทศเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปิดอาชีพในการเลี้ยงโคนมให้แก่คนไทยได้เป็นจำนวนมากอีกด้วย ประมาณว่าการผลิตนม จำนวน 500 ล้านกิโลกรัม จะต้องเลี้ยงแม่โคไม่น้อยกว่า 180,000 ตัว ซึ่งจะเป็นอาชีพเลี้ยงโคนมของเกษตรกรได้ถึง 18,000 ครอบครัว ที่จะมียาได้จากการจำหน่ายนมประมาณครอบครัวละ 200,000 บาท (ชวนิศนดากร วรวรรณ, 2530 : 1) รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของการผลิตนมภายในประเทศ และมีความมั่นใจว่า อุตสาหกรรมนมสามารถเจริญเติบโตต่อไปได้จนเป็นรายได้ที่สำคัญให้แก่คนไทยที่ประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม และทำรายได้ให้แก่ประเทศได้เท่าเทียมกับอุตสาหกรรมเกษตรอื่นๆ จึงได้กำหนดนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเพื่อผลิตนมนำมาทดแทนการนำเข้า และลดพื้นที่การเพาะปลูก พืชที่ประสบปัญหาด้านผลผลิตและราคา มาตั้งแต่แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4, 5, 6 อย่างไรก็ตาม อัตราการขยายตัวของจำนวนโคนมเพศเมียเท่าที่ผ่านมายังน้อย กล่าวคืออัตราการขยายตัวของจำนวนโคนมเพศเมีย ในระหว่างปี 2530 - 2534 โดยเฉลี่ยแล้วจะเพิ่มประมาณ 25.9% ต่อปี กล่าวคือจำนวนโคนมเพศเมียในปี 2530 มีจำนวน 67,750 ตัว เพิ่มขึ้นเป็น 162,360 ตัว ในปี 2534 (สำนักงานปศุสัตว์ เขต 9, 2535 : 16) ดังนั้นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) รัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายในการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคนมตามแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร เพื่อทดแทนพืชเศรษฐกิจที่มีปัญหาด้านตลาดและราคา คือ ข้าวและมันสำปะหลัง โดยส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคนม รายละ 5 ตัว ปีละ 1,600 ราย รวม 3 ปี จำนวน 4,800 ราย จำนวนโคนมปีละ 8,000 ตัว รวม 3 ปี จำนวน 24,000 ตัว ซึ่งกรมปศุสัตว์ก็รับสนองนโยบายของรัฐ โดยที่จังหวัดสงขลาและพัทลุงที่รับเอานโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม ตาม

แผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร จากกรมปศุสัตว์ มาส่งเสริมให้เกษตรกรใน จังหวัดสงขลา และพัทลุง ประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม และผลจากการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม ของทั้ง 2 จังหวัด ในระยะเวลา 9 ปีที่ผ่านมา คือ จากปี พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2539 ปรากฏว่าจำนวน เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมลดลง (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, 2539 : 6) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนว โนม์การเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในทั้ง 2 จังหวัดเป็นการสวนทางกับนโยบายของรัฐบาล ที่มุ่งส่งเสริมให้มีการขยายตัวของอาชีพการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้น

ดังนั้นเพื่อทราบถึงสาเหตุที่สำคัญของการที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในทั้ง 2 จังหวัดมี จำนวนลดลง ผู้ศึกษาจึงเกิดแนวคิดที่จะศึกษาถึงปัจจัยบางประการและทัศนคติของเกษตรกร ผู้เลี้ยงโคนมและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาและพัทลุง ทั้งนี้ ผลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง ส่งเสริม และพัฒนาการเลี้ยงโค นมในจังหวัดสงขลาและพัทลุงให้บรรลุวัตถุประสงค์ และสนองตอบเจตนารมณ์ของรัฐบาลต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาถึงปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยง โคนมและทัศนคติของ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาและพัทลุง
2. ศึกษาถึงปัจจัยทางสังคมและทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยง โคนมของ เกษตรกร
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยง โคนม และ ทัศนคติของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการยอมรับการเลี้ยง โคนม
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยบางประการ และทัศนคติของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ ปศุสัตว์ต่อการยอมรับการเลี้ยง โคนม
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยง โคนม

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางให้หน่วยงานของกรมปศุสัตว์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การส่งเสริมการเลี้ยง โคนมแห่งประเทศไทย สามารถมีแนวทางการคัดเลือกเกษตรกรที่จะเลี้ยง โคนมและวางแผนการส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง
2. สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ที่สนใจ สามารถนำไปศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต
3. สามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ที่มีสภาพใกล้เคียงกัน

1.4 สมมุติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดสมมุติฐานจากแนวความคิดและผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. ปัจจัยทางสังคม เช่น เพศ อายุ การศึกษา การติดต่อสื่อสาร และประสบการณ์ในการเลี้ยง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการเลี้ยงโคนม
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยงโคนม เช่น ขนาดเนื้อที่ถือครอง รายได้ของครอบครัว แรงงานในครอบครัว ภาวะการกักขัง พันธุ์ที่เลี้ยง อาหารและการให้อาหาร ต้นทุนในการเลี้ยงโคนม และแหล่งเงินทุน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการเลี้ยงโคนม
3. ทักษะคิดของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการเลี้ยงโคนม
4. ทักษะคิดของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร

1.5 คำจำกัดความ

1. เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม หมายถึง เกษตรกรผู้เป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมของจังหวัดสงขลาและพัทลุง ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว หรือสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งมีบทบาทเป็นแรงงานหลักในการเลี้ยงโคนมในอำเภอต่างๆ ในจังหวัดพัทลุงและสงขลา โดยกลุ่มเกษตรกรดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมและได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเลี้ยงโคนมจากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดทั้ง 2 จังหวัด และสำนักงานปศุสัตว์อำเภอต่างๆ ในทั้ง 2 จังหวัดนี้
2. เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลและปฏิบัติงานในพื้นที่ของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดสงขลาและพัทลุง ซึ่งมีทั้งสัตวแพทย์ สัตวบาล และนักวิชาการ ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริมและอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านการเลี้ยง การจัดการ และดูแลรักษาโรคด้านโคนมโดยเฉพาะ
3. ทักษะคิดของเกษตรกร หมายถึง ความรู้สึนึกคิดของเกษตรกรผู้เป็นแรงงานหลักในการเลี้ยงโคนมที่มีต่อ ข้อคำถามทัศนคติด้านต่างๆ คือ ด้านรายได้หรือผลตอบแทนที่ได้รับ ด้านระยะเวลาในการเลี้ยงโคนม ด้านการเลี้ยงดู และด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ สำหรับในการศึกษานี้ได้จำแนกระดับการวัดทัศนคติของด้านต่างๆ ออกเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่น่าใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก
4. ทักษะคิดของเจ้าหน้าที่ หมายถึง ความรู้สึนึกคิดของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่มีต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ซึ่งในการศึกษานี้ครอบคลุมข้อคำถามประเด็นต่างๆ จำนวน 13 ข้อ คำถาม

และสำหรับระดับการวัดทัศนคติในส่วนนี้จำแนกเป็น 5 ระดับเช่นกัน คือ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่น่าใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก

5. การยอมรับการเลี้ยงโคนม หมายถึง การที่เกษตรกรได้ตัดสินใจรับเอาวิชาการด้านการเลี้ยงโคนมในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการสุขภาพ ด้านการให้อาหารและแร่ธาตุ ด้านการปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งในการศึกษานี้ได้จัดระดับการยอมรับวิชาการด้านต่างๆ ออกเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดของการศึกษา โดยได้จำแนกการตรวจเอกสารออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

1. การเลี้ยงโคนมโดยทั่วไป
2. การเลี้ยงโคนมในภาคใต้
3. การยอมรับและทฤษฎีการยอมรับ
4. ทักษะคติ
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
6. กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 การเลี้ยงโคนมโดยทั่วไป

2.1.1 อาชีพการเลี้ยงโคนมอาจกล่าวได้ว่าเป็นอาชีพที่ค่อนข้างใหม่สำหรับเกษตรกร แต่ความเป็นจริงประเทศไทยได้เคยสั่งโคนมพันธุ์ต่างประเทศเข้ามาทดลองเลี้ยงเมื่อกว่า 50 ปีล่วงมาแล้ว แต่การเริ่มต้นเลี้ยงในครั้งแรกประสบปัญหาบางประการ จึงนับว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ ในปี พ.ศ. 2508 เป็นต้นมา อาชีพการเลี้ยงโคนมจึงได้เฟื่องฟูขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และเริ่มรู้จักแพร่หลายเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามอาชีพการเลี้ยงโคนมอาจยึดเป็นอาชีพหลักหรือเป็นอาชีพรองก็ได้ (กรมปศุสัตว์, 2538 : 1) อาชีพการเลี้ยงโคนมมีประโยชน์ทั้งต่อเกษตรกรผู้เลี้ยง ผู้บริโภค และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อทดแทนการนำเข้าที่มีการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศหลายหมื่นล้านบาทต่อปี เนื่องจากผลผลิตทางโคนมและผลิตภัณฑ์นมของประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำ ไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ (จิระชัย กาญจนพลดิพงษ์ และคณะ, 2533 : 85) การเลี้ยงโคนมในประเทศไทยถือเป็นอาชีพเสริมซึ่งเป็นการเลี้ยงแบบรายย่อย โดยทั่วไปเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีแม่โคนมรายละ 5 - 7 ตัว คล้ายกับเป็นการเลี้ยงประกอบกับอาชีพอื่นๆ ฟาร์มโคนมรายย่อยนี้จะอยู่รวมกันเป็นสหกรณ์นิคมการแยกเลี้ยงแบบรายเดี่ยว ๆ ทำไม่ได้ เพราะมีปัญหาเรื่องการร้วนน้ำนมส่งไปยังโรงงานแปรรูปน้ำนม ฟาร์มขนาดใหญ่ที่มีแม่โค 40 - 50 ตัว มักจะประสบปัญหาต่างๆ มากมาย เนื่องจากการจัดการดูแล และความละเอียดในการรีดนม ซึ่งผู้ฟาร์มขนาดเล็กและรายย่อยไม่ได้ อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมการเลี้ยงโคนมเป็นงานชนิดพิเศษที่มีการลงทุนที่สูง ใช้ความรู้มากพอสมควร ต้องมีการฝึกอบรมเกษตรกรผู้เลี้ยง ให้มีความรู้ ความชำนาญ การใช้อุปกรณ์และการดูแลรักษาความสะอาดโรงเรือนค่อนข้างดี มี

แหล่งน้ำที่สะอาด มีแหล่งทุ่งหญ้า ฟาร์มต้องอยู่ใกล้โรงงานแปรรูปน้ำนม มีบริการของรัฐพร้อม
 อาทิ การผสมเทียม การป้องกันรักษาโรค ฯลฯ ในปัจจุบันจึงมีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเฉพาะใน
 ท้องที่ที่มีศูนย์รวบรวมน้ำนมหรือมีโรงงานทำผลิตภัณฑ์นมเท่านั้น (จรัญ จันทลักษณ์, 2538 : 86)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2535 : 44-45) ได้เสนอถึง
 แผนการส่งเสริมการผลิตโคนมและผลิตภัณฑ์นม ดังนี้

1. การกำหนดเขตการเลี้ยงโคนมและจดทะเบียนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม การกำหนด
 เขตการเลี้ยงโคนมโดยพิจารณาจากสภาพความเหมาะสมต่อการเลี้ยงโคนม เช่น แหล่งน้ำ พื้นที่ทำ
 แปลงหญ้า และระยะทางขนส่งน้ำนมดิบ เป็นต้น และการดำเนินการจดทะเบียนเกษตรกรผู้เลี้ยง
 โคนมทุกรายในเขตการเลี้ยงโคนม มอบหมายให้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรรับผิดชอบร่วมกับ
 กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม อ.ส.ค. และโรงงาน
 แปรรูปผลิตภัณฑ์นม

2. การส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคนม สนับสนุนให้เกษตรกรเลี้ยงโคนมเพื่อเพิ่ม
 ปริมาณการผลิตน้ำนมดิบ ให้พอเพียงต่อความต้องการของตลาด โดยกำหนดเป้าหมายส่งเสริมให้
 มีการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2532 – 2534 จำนวน 5,640 ตัว และ 2,000 ตัว ตามลำดับ และใน
 ปี 2535 – 2539 ปีละ 1,000 ตัว ในการนี้มอบหมายให้กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงาน
 ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม รับผิดชอบร่วมกันประสานงานกับสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
 อ.ส.ค. สถาบันการเงิน โรงงานแปรรูปนมเอกชน วิทยาลัยเกษตรกรรม วิทยาลัยเทคโนโลยีและ
 อาชีวศึกษา

3. การจัดหาพันธุ์โคนม ดำเนินการจัดหาพันธุ์โคนมจากภายในประเทศส่วนหนึ่ง โดย
 มอบหมายให้กรมปศุสัตว์ผลิตพันธุ์โคนมขึ้นภายในประเทศปีละ 1,000 ตัว ด้วยการผสมเทียม
 แม่โคลูกผสมบราห์มันของเกษตรกรด้วยน้ำเชื้อโคนมพันธุ์แท้ ลูกโคนมเพศเมียที่ผลิตได้จะนำมา
 เลี้ยงที่ อ.ส.ค. จนตั้งท้องได้ประมาณ 5 – 7 เดือน ก่อนส่งมอบให้แก่เกษตรกรตามโครงการ ซึ่งถ้า
 เริ่มให้กรมปศุสัตว์ดำเนินการผสมเทียมในปี 2532 จะได้โคนมใช้ในโครงการปี 2535 และโคนม
 จะเริ่มให้นมได้ประมาณปี 2536 สำหรับการส่งเสริมในช่วงปี 2532 – 2534 จำเป็นต้องจัดหาพันธุ์
 โคนมจากต่างประเทศรวมประมาณ 13,230 ตัว โดยมอบหมายให้กรมปศุสัตว์และ อ.ส.ค. รับผิดชอบ
 ดำเนินการประสานงานกับสถาบันการเงิน และตัวแทนนำเข้าพันธุ์โคนมต่อไป

4. การรวมตัวของเกษตรกรเป็นสหกรณ์ สนับสนุนให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรวมตัว
 เป็นสหกรณ์เพื่อดำเนินธุรกิจร่วมกันเกี่ยวกับการจัดหาปัจจัยการผลิต การรวบรวมน้ำนมดิบ การ
 ขนส่ง การแปรรูป และอาหาร โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์จะเป็นผู้ให้คำแนะนำด้านวิชาการ และให้
 คำปรึกษาแก่สหกรณ์

5. การบริการผสมเทียมและการป้องกันรักษาโรค กรมปศุสัตว์จัดเจ้าหน้าที่ให้บริการผสมเทียม และป้องกันรักษาโรคแก่โคนมของเกษตรกรในช่วงระยะ 3 ปีแรกของโครงการ หลังจากนั้นจะสนับสนุนให้สหกรณ์โคนมจัดจ้างเจ้าหน้าที่ไว้ผสมเทียม และการป้องกันรักษาโรคแก่เกษตรกรสมาชิก โดยกรมปศุสัตว์จะดำเนินการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ให้สามารถปฏิบัติงานได้

6. การให้การสนับสนุนโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมของเอกชน สนับสนุนดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมแบบครบวงจรของเอกชน กล่าวคือ เป็นโครงการที่มีการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคนม ผลิตน้ำนมดิบ และรับซื้อน้ำนมดิบจากเกษตรกรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์นม โดยมอบหมายให้กรมปศุสัตว์รับไปดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกระเบียบการกำหนดเงื่อนไข หรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของเอกชนต่อไป

7. เร่งรัดให้มีการผลิตนมผงจากน้ำนมดิบ เพื่อผลิตนมผงเลี้ยงทารก และนมผงมีไขมันไม่น้อยกว่าร้อยละ 26 ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานรองรับน้ำนมดิบที่จะผลิตขึ้นได้ในอนาคต ซึ่งอาจจะดำเนินการจัดหาน้ำนมดิบจากโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมให้แก่บริษัทเนสท์เล่ เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการในการผลิต

ชวนิศนดากร วรวรรณ (2530 : 6) กล่าวถึงการเลี้ยงโคนมว่าการลงทุนในกิจการโคนมต้องใช้เงินค่อนข้างมากในการจัดหาที่ดินให้มากพอ และสำหรับการขยายงานต้องลงทุนในการปลูกสร้างโรงเรือนสำหรับโคนมและอุปกรณ์ ต้องใช้เงินจำนวนมากในการจัดซื้อโคนมที่มีคุณภาพซึ่งมีราคาสูงด้วย ประมาณค่าว่าในการลงทุนเลี้ยงโคนม 1 ตัว จะต้องใช้เงินทุนไม่ต่ำกว่า 2 หมื่นบาท ไม่นับค่าที่ดินแต่การลงทุนในกิจการโคนมเป็นการลงทุนที่มีความงอกเงย โดยเฉพาะจำนวนโคนฝูงจะเพิ่มขึ้นทุกปีประมาณร้อยละ 40 ของจำนวนแม่โค และรายได้จากการผลิตนมเป็นรายได้ที่คาดคะเนได้แน่นอนล่วงหน้าตลอดปี คนงาน หรือผู้เลี้ยงโคนมต้องมีคุณสมบัติสูงเป็นพิเศษกว่ากิจการอื่น โคนมเป็นสัตว์ที่ต้องการดูแลเอาใจใส่มาก การรีดนมต้องทำเป็นเวลาที่แน่นอนวันละ 2 ครั้ง การเลี้ยงดูไม่มีวันหยุดและต้องทำตามกำหนด ผู้เลี้ยงดูโดยเฉพาะผู้จัดการจะต้องมีความรู้ด้านการเกษตรรอบตัวทั้งด้านพืชและด้านสัตว์ และต้องรู้ด้านเศรษฐกิจการบัญชี ซึ่งจะช่วยทำให้การทำงานเรียบร้อยขึ้นการจ้างคนงานก็ต้องมีปัญหาในเรื่องการโยกย้าย ซึ่งไม่ควรทำในงานปฏิบัติเกี่ยวกับโคนม ปัญหาคนงานจึงสำคัญมาก

ลิขิต เอียดแก้ว (2517 : 16) กล่าวว่า ก่อนที่จะเลี้ยงโคนมมีข้อควรพิจารณาในการตัดสินใจเลี้ยงโคนมที่น่าคิดหลายประการ เช่น

1. ทุนดำเนินการ โคนมเป็นธุรกิจการเกษตรที่มีความตื่นตัวอย่างยิ่งที่สุดวงการหนึ่ง มีผลทำให้ธุรกิจเกี่ยวเนื่องด้านพันธุ์โคนม อาหารโคนม ได้ถีบราคาสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว การลงทุน

ในการเลี้ยงต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากในการซื้อหาพันธุ์ จัดการด้านอาหาร สถานที่เลี้ยง เครื่องมือ และอุปกรณ์ ควรสำรวจตัวเองว่าพร้อมมากพอหรือไม่

2. ความรู้และประสบการณ์ ผู้ที่ไม่เคยประกอบการเลี้ยงนั้น จำเป็นจะต้องหาความรู้มาประกอบการตัดสินใจ โดยการหาประสบการณ์จากฟาร์มโคนมต่างๆ จากผู้เลี้ยงโคนมอยู่แล้ว

3. พิจารณาเกี่ยวกับผลตอบแทน ในการเลี้ยงโคนมนั้น เมื่อได้คัดเลือกพันธุ์โคตามความต้องการได้แล้ว เมื่อประมาณการผลผลิตอย่างต่ำที่ได้แล้ว และคำนวณรายรับรายจ่ายแล้ว พิจารณาว่าจะคุ้มกับการลงทุนหรือไม่

4. การตลาด ปริมาณความต้องการบริโภคนมของประเทศมีอัตราสูงก็จริงอยู่ แต่ไม่ได้เป็นจริงทุกสถานที่ เพราะนมเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ทนทาน

5. ผู้ประกอบการ การเลี้ยงโคนมเป็นงานหนัก เพราะแต่ละช่วงของการรีดนมมีระยะเวลาเวลานานถึง 10 เดือน ตลอดทุกวันไม่มีวันหยุดทั้ง 10 เดือน

6. สภาพภูมิประเทศ โคนมไม่ควรเลี้ยงในสภาพภูมิประเทศที่ไม่เหมาะสม การพิจารณาสภาพภูมิประเทศเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะทำให้ได้ผลผลิตเต็มที่

7. แหล่งอาหาร โคนมต้องกินอาหารทุกวัน อาหารที่สำคัญคืออาหารหยาบ ซึ่งหมายถึง หญ้า ฟาง เป็นต้น จะต้องพิจารณาว่าแหล่งที่เลี้ยงมีวัตถุดิบเหล่านี้มากพอหรือไม่

เสาวคนธ์ โรจนสถิตย์ (2537 : 28) กล่าวว่า ในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร มีปัจจัยต่างๆ มากมายที่มีผลต่ออัตราการเลี้ยงโคนม โดยเฉพาะในเกษตรกรรายย่อย ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 ประเภท คือ ปัจจัยด้านกายภาพ (physical factor) ซึ่งได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ สภาพน้ำเพื่อการเกษตร ลักษณะดิน โครงสร้างด้านการคมนาคม และระบบการส่งน้ำชลประทาน ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานที่สามารถประกอบกิจกรรมทางการเกษตร สภาพสังคมและทัศนคติของเกษตรกร การตัดสินใจประกอบกิจกรรมต่างๆ ของเกษตรกร กรรมสิทธิ์ที่ดิน โครงสร้างการตลาด และราคา ผลผลิต ปัจจัยด้านชีวภาพ ได้แก่ ชนิดและพันธุ์พืชที่เกษตรกรปลูก ปัจจัยการผลิต จำนวนโคและระดับการให้ผลผลิตของโคนม

สมบุญ หลิมวัฒนา (2539 : 12) กล่าวว่า iva การเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่ต้องใช้เงินทุนสูง และเกษตรกรจะต้องกู้เงินจากสถาบันการเงิน ซึ่งจะต้องเสียดอกเบี้ยทุกๆ ปี เกษตรกรจึงมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์สูงสุดและดำเนินการเลี้ยงโคนมทุกขั้นตอนให้สูญเสียน้อยที่สุด

2.2 การเลี้ยงโคนมในภาคใต้

จากข้อมูลพื้นฐานกรมปศุสัตว์ ปี พ.ศ. 2542 ของสำนักงานปศุสัตว์เขต 9 (2542 : 27) สรุปข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมในจังหวัดต่างๆ ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของสำนักงานปศุสัตว์เขต 9 คือ สงขลา พัทลุง ตรัง สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เกี่ยวกับจำนวนโคนมเพศผู้-เมีย จำนวนโคนมทั้งหมด จำนวนน้ำนม ณ วันสำรวจ จำนวนเกษตรกร ของปี พ.ศ. 2542 ดังแสดงในตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงจำนวนโคนมเพศผู้และเพศเมีย จำนวนโคนมทั้งหมด จำนวนน้ำนม ณ วันสำรวจ และ จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคใต้ของปี พ.ศ. 2542

จังหวัด	โคนมจำแนกตามเพศ		จำนวนโคนมทั้งหมด (ตัว)	จำนวนน้ำนม ณ วันสำรวจ(กก.)	จำนวนเกษตรกร (ราย)
	ผู้(ตัว)	เมีย(ตัว)			
สงขลา	16	173	189	418	12
พัทลุง	27	1,346	1,373	5,710.50	129
ตรัง	10	111	121	354.00	12
สตูล	6	36	42	75	3
ปัตตานี	-	14	14	65	1
ยะลา	7	85	92	158	2
นราธิวาส	-	35	35	20	2
รวม	66	1,800	1,866	6,800.50	161

ที่มา : ฝ่ายวางแผนและติดตามประเมินผล สำนักงานปศุสัตว์เขต 9 (2542 : 27)

หมายเหตุ : จำนวนโคนมเพศเมียของแต่ละจังหวัดรวมมาจากจำนวนโคนมที่ยังไม่ให้น้ำนมและจากจำนวนโคนมที่ให้น้ำนมแล้ว

จากข้อมูลในตาราง 1 จะเห็นว่าจังหวัดพัทลุงเป็นจังหวัดเดียวในภาคใต้ที่มีการเลี้ยงโคนมมากกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภาคใต้ด้วยกัน ทั้งนี้เพราะการเลี้ยงโคนมได้เข้ามามีบทบาทและเป็นอาชีพสำคัญอาชีพหนึ่งของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุงมาเป็นเวลานาน เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ถึงปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ทั้งนี้มีหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 43 (พัทลุง) และกรป.กลาง จังหวัดพัทลุง ได้จัดทำโครงการสาธิตการผสมเทียมโคขุนที่ คลองลำยุง ตำบลชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ขึ้นเป็นครั้งแรก และจัดให้มีการสาธิตแปลงปลูกหญ้า ขึ้นที่บ้านทุ่งผิ่ป็นรูป ตำบลป่าบอน อำเภอเมืองพัทลุง บ้านทุ่งหนองสืบบาท ตำบลคลองใหญ่ อำเภอตะโหมด และในปี 2520 นี้เองเกษตรกรจังหวัดพัทลุงร่วมกับกรมปศุสัตว์จัดหาโคพันธุ์ลูกผสมมาเลี้ยงเพื่อเป็นจุดเริ่มของการส่งเสริมการ

เลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุง ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 43 (พัทลุง) และกรป. กลาง จังหวัดพัทลุง ได้เปิดหน่วยผสมเทียมโคขึ้นที่หน่วยสาธิตเกษตร ตำบลแม่ขรี อำเภอ ตะโหมด จังหวัดพัทลุง อีกแห่งหนึ่ง

ปี พ.ศ. 2523 กรมปศุสัตว์ได้จัดตั้งสถานีผสมเทียมโคขึ้นที่ ตำบลลพบุรี อำเภอมือหนึ่ง พัทลุง การปรับปรุงพันธุ์โคนมโดยการผสมเทียมซึ่งได้รับความนิยมจากเกษตรกรจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นตามลำดับ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, 2527 : 1)

ปี พ.ศ. 2524 องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง ได้จัดงบประมาณ จำนวน 200,000บาท จัดซื้อพันธุ์โคนม 20 ตัว เพื่อให้เกษตรกรเช่าซื้อ ระยะนี้ปริมาณโคนม และน้ำนมดิบได้มีเพิ่มมากขึ้นทำให้เกษตรกรต้องประสบปัญหาการจำหน่ายน้ำนม ทางจังหวัดพัทลุงเห็นว่าเมื่อเกษตรกรสามารถผลิตน้ำนมได้ปริมาณมากขึ้น ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการด้านการตลาดจะติดตามมาอย่าง แน่นนอน จึงหาทางแก้ปัญหาให้มีการก่อสร้างโรงงานแปรรูปน้ำนม เพื่อรองรับกิจการการเลี้ยง โคนมของเกษตรกรที่จะเจริญเติบโตขึ้นในอนาคต (กรมปศุสัตว์, สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, 2530 : 2) การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525 -- 2529) ได้มุ่งปรับปรุงโครงสร้างการผลิตสาขาเกษตร ให้สามารถขยายการผลิตให้ได้ในอัตราอย่างน้อย จำนวนร้อยละ 4.8 ต่อปี โดยเน้นเป้าหมายที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเป็นสำคัญ ส่วนหนึ่งการ ขยายการผลิตนั้นได้มุ่งเน้นที่การเพิ่มการผลิตปศุสัตว์ กล่าวคือ กำหนดเป้าหมายการเพิ่มการผลิต ปศุสัตว์ในอัตราร้อยละ 4.2 ต่อปี ซึ่งมาตรการในการพัฒนาปศุสัตว์ส่วนหนึ่ง คือ การส่งเสริมการ เลี้ยงโคนม (วชิรา กิตติวิวัฒน์, 2528 : 1)

ปี พ.ศ. 2525 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มอบหมายให้กรมปศุสัตว์สำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อจัดทำโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมจังหวัดพัทลุง จากข้อมูลการสำรวจด้านสภาพแวดล้อมของจังหวัดพัทลุง ทำให้ทางกรมปศุสัตว์มีความแน่ใจว่าจังหวัดพัทลุงสามารถจัดทำโครงการ ส่งเสริมการเลี้ยงโคนมได้อย่างแน่นอน จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมภาคใต้ตอน ล่างจังหวัดพัทลุงขึ้น โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากกรมอาชีวศึกษา (วิทยาลัยเกษตรกรรม พัทลุง) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, 2530 : 2)

ปี พ.ศ. 2526 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดงบประมาณให้กรมปศุสัตว์ก่อสร้างโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์นม เพื่อรองรับงานโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมจังหวัดพัทลุง (กรมปศุ สัตว์, 2530 : 9) เมื่อโรงงานได้ดำเนินการแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2528 จึงได้มีการทดลองเปิดเดิน เครื่องจักรของโรงงาน และในปี พ.ศ. 2529 จึงได้ทำพิธีเปิดโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์นมพัทลุง อย่างเป็นทางการ โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมจังหวัดพัทลุง จึงได้มีความเจริญก้าวหน้าราบ รื่นทุกวันนี้

โรงงานจังหวัดพัทลุง โดยดำเนินการก่อสร้างเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2526 (กรมปศุสัตว์, 2530 : 9)

ปี พ.ศ. 2528 เมื่อการก่อสร้างโรงงานได้ดำเนินการแล้วเสร็จจึงได้มีการทดลองเปิดเดินเครื่องจักรของโรงงานเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2528

ปี พ.ศ. 2529 ก็ได้มีการจัดให้ทำพิธีเปิดโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์นม พัทลุงอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2529 โดย ฯพณฯ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เป็นประธานในพิธีเปิดโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมจังหวัดพัทลุง ได้มีความเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับโดยมีสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการในขณะนั้น จำนวน 382 ราย

นโยบายและมาตรการของรัฐบาลในการสนับสนุนการเลี้ยงโคนม ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530 – 2534) โดยกำหนดเป้าหมายที่จะดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมให้เกษตรกรปีละ 400 ราย เลี้ยงโคนมรายละ 5 ตัว จำนวนโคนมที่ส่งเสริมปีละ 2,000 ตัว ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินการ 4 ปี (2531 – 2534) เนื่องจากราคาน้ำนมดิบที่ผลิตได้ในประเทศมีราคาแพงกว่าน้ำนมกินรูป (หางนมผง ไขมัน และน้ำ) ที่นำเข้าหางนมผงจากต่างประเทศเป็นวัตถุดิบในการผลิตทำให้ผู้ผลิตนมพร้อมดื่มพยายามหลีกเลี่ยงการรับซื้อน้ำนมดิบ รัฐจึงกำหนดมาตรการเพื่อสนับสนุนอาชีพการเลี้ยงโคนม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2531 : 16)

นโยบายและมาตรการของรัฐในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535 – 2539) กรมปศุสัตว์มุ่งเน้นทางด้าน การปรับปรุงเทคโนโลยีการผสมเทียม และการถ่ายฝากตัวอ่อนสำหรับโคเนื้อ และ โคนม ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น เพื่อการพัฒนาพันธุ์ พัฒนาอาหารสัตว์ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและมีต้นทุนต่ำ ส่งเสริมให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเลี้ยง โคนมพันธุ์แท้ที่นำเข้าแก่เกษตรกรรายย่อย ปรับปรุงระบบการฆ่าสัตว์ ควบคุมการบำบัดน้ำเสีย และการสุขาภิบาลโรงงานฆ่าสัตว์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2535 : 73)

นโยบายและมาตรการของรัฐบาลในการสนับสนุนการเลี้ยงโคนมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540 – 2544) มีดังนี้ (กรมปศุสัตว์, 2539 : 28)

1. เร่งรัดการส่งเสริมการเลี้ยง โคนมเพิ่มปีละ 8,000 ตัว เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตน้ำนมดิบภายในประเทศให้ได้ 400,000 ตันต่อปี
2. จัดสร้างโรงปฏิบัติการน้ำนม เพื่อเป็นศูนย์สาธิตฝึกอบรมเกษตรกร และเจ้าหน้าที่รวม 9 แห่ง
3. เร่งรัดการเพิ่มจำนวนแม่โครีดนมภายในประเทศ โดยการจัดหาจากต่างประเทศ และภายในประเทศ
4. ส่งเสริมให้มีการจัดเก็บข้อมูลรายฟาร์ม เพื่อพัฒนาระบบข้อมูลพื้นฐานของโคนม

ทั่วประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตน้ำมันของแม่โคนม

5. สนับสนุนให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทุกรายรวมกลุ่ม จัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม เพื่อบริหารศูนย์รวบรวมน้ำมันดิบ

6. ประสานงานกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ และองค์การส่งเสริมกิจการการเลี้ยงโคนม แห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) จัดตั้งศูนย์รวบรวมน้ำมันดิบ จำนวนปีละ 10 แห่ง

กรมปศุสัตว์ (2539 : 3-4) ได้สรุปลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเลี้ยงโคนม ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จัดประชุมหน่วยงาน ที่จำเป็นต้องรับผิดชอบร่วมกันในโครงการส่งเสริมเพื่อชี้แจง ให้เกิดความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงาน หน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน และความรับผิดชอบของหน่วยงานแต่ละหน่วยงานต้องให้ความร่วมมือในด้านการวางแผนและการปฏิบัติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม อาทิ หน่วยงานผสมเทียม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและหน่วยงานอื่นๆ

2. หน่วยงานส่งเสริมที่เป็นหลัก ต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ควรให้การส่งเสริม โดยออกสำรวจหาข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่นั้นๆ โดยพิจารณาจากความสนใจของเกษตรกรอาชีพเดิมที่เกษตรกรทำอยู่ แหล่งน้ำ สภาพดิน ชนิดพืชที่ปลูก การคมนาคม ระยะทาง และอื่นๆ ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดกับการที่จะถูกเลือกให้เป็นพื้นที่ส่งเสริม โดยใช้หลักเกณฑ์ของโครงการและเงื่อนไขข้อจำกัดด้านอาชีพของเกษตรกรที่ทำอยู่เดิมเป็นหลัก เมื่อหน่วยงานส่งเสริมเดินสำรวจความเป็นไปได้ในหมู่บ้านเรียบร้อยแล้วพบว่า มีความเหมาะสมที่จะเลือกเป็นเขตการส่งเสริมมากกว่าพื้นที่อื่นๆ ก็ให้เรียกประชุมชี้แจงเกษตรกรทั้งหมดในหมู่บ้านนั้นเข้าใจถึงวัตถุประสงค์เป้าหมาย และวิธีดำเนินงานของโครงการโดยละเอียด โดยขออนุญาตผ่านผู้นำหมู่บ้านก่อนเสนอทุกครั้งไป ควรนัดประชุมเวลาากลางคืน เพราะเกษตรกรจะว่างมาประชุมได้มาก

3. เมื่อเกษตรกรมีความสนใจเข้าร่วมโครงการ แต่ไม่แน่ใจว่าตนเองจะมีความถนัดพอที่จะประกอบอาชีพใหม่นี้หรือไม่ เพราะส่วนใหญ่เกษตรกรจะไม่มีความรู้ และประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมมาก่อนหน่วยงานส่งเสริมหลักจะต้องจัดฝึกอบรมการเลี้ยงโคนมให้เกษตรกรที่เป็นกลุ่มสนใจนี้ก่อน ควรจัดเป็นหลักสูตรพื้นฐานในการเลี้ยงโคนมทั่วไป ขั้นตอนนี้ควรทำในระหว่างเดือนมีนาคม เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่จะว่าง ควรใช้เวลาอบรมประมาณ 10 - 15 วัน เป็นอย่างน้อย

4. เมื่อเกษตรกรทั้งหมดจบการฝึกอบรมขั้นต้นแล้ว จะเหลือเกษตรกรอยู่ส่วนหนึ่งประมาณร้อยละ 40 - 60 ที่ประสงค์จะเลี้ยงโคนมอย่างจริงจัง และยอมรับเงื่อนไขต่างๆ ของโครงการ ในขั้นนี้ผู้ให้การส่งเสริมจะต้องออกสำรวจเกษตรกรกลุ่มนี้โดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง โดย

สำรวจข้อมูลที่จำเป็น อาทิ ข้อมูลส่วนตัว แรงงาน จำนวนพื้นที่ครอบครอง สภาพดิน และแหล่งน้ำในฟาร์ม สภาพเงินทุนและหนี้สิน และอื่นๆที่จำเป็น เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมที่ชัดเจนในการอนุมัติให้เข้าร่วมโครงการ

5. การฝึกอบรม ขั้นตอนถัดมาเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ จะต้องได้รับการฝึกอบรมอีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นหนักในด้านปฏิบัติ อาทิ การปลูกสร้างโรงเรือน การจัดการแปลงหญ้าและการรีดนม การสังเกตการเป็นสัด การให้อาหาร โคนมระยะต่างๆ เป็นต้น ขั้นตอนนี้ควรใช้เวลาประมาณอย่างน้อย 10 - 15 วัน ส่วนการทัศนศึกษาตามฟาร์มโคนมที่ประสบความสำเร็จหรือการจัดโปรแกรมให้เกษตรกรไปพักค้างแรม และปฏิบัติงานในฟาร์มโคนม เป็นเวลา 5-6 วัน อาจจะนำมาจัดในช่วงการฝึกอบรมกิจกรรมดังกล่าวนี้ ควรจะจัดทำประมาณเดือนมีนาคม-เมษายน

6. เงินทุน เรื่องของเงินทุนที่ผู้ให้การส่งเสริมหลักจะต้องประสานงานทำความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องด้านเงินทุนที่จะให้เกษตรกรอย่างชัดเจนเป็นหน้าที่ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่จะอธิบายเงื่อนไขและรายละเอียดของโครงการ ให้กับเกษตรกรทราบ

7. แปลงหญ้า ขั้นตอนถัดมาเกษตรกรจะต้องลงมือปลูกสร้างทุ่งหญ้าระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม เป็นช่วงที่เหมาะสมมากที่สุดในการปลูกหญ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะถ้าปลูกหญ้าล่าช้าไปกว่านี้มากๆ ฝนอาจจะตกหนักมากเกินไปจนเมล็ดหญ้าจมลึกไปในดินหรือถูกพัดพาไปกับน้ำ ถ้าเป็นพื้นที่มีน้ำท่วมขังหรือระบายน้ำออกยากมีหญ้าเพียง 2 ชนิดที่สามารถปลูกขึ้นได้ คือ หญ้าขน และหญ้าพลีเคทูล์ม เกษตรกรที่ทำนาไม่จำเป็นต้องเสียเวลากับหญ้าชนิดอื่นๆ เพราะยากนักที่จะปลูกให้งอกงามได้ดีในแปลงนา นอกจากนี้การสร้างโรงเรือนที่จำเป็นอื่นๆ อาทิ คอกพักโค คอกรีดนม และบ่อหมักฟาง ก็ควรจัดสร้างในระยะเวลาใกล้เคียงกัน

8. การจัดเตรียมพันธุ์โคนม หน้าที่ส่วนหนึ่งเป็นงานของหน่วยงานที่ให้การส่งเสริมจะเป็นผู้รับผิดชอบโคนมที่จะมอบให้เกษตรกร โคนมที่จะมอบให้กับเกษตรกรควรมีอายุตั้งท้องประมาณ 5 - 7 เดือนในเดือนที่ส่งมอบ ซึ่งอยู่รวมเดือนสิงหาคม - กรกฎาคม การส่งมอบโคนมให้กับเกษตรกรในเดือนอื่นๆ ที่ห่างออกไป จะพบปัญหาว่าในฤดูแล้งการจัดเตรียมอาหารหยาบคุณภาพดีสำหรับโคนมก็จะทำได้ยากยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการจัดการเลี้ยงดูสุขภาพของโคและเงินทุนที่ต้องจ่ายเพิ่มเป็นค่าอาหารและอื่นๆอีกจำนวนมาก

9. การให้การส่งเสริมและอบรมเพิ่มเติมหลังจากโคนมมาถึงฟาร์ม หน่วยงานที่ให้การส่งเสริมจะต้องจัดเจ้าหน้าที่ออกเยี่ยมเยือนและให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรอย่างน้อยที่สุด 2 สัปดาห์ต่อครั้งในระยะเริ่มแรก หรือจะให้ดีกว่านี้ดียิ่งดี เพราะเกษตรกร “มือใหม่” จะมีปัญหาหนักทั้งจากปัญหาจริงๆ และปัญหาที่ไม่น่าจะเป็นปัญหา เกษตรกรจะขาดความเชื่อมั่น ขาดขวัญกำลังใจ

ค่อนข้างมาก ถ้าไม่ได้รับการตรวจเย็บมานานๆ จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจึงควรให้เวลากับเกษตรกรระยะนี้มากเป็นพิเศษ

จากการดำเนินงานตามขั้นตอนในโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงตั้งแต่ต้นจนปัจจุบัน ผลการสำรวจครั้งล่าสุด เมื่อปี พ.ศ. 2542 พบว่ามีเกษตรกรที่ยังเข้าร่วมในโครงการทั้งสิ้น 129 ราย ซึ่งกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ ในจังหวัดพัทลุง ดังแสดงรายละเอียดไว้ในตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 แสดงจำนวนโคนมแยกตามเพศ จำนวนโคนมทั้งหมด และจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง ในปี พ.ศ. 2542 ของจังหวัดพัทลุง

อำเภอ	จำนวนโคนม(เพศ)		จำนวนโคนมทั้งหมด (ตัว)	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง (ราย)
	ผู้ (ตัว)	เมีย (ตัว)		
เมืองพัทลุง	9	550	559	60
ควนขนุน	8	210	218	14
เขาชัยสน	4	234	238	26
ปากพะยูน	2	21	23	2
กงหรา	2	12	14	1
ตะโหมด	-	8	8	1
ป่าบอน	1	10	11	1
ศรีบรรพต(ไม่มีโคนม)	-	-	-	-
ป่าพะยอม	-	228	228	15
บางแก้ว	1	53	54	7
กิ่งศรีนครินทร์	-	20	20	2
รวม	27	1,346	1,373	129

ที่มา : ฝ่ายวางแผนและติดตามประเมินผล สำนักงานปศุสัตว์เขต 9 (2542 : 29)

หมายเหตุ : จำนวนโคนมเพศเมียของแต่ละอำเภอรวมมาจากจำนวนโคนมที่ยังไม่ให้น้ำนม และจากจำนวนโคนมที่ให้น้ำนมแล้ว

2.3 การยอมรับและทฤษฎีการยอมรับ

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2524 : 101) ได้ให้ความหมายของกระบวนการยอมรับว่า เป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคลแต่ละคนที่เริ่มตั้งแต่การรับรู้ข่าวสาร เกี่ยวกับนวัตกรรม หรือเทคโนโลยีหนึ่งๆ ไปจนถึงการยอมรับเทคโนโลยีนั้นอย่างเปิดเผย ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน พอสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การตื่นตัวในการรับรู้ข่าวสาร (awareness) เป็นขั้นที่เริ่มแรกที่จะนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใหม่ๆ วิธีการใหม่ๆ ขั้นนี้เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มรู้หรือตื่นตัวในสิ่งใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมของเขา แต่ยังไม่รับรู้ข่าวสารไม่ครบถ้วน

ขั้นที่ 2 การสนใจ (interest) เป็นขั้นที่เริ่มมีความสนใจแสวงหารายละเอียดเกี่ยวกับนวัตกรรมใหม่ๆ เพิ่มเติม และนำรายละเอียดที่ได้ไปผสมผสานกับความรู้และประสบการณ์เก่าของตน

ขั้นที่ 3 การประเมินผล (evaluation) บุคคลจะประเมินว่านวัตกรรมนั้น เมื่อนำไปใช้แล้วจะแก้ปัญหาหรือทำให้กิจกรรมของเขาดีขึ้นหรือไม่

ขั้นที่ 4 การทดลองขนาดเล็ก (trial) บุคคลจะทำการทดลองในขนาดจำกัดว่าจะเป็นไปได้ตามที่คาดหวังหรือไม่ แต่ในบางครั้งขั้นตอนอาจถูกข้ามไปขั้นที่ 5 เลยก็ได้

ขั้นที่ 5 การยอมรับ (adoption) บุคคลจะยอมรับการปฏิบัตินั้นไปทำอย่างเต็มที่ตามที่ตนคิดว่าจะได้รับประโยชน์มากที่สุด แต่การปฏิบัติสืบนี้นานแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง

โรเจอร์ และชูเมเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971 : 103) ได้เสนอกระบวนการตัดสินใจรับปฏิบัติแนวความคิดใหม่ (innovation decision process) โดยแบ่งขั้นตอนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นความรู้ (knowledge) ขั้นชักชวน (persuasion) ขั้นตัดสินใจ (decision) และขั้นยืนยัน (confirmation)

เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา (2533 : 111-112) กล่าวว่าขั้นตอนของกระบวนการยอมรับมีความสัมพันธ์กับการใช้ช่องทางในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งพบอยู่เสมอว่าในระยะตื่นตัวและการให้ความสนใจนั้น โสภณศาสตร์จะมีบทบาทสำคัญ แต่พอถึงขั้นตอนของการประเมินผลและการทดลอง เพื่อน เพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะมีบทบาทสำคัญที่จะสร้างความมั่นใจในการยอมรับ ในขั้นตอนสุดท้ายคือการปฏิบัติ ประสิทธิภาพในตัวบุคคลจะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับเพื่อน เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะเข้ามามีบทบาทเกื้อหนุนที่สำคัญ

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527 : 57-62) ได้กล่าวว่า การยอมรับเทคโนโลยีหรือการปฏิบัติทางการเกษตรนั้นมีปัจจัยเกี่ยวข้องอยู่หลายประการ คือ

ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไข หรือสภาวะการณ์ โดยทั่วไปประกอบด้วย

1) สภาพเศรษฐกิจที่มีผลต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ต่างกัน ได้แก่ เกษตรกรที่ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินมากกว่า เกษตรกรที่มีที่ดินทำกินในที่ดินมากกว่าเกษตรกรที่มีรายได้น้อยกว่า ปัจจัยแต่ละอย่างเหล่านี้จะส่งผลให้มีแนวโน้มต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าและเร็วกว่าเกษตรกรที่มีสิ่งเหล่านี้อยู่น้อย

2) สภาพสังคมและวัฒนธรรม มีส่วนเกี่ยวข้องกับการยอมรับช้าหรือเร็วมีหลายประการ เช่น มวลชนที่อยู่ในชุมชนหรือสังคมที่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าๆ อย่างเคร่งครัด มากกว่า มีค่านิยมและความเชื่อที่เป็นอุปสรรคต่อการนำการเปลี่ยนแปลงมากกว่า มีผลให้เกิดการยอมรับการนำการเปลี่ยนแปลงที่ช้าลงและยอมรับวิทยาการใหม่ๆ ในปริมาณที่น้อยกว่า

3) สภาพภูมิศาสตร์ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ ในท้องที่ใดที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่สามารถติดต่อกับท้องที่อื่นๆ โดยเฉพาะท้องที่ที่เจริญทางด้านเทคโนโลยีมากกว่า ไม่ว่าจะเส้นทางคมนาคมที่สะดวกหรือมีทรัพยากรที่เป็นปัจจัยในการผลิตมากกว่าจะมีผลทำให้เกิดแนวโน้มของการยอมรับมากกว่าและเร็วกว่า

4) สมรรถภาพในการดำเนินงานของสถาบันที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ สถาบันสินเชื่อเพื่อการเกษตร สถาบันวิจัยและส่งเสริมการเกษตร สถาบันจัดการเกี่ยวกับการตลาด เป็นต้น และสถาบันที่เกี่ยวกับสื่อมวลชน เช่น สิ่งตีพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สถาบันเหล่านี้ถ้ามีประสิทธิภาพในการดำเนินการที่ให้ประโยชน์แก่บุคคลเป้าหมาย ก็จะทำให้การยอมรับการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเร็วและง่ายขึ้น

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง มีดังต่อไปนี้

บุคคลเป้าหมาย หรือผู้รับการเปลี่ยนแปลง พื้นฐานของเกษตรกรเองเป็นส่วนที่สำคัญในการที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการเปลี่ยนแปลง ได้แก่

1) พื้นฐานทางสังคม จากการวิจัยพบว่า เพศหญิงยอมรับการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าเพศชาย กลุ่มที่มีระดับการศึกษาและประสบการณ์ที่สูงกว่าจะยอมรับเร็วกว่าเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มที่มีการศึกษาดำเนินการต่ำกว่า เกษตรกรที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หรือผู้นำการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ มากกว่าและมีความถี่ในการยอมรับฟังข่าวสารมากกว่า จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงในระดับที่รวดเร็วและมากกว่า

2) พื้นฐานทางเศรษฐกิจ จากการวิจัยพบว่า การมีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดินจำนวนเนื้อที่มากกว่า การมีรายได้น้อยกว่า การมีทรัพยากรที่จำเป็นในการผลิตมากกว่า การมีเครื่องมือที่จำเป็นในการผลิตมากกว่า สิ่งเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงเร็วกว่าและมากกว่าเกษตรกรที่มีสิ่งดังกล่าวน้อยกว่า

3) พื้นฐานในการติดต่อสื่อสารของเกษตรกรที่จำเป็นอย่างยิ่ง คือประสิทธิภาพในการรับฟังข่าวสาร ได้แก่ การอ่าน การฟัง รวมทั้งความคิดที่มีเหตุผลและในขณะเดียวกันความสามารถในการพูด การเขียน ก็มีส่วนช่วยเสริมบ้างในเรื่องของการสร้างความเข้าใจระหว่างเพื่อนบ้านด้วยกันเองให้เกิดความเชื่อมั่นในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้มากขึ้น

4) พื้นฐานในเรื่องอื่นๆ เกษตรกรที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือมีความพร้อมทางจิตใจ มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องมากกว่า มีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีที่นำมาเพื่อการเปลี่ยนแปลง มีความสนใจในปัญหาและความต้องการของตนเองและกิจกรรมอาชีพของเพื่อนบ้าน ความสามารถในการจัดการ เกษตรกรที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กล่าวมาแล้วนี้หรือมีมากกว่า จะมีแนวโน้มที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่มากกว่า และรวดเร็วกว่าตามลำดับ

3. ปัจจัยที่เนื่องมาจากนวัตกรรม หรือเทคโนโลยีที่จะนำไปเปลี่ยนแปลงเอง

ปัจจัยที่ทำให้มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมเกษตร หรือเทคโนโลยีทางการเกษตร ภายใต้สถานการณ์ สภาพแวดล้อมหนึ่งๆ ที่สำคัญ คือ

1) ต้นทุนและกำไร ถ้าเทคโนโลยีใดลงทุนน้อยที่สุดกำไรมากที่สุด การยอมรับก็สูงกว่า เร็วกว่า กำไรนี้นอกจากจะหมายถึงเงินที่ได้ยังรวมถึงกำไรที่เกิดจากการใช้ประโยชน์และความมีหน้าตาด้วย

2) ความสอดคล้องและความเหมาะสมกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ความสอดคล้องเหมาะสมนี้เป็นเรื่องที่ไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องของความสอดคล้อง และความเหมาะสมกับสถานะทางกายภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนด้วย

3) สามารถปฏิบัติได้และเข้าใจได้ง่าย คือ ต้องไม่เป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนและไม่มีกฎเกณฑ์ที่ยุ่งยากจนเกินไป

4) สามารถเห็นว่าปฏิบัติได้ผลมาแล้ว คือถ้าเห็นว่าเกิดผลดีมาก่อนที่จะปฏิบัติตามหรือยอมรับได้ง่ายและเร็วกว่า

5) สามารถแบ่งแยกเป็นขั้นตอนหรือแยกเป็นเรื่องราว ได้

6) ใช้เวลาน้อยหรือประหยัดเวลา

7) เป็นการตัดสินใจของกลุ่ม เพราะกลุ่มจะมีอิทธิพลในการตั้งกฎเกณฑ์บางอย่างที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม

ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทั้งหมดนี้ ถ้ามีครบมากที่สุดการยอมรับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีเกษตรจะรับได้เร็วกว่า ปริมาณมากกว่า และการมีเทคโนโลยีที่นำมาให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จะมีการแพร่กระจายไปรวดเร็วแค่ไหนมีข้อที่ควรพิจารณานำมาเกี่ยวข้องคือ (1) เมื่อนำไป

ใช้แล้วเกิดประโยชน์ทางด้านการเพิ่มรายได้หรือผลประโยชน์มากขึ้นเล็กน้อยแค่ไหน ถ้ามีประโยชน์มากกว่าแพร่กระจายจะเร็ว (2) ให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นให้ผลตอบแทนหลังจากการปฏิบัติไปแล้วนานแค่ไหน ถ้าให้ผลตอบแทนระยะสั้น เทคโนโลยีนั้นก็จะแพร่กระจายไปเร็ว (3) มีสินเชื่อเพื่อการเกษตรที่มีอัตราดอกเบี้ยราคาถูก และบริการแก่คนจนที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันแค่ไหน ถ้ามีมากกว่าแพร่กระจายเทคโนโลยีก็มีมากกว่า (4) การคมนาคม เช่น ถนนหนทางเข้าหมู่บ้าน รวมทั้งข่ายการสื่อสาร เช่น เครือข่ายวิทยุหรือหนังสือพิมพ์กว้างขวางแพร่หลายขนาดไหน ถ้ามากก็จะกระจายได้เร็วกว่า (5) วัตถุประสงค์ในการผลิตของเกษตรกรเป็นวัตถุประสงค์ในการผลิตเพื่อการค้ามากกว่าเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เทคโนโลยีนั้นก็จะแพร่กระจายได้เร็วกว่า (6) ภาวะความขัดแย้งกับสภาพที่เป็นอยู่ ถ้าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงนึกว่าสภาพชีวิตของตนที่ต่ำกว่ามาตรฐานของมนุษย์นั้น เป็นสภาพที่เคยชินกันมานานจนเป็นเรื่องปกติวิสัย เทคโนโลยีก็จะแพร่กระจายเข้าหมู่บ้านนั้นช้ากว่า (7) ลักษณะของความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรมของชุมชนหนึ่งๆ ถ้าไม่มีขัดแย้งกับสภาพทางสังคม วัฒนธรรมของชุมชนส่วนใหญ่ เทคโนโลยีนั้นก็จะแพร่กระจายได้เร็วกว่า

2.4 ทักษคติ

2.4.1 ความหมายของทักษคติ จากการศึกษาค้นคว้าในเรื่องทักษคติ มีผู้ให้ความหมายของคำว่าทักษคติ ไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 389) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ทักษคติเป็นคำสมาสระหว่าง “ทักษะ” กับ “คติ” ทักษะ หมายถึงความคิดเห็น คติ หมายถึงแบบอย่างหรือลักษณะ ดังนั้นคำว่า ทักษคติจึงหมายถึง ลักษณะของความเห็น หรือความรู้สึกส่วนบุคคลที่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

เทอร์สโตน (Thurstone, 1976 : 39) กล่าวว่า ทักษคติเป็นระดับของความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวก และลบที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น บุคคล บทความ ความคิด เป็นต้น ความรู้สึกเหล่านี้ ผู้รู้สึกสามารถบอกความแตกต่างได้ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

บุญวาทิ เพชรรัตน์ (2527 : 20) อ้างถึงความหมายของทักษคติที่ ออลพอร์ต (Allport) กล่าวไว้ว่า ทักษคติ คือ สภาวะความพร้อมทางจิตใจ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้จะเป็นแรงที่จะกำหนดทิศทางกาปฏิบัติของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง การเกิดและเปลี่ยนแปลงทักษคติของบุคคลเกิดขึ้นได้ โดยวิธีการต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมต่างๆ ของสังคม แล้วนำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้้นั้นเป็นรากฐานของทักษคติ

2. การแบ่งแยกความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ของตน เช่น เด็กที่ถูกอบรมเลี้ยงดูมาดี มักจะมองโลกในแง่ดี
3. ประสบการณ์ที่ได้รับจากอดีต แต่รุนแรงในด้านดี หรือไม่ดี
4. กวีรเลียนแบบ จนในที่สุดบุคคลก็ยอมรับเอาทัศนคติของผู้ถูกเลียนแบบนั้นไปเป็นทัศนคติของตนเอง เช่น บุตรมักจะเลียนแบบบิดา มารดา เป็นต้น

กมลรัตน์ หล้าสรวงษ์ (2527 : 172) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการเรียนรู้ และประสบการณ์ แล้วแสดงภาวะของร่างกายและจิตใจในด้านความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคล หรือสิ่งต่างๆ ในลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง คือแสดงความพร้อมที่จะเข้าไปหา เมื่อเกิดความรู้สึกชอบ เรียกว่า ทัศนคติที่ดีหรือทางบวก หรือแสดงความพร้อมที่จะหลีกเลี่ยงเมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบ เรียกว่า ทัศนคติที่ไม่ดีทางลบ

จากความหมายโดยสรุปแล้ว ทัศนคติ คือสิ่งที่บุคคลได้รับมาจากประสบการณ์และการเรียนรู้ในสังคม สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และเป็นส่วนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมของบุคคล ในด้านความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น และทำที่ที่จะสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และมีแนวโน้มที่จะเข้าไปหาเมื่อเกิดความรู้สึกชอบหรือมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงเมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบ

2.4.2 องค์ประกอบทัศนคติ

เซฟเวอร์ (Shaver, 1977 : 168-170) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติไว้ 3 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบทางด้านความรู้ (cognitive component) หมายถึง การรับรู้ของบุคคลที่เกี่ยวกับวัตถุหรือเหตุการณ์ต่างๆ รวมทั้งด้านความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งเหล่านั้นด้วย
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (affective component) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าที่เขารับรู้ อาจจะเป็นไปในทางดีหรือไม่ดี ถ้าบุคคลมีความรู้สึกไม่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลก็จะไม่ชอบต่อสิ่งนั้น ถ้าบุคคลมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็จะเกิดความชอบต่อสิ่งนั้นด้วย
3. องค์ประกอบทางด้านแนวโน้มที่จะกระทำ (behavioral component) หมายถึง ความโน้มเอียงของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตน หรือการยอมรับหรือไม่ยอมรับ ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ

ดังนั้นองค์ประกอบทั้งสามด้าน คือ องค์ประกอบทางด้านความรู้ องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก และองค์ประกอบทางด้านแนวโน้มที่จะกระทำ จะต้องมีความสอดคล้องกัน ถ้าองค์ประกอบด้านใดด้านหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปทัศนคติของบุคคลก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

เรมเมอร์ (Remmer, 1954 : 6-7) ได้ศึกษาถึงความคงที่ของทัศนคติและได้กล่าวไว้ว่า ทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่ในบางกรณีก็มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากหรือเปลี่ยนแปลงได้ยากมาก และยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า ทัศนคติแสดงออกในรูปพฤติกรรม 2 ลักษณะ คือ

1. ทักษะคติเชิงนิมิต คือ ทางบวก (positive attitude) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะพึงพอใจ เห็นด้วย หรือชอบ อยากทำ อยากได้ อยากเข้าใกล้สิ่งนั้น
2. ทักษะคติเชิงนิเสธหรือทางลบ (negative attitude) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะไม่พอใจ ไม่เห็นด้วย เบื่อหน่าย ซิงซัง อยากหนีไปให้พ้นสิ่งนั้น

2.4.3 ประโยชน์ของการวัดทัศนคติ

เรณู เจริญศรี (2525 : 18-19) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดทัศนคติไว้ดังนี้

1. วัดเพื่อทำนายพฤติกรรม การมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลย่อมเป็นเครื่องแสดงว่า เขามีความรู้ทางด้านดีหรือไม่ดีเกี่ยวกับสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด และเขามีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นเพียงใด ทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งนั้นเป็นเครื่องทำนายว่าบุคคลนั้นมีการกระทำต่อสิ่งนั้นไปทางทำนองใด ฉะนั้นการทราบทัศนคติของบุคคลย่อมช่วยให้สามารถทราบการกระทำของบุคคลนั้นได้

2. วัดเพื่อหาทางป้องกัน และแก้ไข โดยทั่วไปการที่บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งใด อย่งไร นั้นเป็นสิทธิ์ของเขา แต่ละบุคคลมีทัศนคติต่อเรื่องหนึ่งเรื่องใดแตกต่างกันไปในบางเรื่องจึงจำเป็นจะต้องให้กลุ่มมีความคิดเห็น และทัศนคติสอดคล้องกันเพื่อป้องกันข้อขัดแย้งในเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขของสังคมและยอมเป็นไปได้อย่างพลเมืองมีทัศนคติต่อสิ่งต่างๆคล้อยคลึงกัน ก็จะเป็นทางก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจกัน

3. วัดเพื่อเข้าใจสาเหตุและผล ทัศนคติเปรียบเทียบกับสาเหตุภายในที่ผลักดันให้บุคคลกระทำในสิ่งต่างๆแตกต่างกัน และสาเหตุภายในหรือทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลนี้ อาจจะได้รับผลกระทบมาจากสาเหตุภายนอกอีกส่วนหนึ่ง ฉะนั้นการเข้าใจอิทธิพลของสาเหตุภายนอกที่มีต่อการกระทำของบุคคลต่างๆ ได้อย่างชัดเจน บางกรณีอาจจำเป็นต้องวัดทัศนคติของบุคคลต่อสาเหตุภายนอกนั้นด้วย

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ถ้าเราทราบทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว เราสามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลได้ สามารถจะหาทางป้องกันและแก้ไข หรือลดข้อขัดแย้งในเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเข้าใจสาเหตุและผลของพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล

ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ การได้ทราบถึงทัศนคติต่อการเลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาและพัทลุง จะช่วยให้ทำนายพฤติกรรม สามารถที่นำไปเป็นแนวทางในการวางแผนการส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรต่อไป

2.4.4 การวัดทัศนคติ

ทัศนคติเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล เป็นการตอบสนองสิ่งเร้าภายนอกการวัดจึงวัดจากบุคลิกภาพ แรงจูงใจ การรับรู้ แต่มีข้อแตกต่างกันที่การตีความและวิธีการ เพราะบุคคลย่อม

แตกต่างกันในประสบการณ์และปัจจัยอื่นๆ ดังนั้น ไพบูลย์ อินทริวิชา (2517 : 2) จึงได้เสนอวิธีวัดทัศนคติไว้ 3 วิธี ดังนี้

1. การสังเกต (observation) เป็นการวัดโดยคอยสังเกตพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วนำข้อมูลไปอนุมานว่า บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งนั้นๆ อย่างไร

2. การฉายภาพ (projective technique) เป็นการวัดทัศนคติโดยการสร้างจินตนาการจากภาพ ภาพจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็นออกมา และสามารถสังเกตได้ บุคคลจะมีความคิดเห็นหรือมีความรู้สึกอย่างไรต่อภาพที่เห็น ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เขาได้รับมา เป็นสำคัญ

3. การให้เล่าความรู้สึก (self-report) เป็นการวัดโดยการให้บุคคลเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นออกมา ซึ่งผู้เล่าจะบรรยายความรู้สึก นึกคิด ตามประสบการณ์ และความสามารถของเขาว่าดี ไม่ดี ชอบ ไม่ชอบ อย่างไร จากการเล่านี้สามารถที่จะกำหนดค่าของคะแนนทัศนคติได้

นอกจากวิธีทั้ง 3 นี้แล้ว ยังมีวิธีวัดอย่างอื่นอีก เพื่อความสมบูรณ์ของการวัด คือ

4. วิธีการสัมภาษณ์ (interview) เป็นการซักถามกลุ่มบุคคลที่ใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษา ช่วยให้ได้ข้อมูลที่ขยายครอบคลุมทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต แต่ในบางครั้งอาจไม่ได้ความจริงตามที่คาดหวังไว้ เพราะบุคคลที่เป็นตัวอย่างอาจไม่ยอมเปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริงของตน

5. วิธีการส่งแบบสอบถาม (questionnaire) เป็นวิธีสิ้นเปลืองเวลาและทุนน้อยกว่าวิธีอื่นๆ แต่มีข้อจำกัดว่าผู้ถูกถามต้องสามารถอ่านและเขียน ได้รวม ไปถึงต้องควบคุมการส่งแบบสอบถามและรับคืนกลับมาให้ได้อีกด้วย

6. วิธีการวัดทางสรีระ (physiological measures) คือใช้เครื่องมือไฟฟ้า หรือเครื่องมืออื่นๆ เพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เนื่องด้วยความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งจะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงทัศนคติที่มีต่อสิ่งนั้น เมื่อบุคคลถูกกระตุ้นด้วยสิ่งที่เขาเคยชอบหรือไม่ชอบจะทำให้อารมณ์ในขณะนั้นของเขาเปลี่ยนแปลงไป เมื่อใช้เครื่องมือวัดทางสรีระที่ละเอียดอ่อนก็จะสามารถตรวจพบความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ได้ การวัดทางสรีระนี้สามารถกระทำได้โดยการวัดความต้านกระแสไฟฟ้าของผิวหนังการขยายของลูกนัยน์ตา การวัดปริมาณของฮอร์โมนบางชนิด

สำหรับในการศึกษานี้ได้ประยุกต์วิธีการวัดของ Likert คะแนนที่ได้จากการวัดจะแบ่งเป็นช่วงๆ ในแต่ละช่วงจะมีขนาดเท่าๆกัน สามารถนำมาเปรียบเทียบความมากน้อยของทัศนคติได้ โดยแบ่งออกเป็นข้อความที่เป็น positive statement และ negative statement

ถ้าข้อความนั้นเป็น positive statement การให้คะแนนจะเป็นดังนี้

ข้อเลือก	คะแนน
เห็นด้วยอย่างมาก	5
เห็นด้วย	4

ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างมาก	1

ถ้าข้อความนั้นเป็น negative statement การให้คะแนนจะตรงข้ามกันดังนี้

ข้อเลือก	คะแนน
เห็นด้วยอย่างมาก	1
เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	4
ไม่เห็นด้วยอย่างมาก	5

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนม ใช้เกณฑ์ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = 0.80 \end{aligned}$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ย ดังนี้
ในกรณีที่เป็นข้อความเชิงบวก

4.21-5.00	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างมาก
3.41-4.20	หมายถึง	เห็นด้วย
2.61-3.40	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
1.81-2.60	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
1.00-1.80	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างมาก

ในกรณีที่เป็นข้อความเชิงลบ

4.21-5.00	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างมาก
3.41-4.20	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
2.61-3.40	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
1.81-2.60	หมายถึง	เห็นด้วย
1.00-1.80	หมายถึง	ด้วยอย่างมาก

2.5 ผลงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการศึกษา

2.5.1 ลักษณะข้อมูลพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

อายุและเพศ : จากการศึกษาของ ภูวนาท ทองพันธ์ (2540 : 28) ในเรื่องการเลี้ยงโคนมในภาคใต้โดยเน้นการวิเคราะห์หีบথাพชายหญิง พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอรัตนภูมิอายุเฉลี่ย 41 ปี ซึ่งสอดคล้องกับเบญจพรหม เอกะสิงห์ และจามะรี พิทักษ์วงษ์ (2540 : 4) ได้ศึกษาบทบาทของเกษตรกรชายหญิงในการเลี้ยงโคนมในภาคเหนือ พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมชายมีอายุเฉลี่ย 40 ปี ส่วนอายุของผู้หญิงเฉลี่ย 38 ปี ทำนองเดียวกับ ศรีเทพ ธีมวาสร และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล (2535 : 10) พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงมีอายุเฉลี่ย 43 ปี นอกจากนี้มีการศึกษาของศรีเทพ ธีมวาสร (2532 : 71) เกี่ยวกับเรื่องของการอายุกับทัศนคติ พบว่า ผู้มีอายุน้อยแนวโน้มที่จะมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในทางบวกมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก

ระดับการศึกษา : การศึกษาของภูวนาท ทองพันธ์ (2540 : 28) เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมในภาคใต้ โดยเน้นการวิเคราะห์หีบথাพชายหญิง และการศึกษาของบุญมี กองสมบัติ (2526 : 82) เกี่ยวกับสภาพการเลี้ยงโคนมของสมาชิกสหกรณ์โคนมอยุธยา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งสอดคล้องกับ จีระชัย กาญจนพถุพิพงศ์ และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล (2533 : 12) ที่ได้สำรวจสภาพการเลี้ยงดู และการจัดการฟาร์มโคนมในประเทศไทย พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ มากกว่าร้อยละ 76.0 จบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศรีเทพ ธีมวาสร และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล (2535 : 10) พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงร้อยละ 82.0 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เบญจพรหม เอกะสิงห์ และจามะรี พิทักษ์วงษ์ (2540 : 4) พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 69.0 จบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เช่นกัน นอกจากนี้มีการศึกษาของสุทธิวรรณ จันทร์ภูมิรินทร์ (2533 : 77) พบว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชากรส่วนใหญ่มีทัศนคติทางบวกและสุชาติ สุขคง (2531 : 72) พบว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติในทางบวกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย

ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม : บุญมี กองสมบัติ (2526 : 82) พบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมอยุธยาส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมมานานกว่า 15 ปี แต่ จีระชัย กาญจนพถุพิพงศ์ และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล (2533 : 12) พบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกองค์การส่งเสริมโคนมแห่งประเทศไทย อ.ส.ค. ร้อยละ 60.0 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมมากกว่า 5 ปี ส่วนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองโพส่วนใหญ่ร้อยละ 59.0 เลี้ยงโคนมมาแล้วกว่า 8 ปี ทำนองเดียวกัน เบญจพรหม เอกะสิงห์ และจามะรี พิทักษ์วงษ์ (2540 : 3) พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมโดยเฉลี่ยประมาณ 5 ปี ส่วน

ศรเทพ ธัมวาสร (2532 : 7) พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมพันธุ์แท้ในประเทศไทยส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.0 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงน้อยกว่า 4 ปี

2.5.2 ลักษณะข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

อาชีพ : จีระชัย กาญจนพฤตพิงศ์ และคณะ (2533 : 12) พบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิก อ.ส.ค. และสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองโพส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 79.0 ยึดอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นหลัก ส่วนที่เหลือจะมีอาชีพหลักอย่างอื่น ได้แก่ การทำนา การทำสวน ปลูกพืชไร่ และศรเทพ ธัมวาสร (2532 : 6) พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมพันธุ์แท้จะยึดอาชีพการเลี้ยงเป็นอาชีพรอง ถึงร้อยละ 89.0 ในทำนองเดียวกัน ศรเทพ ธัมวาสร และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล (2535 : 10) พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงส่วนใหญ่ร้อยละ 86.0 ยึดอาชีพโคนมเป็นอาชีพรอง โดยมีการปลูกยางพารา การทำนา และการทำสวนผลไม้เป็นอาชีพหลัก

รายได้และภาวะหนี้สิน : เบญจพรหม เอกะสิงห์ และจามะรี พัทธ์ชัยวงษ์ (2540 : 9) รายงานว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือจะมีรายได้สุทธิเบื้องต้นจากการขายน้ำนมหักด้วยต้นทุนผันแปรเงินสดอยู่ในระดับ 60,636 บาท/ครัวเรือน/ปี หรือประมาณ 5,053 บาท/ครัวเรือน/เดือน และเกษตรกรร้อยละ 60.0 มีหนี้สินจากการกู้ เลี้ยงมีหนี้สินคงค้างประมาณ 160,000 บาท/ครัวเรือน

ขนาดครอบครัวและแรงงาน : ศรเทพ ธัมวาสร และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล (2535 : 10) พบว่าขนาดครอบครัวเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงเป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีสมาชิกโดยเฉลี่ย 5 คน/ครอบครัว และใช้แรงงานในครอบครัวประมาณ 2 – 3 คนเลี้ยงโคนม ไม่มีการจ้างแรงงาน แต่จีระชัย กาญจนพฤตพิงศ์ และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล (2533 : 16) พบว่าสมาชิก อ.ส.ค. และสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองโพจะใช้แรงงาน 2-3 คน/ฟาร์ม โดยเป็นแรงงานในครอบครัว 2 คน และแรงงานจ้าง 1 คน ลักษณะของแรงงานจ้างจะแตกต่างกันไปตามขนาดของฟาร์ม ในฟาร์มขนาดเล็กแรงงานจ้างจะทำทุกอย่างเหมือนสมาชิกในครอบครัว ส่วนฟาร์มที่มีขนาดใหญ่ขึ้นแรงงานจ้างทำหน้าที่เฉพาะทาง เช่น รีดนม ทำความสะอาดโรงเรือน เกี่ยวหญ้า และให้อาหารโค

พื้นที่ถือครองและการใช้ประโยชน์ : ศรเทพ ธัมวาสร และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล (2535 : 10) พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 22 ไร่/ครอบครัว และมีพื้นที่ปลูกหญ้าสำหรับโคนมประมาณ 7 ไร่/ฟาร์มเท่านั้น ทำนองเดียวกับ เบญจพรหม เอกะสิงห์ และ จามะรี พัทธ์ชัยวงษ์ (2540 : 5) พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในเขตจังหวัดภาคเหนือมีพื้นที่ปลูกหญ้าประมาณ 7 ไร่/ฟาร์ม แต่จีระชัย กาญจนพฤตพิงศ์ และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล (2533 : 18) พบว่าเกษตรกรผู้เป็นสมาชิก อ.ส.ค. มีพื้นที่แปลงหญ้าเฉลี่ย 27 ไร่/ฟาร์ม ส่วน

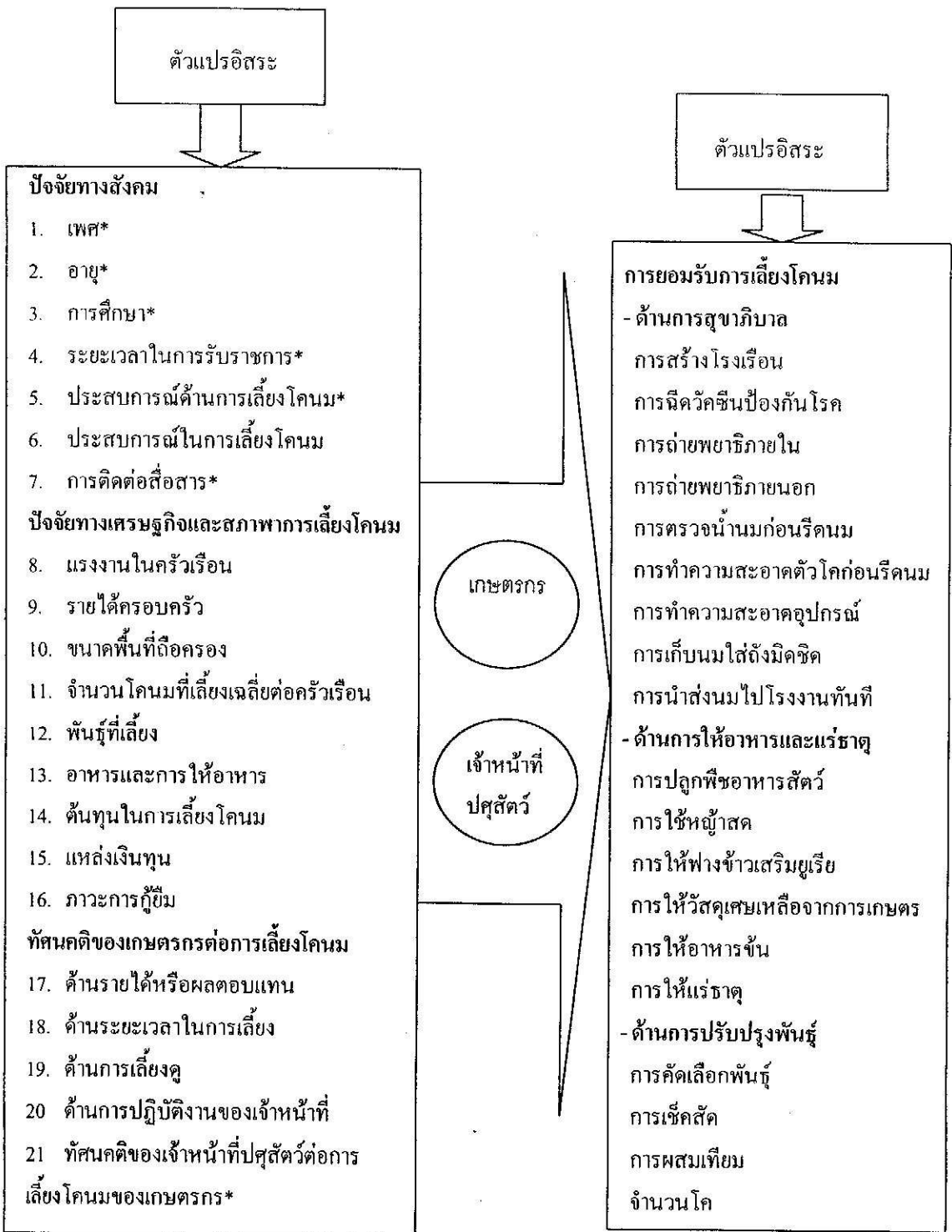
เกษตรกรผู้เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองโพมีแปลงหญ้าเป็นของตนเองเพียง 4 ไร่/ฟาร์ม เท่านั้น

ขนาดฟาร์มโคนม : ศรีเทพ ธัมวาสร และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล (2535 : 11) พบว่าขนาดฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจังหวัดพัทลุงเป็นฟาร์มขนาดเล็ก มีจำนวนโคนมประมาณ 9 ตัว/ฟาร์ม เช่นเดียวกับการศึกษาของเบญจพรรณ เอกะสิงห์ และจามะรี พิทักษ์วงษ์ (2540 : 4-5) พบว่าขนาดฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในภาคเหนือส่วนใหญ่ร้อยละ 51.0 มีจำนวนโคนมประมาณ 12 ตัว/ฟาร์ม

พันธุ์โคนม : บุญมี กองสมบัติ (2526 : 82) พบว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุงส่วนใหญ่เลี้ยงโคนมพันธุ์ลูกผสมโฮลสไตน์ฟริเซียน (Holstein Friesian HF) สายเลือดตั้งแต่ 62.5 – 93.75 เปอร์เซนต์ ทำนองเดียวกันกับการศึกษาของจิระชัย กาญจนพถุฒิพงศ์ และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล (2533 : 13-15) พบว่าพันธุ์โคนมที่เลี้ยงในประเทศไทยส่วนใหญ่ร้อยละ 89.0 เป็นพันธุ์ลูกผสมโฮลสไตน์ฟริเซียน ส่วนที่เหลือจะเป็นพันธุ์ลูกผสมสายเลือดเรดซินดี เจอร์ซี และบราวน์สวิส

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดปัจจัยของกลุ่มตัวแปรออกเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) ปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา การติดต่อสื่อสาร และประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม (2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยงโคนม ประกอบด้วย ขนาดพื้นที่ถือครอง รายได้ของครอบครัว แรงงานในครอบครัว ภาวะการกู้ยืม จำนวนโคนมที่เลี้ยงเฉลี่ยต่อครัวเรือน พันธุ์ที่เลี้ยง อาหารและการให้อาหาร ดันทุนในการเลี้ยงโคนม ตลาดในการซื้อขาย น้านม วิธีการซื้อขาย แหล่งเงินทุน (3) ทักษะคิดของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนม ประกอบด้วย ทักษะคิดในด้านรายได้และผลตอบแทน ด้านระยะเวลาในการเลี้ยงดู ด้านการเลี้ยงดู ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ (4) ทักษะคิดของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรกลุ่มตัวแปรอิสระในทั้ง 4 กลุ่มที่กล่าวมานี้จะมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม คือ การยอมรับการเลี้ยงโคนม ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบที่ 1 แบบจำลองในการศึกษาของปัจจัยบางประการและทัศนคติของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่มีผลต่อการเลี้ยงโคนม

หมายเหตุ : ตัวแปรที่มีเครื่องหมาย * กำกับ หมายถึง ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการสอบถามเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

3.1 การเลือกสถานที่ทำการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยบางประการ และทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลา และพัทลุง เนื่องจากทั้ง 2 จังหวัด ได้รับนโยบายด้านการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคนมตามแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรเพื่อทดแทนพืชเศรษฐกิจที่มีปัญหาด้านตลาดและราคาตามที่ได้ระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) ที่เหมือนกัน กอปรกับทั้ง 2 จังหวัดนี้มีการเริ่มเลี้ยงโคนมในระยะเวลาใกล้เคียงกัน มีลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมใกล้เคียงกัน ซึ่งรายละเอียดของทั้งหมดนี้อธิบายไว้ในบทที่ 4

3.2 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงและสงขลา จำนวน 151 ราย ซึ่งจำแนกได้เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจังหวัดพัทลุงจำนวน 142 ราย (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, 2543 : 24) และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาจำนวน 9 ราย (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสงขลา, 2543 : 16) และ 2. กลุ่มเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบและดูแลในเรื่องของการเลี้ยงโคนมของจังหวัดพัทลุงและสงขลา จำนวน 35 ราย ซึ่งจำแนกได้เป็น เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง จำนวน 25 รายและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดสงขลา จำนวน 10 ราย สำหรับรายละเอียดของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้ง 2 จังหวัด ระบุไว้ในตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนประชากรของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในการวิจัยตามอำเภอต่างๆ ในจังหวัดพัทลุง และสงขลา

ชื่อจังหวัด	ชื่ออำเภอ	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงในปัจจุบัน(ราย)	หมายเหตุ
พัทลุง	เมืองพัทลุง	75	เดิมมี 60 ราย ในปี2542 เดิม
	ควนขนุน	10	มี 14 ราย ในปี2542
	เขาชัยสน	28	เดิมมี 28 รายในปี2542
	ปากพะยูน	2	เท่าเดิม
	กงหรา	1	เท่าเดิม
	ตะโหมด	1	เท่าเดิม
	ป่าบอน	1	เท่าเดิม
	ศรีบรรพต	-	ไม่มีโคนม
	ป่าพะยอม	16	เดิมมี 15 ราย ในปี2542
	บางแก้ว	7	เท่าเดิม
	กิ่งศรีนครินทร์	1	ไม่เคยมีผู้เลี้ยงในปี2542
รวมเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนมในจังหวัดพัทลุง		142	
สงขลา	รัตภูมิ	9	ปัจจุบันมีการเลี้ยงโคนมอยู่ที่อำเภอรัตภูมิเพียงแห่งเดียว
รวมเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนมในจังหวัดสงขลา		9	

หมายเหตุ : จำนวนประชากรในการวิจัยเก็บจากจำนวนตามความเป็นจริงของเกษตรกรผู้เลี้ยงจากการสำรวจในปี 2543 ของสำนักงานปศุสัตว์เขต 9 ซึ่งจังหวัดพัทลุงมี 142 ราย และจังหวัดสงขลามี 9 ราย

3.3 วิธีการในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และร่วมกับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์โดยใช้การสังเกตและการใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ซึ่งมีบทบาทเป็นแรงงานหลักในการเลี้ยงโคนม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง และเพื่อให้ได้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์อย่างแท้จริง และอีกชุดหนึ่งเป็นชุดแบบสอบถาม ที่ใช้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ถึงการยอมรับของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยง โคนมของเกษตรกรในจังหวัดสงขลาและพัทลุง ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะใช้เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลในทางสถิติต่อไป

3.4 การสร้างแบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยนี้แยกเป็น 2 ชุด คือ ชุดของเกษตรกรและชุดของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ เป็นแบบสอบถามที่ได้กำหนดโครงสร้างแน่นอน (structured interview) ลักษณะของคำถามมีทั้งคำถามแบบปลายปิด (close-ended) ซึ่งกำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ และคำถามชนิดปลายเปิด (open-ended) เพื่อให้ผู้ตอบมีอิสระในการให้คำตอบ เนื้อหาของแบบสอบถามครอบคลุมถึงลักษณะต่างๆ ดังนี้ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก และ ข)

ส่วนที่ 1 ปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

ส่วนที่ 2 ทักษะคิดของเกษตรกรที่มีต่อการเลี้ยงโคนมในด้านต่างๆ คือด้านรายได้หรือผลตอบแทนที่ได้รับ ด้านระยะเวลาในการเลี้ยงโคนม ด้านการเลี้ยงดู และด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

ส่วนที่ 3 ทักษะคิดของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

ส่วนที่ 4 การยอมรับของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนมในด้านการสุขาภิบาล การให้อาหารและแร่ธาตุ และการปรับปรุงพันธุ์

ส่วนที่ 5 การยอมรับของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในด้านการสุขาภิบาล การให้อาหารและแร่ธาตุ และการปรับปรุงพันธุ์

3.5 การทดสอบแบบสอบถาม

ทดสอบแบบสอบถามโดยใช้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมกลุ่มอำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีผู้เลี้ยงโคนมมาก โดยได้ทำการทดสอบแบบสอบถามกับผู้เลี้ยงโคนม จำนวน 20 ราย เพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) ที่เกี่ยวข้องกับข้อคำถามทางจิตวิทยา คือ เจตคติ และการยอมรับ โดยวิธีวัดความสอดคล้องภายใน (internal - consistency reliability) ตามสูตรของครอนบาค - อัลฟา (Cronbach's alpha formula) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือ ดังแสดงในภาคผนวก ค ดังนี้

1. ทักษะคิดของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนม ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือเท่ากับ 0.81 หมายความว่าข้อคำถามในชุดนี้มีความเชื่อถือได้ของการวัดเท่ากับร้อยละ 81.0

2. การยอมรับของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนมในด้านต่างๆ ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือเท่ากับ 0.78 หมายความว่า ข้อคำถามในชุดนี้มีความเชื่อถือได้ของการวัดเท่ากับร้อยละ

แสดงว่าแบบสอบถามทัศนคติและการยอมรับมีความเชื่อถือได้ในเรื่องของความถูกต้องสูงพอ หลังจากนั้นได้ทำการแก้ไขปรับปรุงข้อผิดพลาดบางประการในข้อคำถามนั้นๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นก่อนนำไปสอบถามต่อไป

3.6 ขอบเขตของการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ประชากรในการศึกษา จะต้องเป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมซึ่งอาจจะเป็นหัวหน้าครอบครัว หรือสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งมีบทบาทเป็นแรงงานหลักในการเลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงและสงขลาเท่านั้น โดยมุ่งเน้นที่จะศึกษาถึงปัจจัยบางประการและทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาและพัทลุง

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการ โดยได้ตรวจสอบแบบสอบถามทุกฉบับเพื่อความถูกต้องเกี่ยวกับตัวเลขรายละเอียด แล้วนำข้อมูลไปลงรหัส แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS (statistical package for the social sciences) ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามีหลายรูปแบบ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการจำแนกหมวดหมู่ (nominal scale) ข้อมูลที่เกี่ยวกับการจัดเรียงอันดับ (ordinal scale) และข้อมูลเกี่ยวกับการจัดแบ่งช่วง (interval scale) ดังนั้นสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ใช้ทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการยอมรับการเลี้ยงโคนมและการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (multiple regression) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบขั้นตอน (stepwise method) กับข้อมูลประเภทช่วงและประเภทอัตราส่วน โดยคัดเลือกตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการเลี้ยงโคนม โดยเข้าสมการถดถอย เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยหรือตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม และทดสอบค่าที่มียุทธสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01

บทที่ 4 สถานที่ทำการศึกษา

4.1 บทนำ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้พื้นที่ของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดพัทลุง คือ อำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง ตะโหมด ป่าบอน บางแก้ว เขาชัยสน ป่าพะยอม ควนขนุน เป็นสถานที่ทำการศึกษา และบางอำเภอในจังหวัดสงขลา คือ อำเภอรัตภูมิ และอำเภอเมืองสงขลา เนื่องจากอำเภอดังกล่าวในทั้ง 2 จังหวัดมีการเลี้ยงโคนมรวมทั้งทางราชการ โดยเฉพาะกรมปศุสัตว์ได้เข้าไปส่งเสริมเป็นระยะเวลานานพอสมควร จึงมีความเหมาะสมที่ใช้เป็นสถานที่เพื่อการศึกษา

4.2 ที่ตั้งของสถานที่ศึกษา

พัทลุง

จังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของภาคใต้ ห่างจากกรุงเทพฯตามเส้นทางหลวงสายเอเชีย (หมายเลข 41) เป็นระยะทางประมาณ 858 กิโลเมตร และ ตามเส้นทางรถไฟเป็นระยะทางประมาณ 846 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,424,473 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,140,296 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา สตูล และ จังหวัดตรัง

อาณาเขต

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
- ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา และอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ทะเลสาบสงขลา โดยมีน่านน้ำติดต่อกับ อำเภอระโนด อำเภอกะแสสินธุ์ อำเภอสะทิงพระ และอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เทือกเขาบรรทัด อำเภอห้วยยอด อำเภอเมือง อำเภอปะเหลียน และอำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศ มีลักษณะเป็นที่ราบสูงและภูเขาทางด้านทิศตะวันตก แล้วค่อยลาดต่ำลงมาทางทิศตะวันออก จนจดทะเลสาบสงขลา และมีพื้นที่บางส่วนเป็นเกาะในทะเลสาบสงขลา ซึ่งสามารถสรุปสภาพภูมิประเทศออกเป็น 3 บริเวณ ดังนี้

1. บริเวณเทือกเขาและที่ราบสูงด้านตะวันตก มีเทือกเขาบรรทัดทอดเป็นแนวยาวจากทางทิศเหนือไปจนจดทิศใต้ของจังหวัด และเป็นแนวแบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเล เฉลี่ยประมาณ 40 – 800 เมตร มีความกว้างไปทางทิศตะวันออกประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นต้นกำเนิดลำคลองหลายสาย ซึ่งจะไหลไปสู่ทะเลสาบสงขลา ได้แก่

คลองท่ามะเนาะ คลองป่าพะยอม คลองบางแก้ว คลองท่ามะเดื่อ คลองนาท่อม คลองป่าแก้ว คลอง
ปิ่นเต่า คลองลำสินธุ์ คลองเกิด คลองโห้ลิ๊ะ คลองตะโหมด เป็นต้น

2. บริเวณที่ราบสลับที่ดอน เป็นบริเวณส่วนกลางของจังหวัด ความสูงจากระดับน้ำทะเล
เฉลี่ยประมาณ 5 – 15 เมตร มีลักษณะเป็นเนินเขาเตี้ยๆสลับกับพื้นที่ราบ ความกว้างโดยเฉลี่ยถัดจาก
บริเวณที่ 1 ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 20 กิโลเมตร

3. บริเวณที่ราบลุ่มด้านทิศตะวันออก ลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมีหนองน้ำขนาดใหญ่กระจัด
กระจายทั่วพื้นที่และมีพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นเกาะในบริเวณทะเลสาบสงขลา ซึ่งทะเลสาบส่วนที่อยู่ใน
เขตพื้นที่จังหวัดพัทลุงแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

- ทะเลน้อย อยู่ทางตอนเหนือสุด มีพื้นที่ผิวน้ำประมาณ 17,500 ไร่ ชายฝั่งโดยรอบมี
ความยาวประมาณ 20 กิโลเมตร

- ทะเลสาบตอนในหรือทะเลหลวง สภาพเป็นน้ำจืดและมีกร่อยบางฤดูกาล

ลักษณะภูมิอากาศ (เฉลี่ย 16 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 – 2541)

ลักษณะภูมิอากาศอยู่ในสภาพไม่ร้อนจัดและไม่หนาวจัด แต่อากาศค่อนข้างชื้น
อุณหภูมิเฉลี่ย 28.05 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 31.99 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด
เฉลี่ย 24.05 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ย 78 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,976.3
มิลลิเมตรต่อปี จำนวนวันที่ฝนตก 154 วัน / ปี

การแบ่งเขตการปกครองและประชากร

1. การปกครอง

จังหวัดพัทลุง แบ่งการปกครองเป็น 10 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 65 ตำบล (อยู่ในเขตเทศบาล 1
ตำบล) 626 หมู่บ้าน 1 เทศบาลเมือง และ 8 เทศบาลตำบล

- อำเภอ/กิ่งอำเภอ จำนวน 11 อำเภอ/กิ่งอำเภอ ดังนี้

1. อำเภอเมืองพัทลุง	มี 14 ตำบล	139 หมู่บ้าน
2. อำเภอกวนขนุน	มี 12 ตำบล	118 หมู่บ้าน
3. อำเภอเขาชัยสน	มี 5 ตำบล	55 หมู่บ้าน
4. อำเภอปากพะยูน	มี 7 ตำบล	60 หมู่บ้าน
5. อำเภอกงหรา	มี 5 ตำบล	41 หมู่บ้าน
6. อำเภอตะโหมด	มี 3 ตำบล	33 หมู่บ้าน
7. อำเภอป่าบอน	มี 5 ตำบล	46 หมู่บ้าน
8. อำเภอศรีบรรพต	มี 3 ตำบล	29 หมู่บ้าน
9. อำเภอบางแก้ว	มี 3 ตำบล	30 หมู่บ้าน
10. อำเภอป่าพะยอม	มี 4 ตำบล	35 หมู่บ้าน

11. ถึงอำเภอศรีนครินทร์มี 4 ตำบล 40 หมู่บ้าน

- เทศบาล

1. เทศบาลเมืองพัทลุง อยู่ในพื้นที่ตำบลคูหาสวรรค์ พื้นที่ทั้งสิ้น 13,342 ตารางกิโลเมตร หรือ 8,339 ไร่

2. เทศบาลตำบล จำนวน 8 เทศบาล ประกอบด้วย

2.1 เทศบาลตำบลควนขนุน อำเภอควนขนุน

2.2 เทศบาลตำบลมะกอกเหนือ อำเภอควนขนุน

2.3 เทศบาลตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน

2.4 เทศบาลตำบลปากพะยูน อำเภอปากพะยูน

2.5 เทศบาลตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด

2.6 เทศบาลตำบลแม่ชรี อำเภอตะโหมด

2.7 เทศบาลตำบลป่าบอน อำเภอป่าบอน

เทศบาลตำบลท่ามะเตี๋ย อำเภอบางแก้ว

2. ประชากร

จังหวัดพัทลุงมีจำนวนประชากร 487,606 คน เป็นชาย 238,608 คน หญิง 248,998 คน

(1 มกราคม 2540) อำเภอเมืองมีประชากรมากที่สุด คือ 123,368 (รวมในเขตเทศบาล) คน อำเภอศรีบรรพต มีประชากรน้อยที่สุด คือ 15,589 คน ความหนาแน่นของประชากรในช่วงปี พ.ศ. 2535 – 2538 พบว่า อำเภอเมืองมีความหนาแน่นที่สุด คือ 223 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอศรีบรรพต มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุด คือ 70 คน ต่อตารางกิโลเมตร อัตราการเพิ่มของประชากรในระหว่างปี 2535 – 2538 เฉลี่ยร้อยละ 0.62 ต่อปี มีจำนวนประชากรเฉลี่ยต่อครัวเรือน 4.58 คน

การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์

1. พื้นที่ทำการเกษตร

จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ทั้งหมด 2,140,296 ไร่ มีพื้นที่ทำการเกษตร 1,411,342 ไร่ และมีพื้นที่นอกภาคการเกษตร 728,954 ไร่ ดังแสดงในตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4 แสดงพื้นที่ทั้งหมด และพื้นที่ทำการเกษตรของจังหวัดพัทลุงประจำปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ทั้งหมด(ไร่)	พื้นที่ทำการเกษตร(ไร่)	ร้อยละ
เมืองพัทลุง	267,138	175,339	65.63
ควนขนุน	283,725	200,564	70.68
เขาชัยสน	162,572	115,221	70.87
ปากพะยูน	270,796	150,962	55.74
กงหรา	159,910	119,246	74.57
ตะโหมด	165,163	104,333	63.16
ป่าบอน	237,530	204,113	85.93
ศรีบรรพต	136,565	78,409	57.41
บางแก้ว	74,375	61,343	82.47
ป่าพะยอม	241,503	130,051	53.85
กิ่ง อ.ศรีนครินทร์	141,019	71,761	50.88
รวม 10/1	2,140,296	1,411,342	65.94

ที่มา : สถิติข้อมูลการเกษตร จังหวัดพัทลุง (2543 : 6)

2. การเลี้ยงสัตว์

จังหวัดพัทลุง มีพื้นที่ทำการเกษตรอื่นๆ เช่น การเลี้ยงสัตว์และการประมง จำนวน 9,986 ไร่ รายละเอียดดังแสดงในตาราง 5 ดังนี้

1. การเลี้ยงสัตว์ประกอบคัว

1.1 โคเนื้อ จำนวน 70,907 ตัว อำเภอที่เลี้ยงมากที่สุดคือ อำเภอเมืองพัทลุง รองลงมาคือ อำเภควนขนุนและปากพะยูน

1.2 กระบือ จำนวน 2,673 ตัว อำเภอที่เลี้ยงมากที่สุดคือ อำเภอควนขนุน รองลงมาคือ อำเภอปากพะยูน และป่าพะยอม

1.3 โคนม จำนวน 1,373 ตัว (ปริมาณน้ำนมคืบ 5,710 กิโลกรัม/วัน) อำเภอที่เลี้ยงมากที่สุดคือ อำเภอเมืองพัทลุง รองลงมาคือ อำเภอเขาชัยสนและป่าพะยอม

1.4 สุกร จำนวน 110,428 ตัว อำเภอที่เลี้ยงมากที่สุดคือ อำเภอควนขนุน รองลงมาคือ อำเภอเมืองพัทลุงและป่าบอน

1.5 แพะ แกะ จำนวน 3,956 ตัว อำเภอที่เลี้ยงมากที่สุดคือ อำเภอกงหรา รองลงมาคือ อำเภอตะโหมด และปากพะยูน

1.6 ไข่ จำนวน 1,274,831 ตัว อำเภอที่เลี้ยงมากที่สุดคือ อำเภอควนขนุน รองลงมาคือ อำเภอเมืองพัทลุงและป่าบอน

1.7 เป็ด จำนวน 208,732 ตัว อำเภอที่เลี้ยงมากที่สุดคือ อำเภอเขาชัยสน รองลงมาคือ อำเภอควนขนุนและเมืองพัทลุง

1.8 ห่าน จำนวน 237 ตัว อำเภอที่เลี้ยงมากที่สุดคือ อำเภอควนขนุน รองลงมาคือ เมืองพัทลุงและกงหรา ตะโหมด

1.9 สัตว์เลี้ยงอื่นๆ

- ช้าง จำนวน 11 เชือก
- ม้า จำนวน 32 ตัว
- สุนัข จำนวน 23,416 ตัว
- แมว จำนวน 14,895 ตัว

2. การประมง

- การเพาะเลี้ยงสัตว์ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด พบมากในเขตพื้นที่อำเภอควนขนุน เมืองพัทลุง เขาชัยสน บางแก้ว และปากพะยูน ปลาที่นิยมเลี้ยงมากที่สุด คือ ปลาดุก ปลาช่อน ปลานิล ปลาคะเพียนขาว และปลากินพืชต่างๆ

2. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง พบมากในเขตพื้นที่อำเภอปากพะยูน มีการเพาะเลี้ยง เช่น การเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ปลากระพงขาว

ตาราง 5 แสดงข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดพัทลุง ประจำปี 2542

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	โคเนื้อ	โคนม	นํานมดิบ (กก./วัน)	สุกร	แพะ	แกะ	เป็ด
เมืองพัทลุง	14,590	559	2,331	21,563	381	-	34,460
ควนขนุน	11,372	218	821	31,458	71	-	35,749
เขาชัยสน	7,221	230	1,055	6,378	142	32	87,308
ปากพะยูน	10,331	23	40	9,468	562	27	20,296
กงหรา	3,532	14	-	2,501	1,134	-	4,387
ตะโหมด	1,683	8	45	1,936	1,008	54	3,601
ป่าบอน	7,876	11	23	20,621	243	15	7,449
ศรีบรรพต	1,975	-	-	4,001	31	-	935
บางแก้ว	5,242	54	290	2,687	245	-	7,946
ป่าพะยอม	3,577	228	1,000	4,078	11	-	3,656
ศรีนครินทร์	3,514	20	105	5,737	-	-	2,945
รวม	70,907	1,373	5,710	110,428	3,828	128	208,732

ที่มา : สถิติข้อมูลการเกษตร จังหวัดพัทลุง (2543 : 23)

สงขลา

จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางของภาคใต้ตอนล่าง มีเนื้อที่ 7,393,889 ตารางกิโลเมตร มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาคใต้ รองจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 6 17 – 7 56 เหนือ เส้นแวงที่ 100 01 – 101 06 ตะวันออก สูงกว่าระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 4 เมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ตามเส้นทางรถไฟ 947 กิโลเมตร ทางหลวงแผ่นดิน 1,200 กิโลเมตร และทางทะเล 725 กิโลเมตร ห่างจากกรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ประมาณ 480 กิโลเมตร ประเทศสิงคโปร์ 718 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

1. อาณาเขต

- ทิศเหนือ จดจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง
- ทิศตะวันออก จดอ่าวไทย
- ทิศใต้ จดจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี รัฐเคดาห์ และรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย
- ทิศตะวันตก จดจังหวัดพัทลุง และจังหวัดสตูล

2. ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของจังหวัด ประกอบด้วย ที่ราบลุ่ม ภูเขา และที่ดอน โดยพื้นที่ทางตอนเหนือ และตะวันออก มีลักษณะเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลยาว 150 กิโลเมตร ที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเลสาบสงขลา ด้านตะวันออกตลอดแนวจากเหนือจดใต้ ตั้งแต่เขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ถึงจังหวัดปัตตานี พื้นที่ด้านทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นภูเขาและที่ดอน โดยมีเทือกเขาสันกาลาศิรีกั้นพรมแดนระหว่างไทย – มาเลเซีย ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำลำคลองที่สำคัญ พื้นที่บริเวณนี้จะค่อยๆ ลาดต่ำลงสู่พื้นที่ด้านตะวันออกไปจนจบทะเลสาบสงขลา โดยมีภูเขาเดี่ยวๆ ตามแนวเหนือ – ใต้ ที่สำคัญได้แก่ เขาตังกวน (สูง 80 เมตร รทก.) เขาน้อย (สูง 60 เมตร รทก.) เขาคอหงส์ (สูง 389 เมตร รทก.) สำหรับบริเวณฝั่งทะเลตะวันออก มีเกาะอยู่ 3 เกาะ คือ เกาะหนู (พื้นที่ประมาณ 94 ไร่) เกาะแมว (พื้นที่ประมาณ 25 ไร่) และเกาะขาม (พื้นที่ 25 ไร่)

3. ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน แต่อากาศไม่ร้อนจัดเนื่องจากอิทธิพลของทะเล ฤดูกาลของจังหวัดสงขลา แบ่งออกได้ เป็น 2 ฤดูกาล คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนพฤษภาคม ระยะเวลาเป็นช่วงว่างของฤดูมรสุม หลังจากสิ้นฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว อากาศจะเริ่มร้อนและอากาศจะร้อนที่สุดในเดือนเมษายน แต่ก็ไม่ร้อนมากนักเนื่องจากอยู่ใกล้ทะเล และได้รับอิทธิพลจากกระแสลม และไอน้ำ ทำให้อากาศร้อนเบาบางลง

ฤดูฝน แบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงแรก จะเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ถึง ตุลาคม เป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ในช่วงดังกล่าวช่วงเช้าจะมีเมฆบางส่วน และจะก่อตัวทวีสูงขึ้น ในช่วงบ่ายทำให้เกิดฝนตกในช่วงบ่ายถึงค่ำ จะมีลักษณะเป็นฝนฟ้าคะนอง จะมีลมกระโชกแรงเป็นครั้งคราว ในขณะที่ฝนตก

ช่วงที่สอง เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม ถึง เดือนมกราคม เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงนี้ฝนจะตกอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน และฝนตกทั่วไปฝนจะตกหนักถึงหนักมากเป็นบางช่วง

ปริมาณฝน

จังหวัดสงขลาอยู่ทางภาคใต้ฝั่งตะวันออก จะมีฝนตกชุกมากจังหวัดหนึ่งของภาคใต้ในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีฝนตกชุกมากกว่าฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เนื่องจากอยู่ด้านตะวันออกไม่มีภูเขาปิดกั้น จึงได้รับมรสุมเต็มที่ ส่วนในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะมีฝนตกน้อยกว่า เนื่องจากมีเทือกเขาตะนาวศรีทอดขวางทิศทางลม ทำให้ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ไม่เต็มที่ ปริมาณน้ำฝนตกเฉลี่ยต่อปี ประมาณ 2,083.4 มม. และมีฝนตกประมาณ 156.3 วัน เดือนพฤศจิกายน จะมีฝนตกมากที่สุด

อุณหภูมิ

จังหวัดสงขลาตั้งอยู่บนฝั่งทะเลด้านตะวันออกของภาคใต้ และได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดจากมหาสมุทรอินเดีย และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งพัดผ่านอ่าวไทย ทำให้น้ำเอาไอน้ำและความชุ่มชื้นพัดผ่านจังหวัดสงขลา ทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยไม่สูงมากนัก อากาศไม่ร้อนจัดในฤดูร้อน อุณหภูมิตลอดปีประมาณ 27.7 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 31.4 องศาเซลเซียส

4. การแบ่งเขตการปกครองและประชากร

1. การปกครอง แบ่งการปกครองออกเป็น 15 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 124 ตำบล 982 หมู่บ้าน การปกครองท้องถิ่นประกอบด้วย

องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 4 แห่ง คือ

1. เทศบาลนครหาดใหญ่
2. เทศบาลเมืองสงขลา
3. เทศบาลตำบลสะเดา
4. เทศบาลตำบลบ้านพรุ

สุขาภิบาล 15 แห่ง ได้แก่

1. สุขาภิบาลพังลา
2. สุขาภิบาลป่าดงเบงชารี่

3. สุขาภิบาลระโนด
4. สุขาภิบาลพะตง
5. สุขาภิบาลนาทวี
6. สุขาภิบาลกำแพงเพชร
7. สุขาภิบาลนาสีทอง
8. สุขาภิบาลบ้านพรุ
9. สุขาภิบาลสทิงพระ
10. สุขาภิบาลสะบ้าย้อย
11. สุขาภิบาลปรีก
12. สุขาภิบาลจะนะ
13. สุขาภิบาลเทพา
14. สุขาภิบาลควนเนียง
15. สุขาภิบาลสิงหนคร

องค์การบริหารส่วนตำบล 121 แห่ง

2. ประชากร จังหวัดสงขลามิจำนวนประชากรและครัวเรือนดังแสดงในตาราง 6 ดังนี้

ตาราง 6 แสดงจำนวนประชากรและครัวเรือนในจังหวัดสงขลา

อ./กอ./ทป	ชาย	หญิง	รวม	ครัวเรือน
เมืองสงขลา	35,966	32,819	68,785	18,716
สทิงพระ	24,178	25,841	50,019	10,263
จะนะ	42,868	43,336	86,204	16,562
นาทวี	29,811	24,885	54,696	10,806
เทพา	30,469	30,227	60,696	11,745
สะบ้าย้อย	27,521	27,597	55,118	9,044
ระโนด	37,940	38,575	75,515	17,378
รัตภูมิ	30,272	30,228	60,500	13,612
สะเดา	41,449	40,208	81,657	16,165
หาดใหญ่	78,427	79,287	157,714	34,264
ควนเนียง	15,917	16,542	32,459	6,807
สิงหนคร	37,129	38,379	75,508	14,355
นาหม่อม	8,865	9,418	18,253	4,578
กระแสสินธุ์	8,420	8,717	17,137	3,602

ตาราง 6 (ต่อ)

อ./กอ./ทป	ชาย	หญิง	รวม	ครัวเรือน
บางกล้า	11,312	11,287	22,599	5,311
กิ่งอำเภอคลองหอยโข่ง	11,979	11,302	23,281	5,008
เทศบาลเมืองสงขลา	44,028	44,538	88,566	20,643
เทศบาลนครหาดใหญ่	75,848	81,033	156,881	39,757
เทศบาลตำบลสะเดา	7,192	7,528	14,720	3,738
เทศบาลตำบลบ้านพรุ	7,446	7,571	15,017	3,818
รวม	607,037	609,318	1,216,355	266,172

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดสงขลา (2538 : 4)

5. การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำการเกษตร และการเลี้ยงสัตว์

1. พื้นที่ทำการเกษตร จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ทั้งหมด 4,621,181 ไร่ เป็นที่ดินเพื่อการเกษตร 1,979,498 ไร่ หรือร้อยละ 42.84 โดยเป็นพื้นที่ทำนาร้อยละ 26 ปลูกยางพาราร้อยละ 38 ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นร้อยละ 5.87 และนอกนั้นก็ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ

ยางพารา

จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ปลูกยางพารามากเป็นอันดับ 1 ของประเทศ โดยมีพื้นที่เพาะปลูก 1,747,908 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 35 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด มีการปลูกเกือบทุกอำเภอ ที่สำคัญได้แก่ อำเภอสะเดา อำเภอหาดใหญ่ อำเภอนาทวี ยกเว้นอำเภอระโนด อำเภอสทิงพระ ในปี 2538 ผลผลิตประมาณ 307,625 ตัน มูลค่าประมาณ 10,766 ล้านบาท

ข้าว

จังหวัดสงขลา มีเนื้อที่ทำนาทั้งสิ้น 499,566 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10 ของพื้นที่จังหวัด แหล่งผลิตข้าวที่สำคัญอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มรอบๆทะเลสาบ ทางด้านทิศเหนือของจังหวัด ได้แก่ อำเภอระโนด อำเภอรัตภูมิ อำเภอสทิงพระ อำเภอกวนเนียง การปลูกข้าวในปี ฤดูแล้งปี 2538 / 39 ลดลงจากปีที่ผ่านมา 36,225 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 6.76 เนื่องจากพื้นที่ได้นำไปใช้ทำนาถั่ว เป็นที่อยู่อาศัย เป็นต้น ปริมาณผลผลิตข้าวในปี ฤดูแล้งปี 2538 / 39 ประมาณ 102,988 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย ไร่ละ 335 กก./ไร่

การประมง

การประมงมีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอันดับสองรองจากการกสิกรรม เนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา มีการประมงหลายรูปแบบและครบวงจรเพราะมี

โรงงานอุตสาหกรรมรองรับหลายประเภทและเป็นศูนย์การค้าสัตว์น้ำในภาคใต้ จังหวัดสงขลามีผู้ประกอบอาชีพประมงประมาณ 108,368 คน ซึ่งทำการประมงทั้งประมงน้ำจืด ประมงน้ำกร่อย ประมงทะเล การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ในปี 2538 ผลผลิตสัตว์น้ำจืดจากธรรมชาติ 1,224 ตัน มูลค่า 48.03 ล้านบาท สัตว์น้ำจืดจากการเพาะเลี้ยง 2,970.560 ตัน มูลค่า 99.767 ล้านบาท ผลผลิตสัตว์น้ำเค็ม ผลผลิต 657,388 ตัน มูลค่า 10,740.16 ล้านบาท การเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ผลผลิต 51,405 ตัน มูลค่า 9,446 ล้านบาท ปี 2538 ปริมาณสัตว์น้ำส่งออก 245,872.12 ตัน มูลค่า 16,444.298 ล้านบาท

2. การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่จะเลี้ยงแบบรายย่อย ควบคู่กับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่นๆ ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงเพื่อการบริโภคและเพื่อขาย ได้แก่ โค กระบือ สุกร สัตว์ปีก เป็นต้น และมีการเลี้ยงแพะและแกะเพียงเล็กน้อย

โค จะเลี้ยงกันเกือบทุกอำเภอ แต่จะเลี้ยงมากในอำเภอหาดใหญ่ อำเภอจะนะ อำเภอรัตภูมิ อำเภอสิงหนคร และอำเภอระโนด ทำให้มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนปีละ 11,931 บาท แนวโน้มการผลิตโคในจังหวัดสงขลา คาดว่าจะเพิ่มมากขึ้นเพราะขายได้ราคาดีและตลาดมีความต้องการสูงขึ้น

กระบือ จะเลี้ยงกันน้อยเพราะไม่ค่อยมีผู้นิยมบริโภคเนื้อกระบือมากเช่นเนื้อโค จะเลี้ยงกันในพื้นที่อำเภอระโนด อำเภอหาดใหญ่ และแนวโน้มนำการเลี้ยงจะลดลง

สุกร การเลี้ยงสุกรในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่เป็นรายย่อย ที่เลี้ยงเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ มีน้อยรายเพราะต้องใช้เงินทุนสูง การเลี้ยงสุกรทำให้ครัวเรือนมีรายได้ประมาณปีละ 12,923 บาท คาดว่าปริมาณการผลิตสุกรจะเพิ่มขึ้น

เป็ด ไก่ จังหวัดสงขลามีการเลี้ยงไก่อมากที่สุดในภาคใต้ โดยเลี้ยงมากในอำเภอรัตภูมิ และอำเภอเมืองสงขลาตามลำดับ ส่วนเป็ดจะเลี้ยงมากในอำเภอระโนด อำเภอสิงหนคร อำเภอ

แพะ แกะ จะเลี้ยงเพื่อเอาเนื้อบริโภคและใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จะเลี้ยงกันมากในอำเภอเมืองสงขลา อำเภอจะนะ และอำเภอนาทวี และมีแนวโน้มว่าจะมีการเลี้ยงแพะ แกะเพิ่มมากขึ้นเพื่อส่งขายประเทศมาเลเซีย

บทที่ 5

ผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

5.1.1 ลักษณะทั่วไปทางปัจจัยด้านสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ดังแสดงในตาราง 7 พบว่าจากจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม 131 รายในจังหวัดสงขลาและพัทลุง เกษตรกรส่วนใหญ่คือร้อยละ 91.6 เป็นเพศชาย มีเพียงร้อยละ 8.4 เป็นเพศหญิง ทั้งนี้เพราะการเลี้ยงโคนมเป็นงานที่ต้องใช้แรงงาน เกือบเต็มและจัดทำแปลงหญ้า ซึ่งต้องอาศัยแรงงานชายเป็นส่วนใหญ่ สำหรับอายุนั้นเกษตรกรมีอายุสูงที่สุด 75 ปี อายุน้อยที่สุด 24 ปี และมีอายุโดยเฉลี่ย 40.9 ปี จบการศึกษาแตกต่างกัน กล่าวคือ ร้อยละ 34.4 จบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 20.6 จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 6 ร้อยละ 15.3 และร้อยละ 11.5 จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และร้อยละ 18.2 จบสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 เช่น ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เกษตร ปริญญาตรี และบางรายจบระดับปริญญาโท ในด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมกับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ พบว่า ร้อยละ 53.4 มีการพบปะเจ้าหน้าที่ 1 ครั้งต่อเดือน ร้อยละ 19.8 พบ 3 ครั้งต่อเดือน ร้อยละ 13.7 และ 13.1 พบ 2 ครั้งต่อเดือนและพบสม่ำเสมอ สำหรับแหล่งความรู้ในการเลี้ยงโคนมเกษตรกรจำนวน 67 ราย (ร้อยละ 51.1) ได้รับจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ จำนวน 32 ราย (ร้อยละ 24.2) ได้รับจากเพื่อนบ้าน จำนวน 28 ราย ระบุว่าอื่น ๆ เช่น ได้รับความรู้จากวิทยาลัยเกษตรกรรมพัทลุง และสหกรณ์โคนมพัทลุง ได้รับจากการเรียนที่วิทยาลัยเกษตรกรรม ได้รับจากประสบการณ์ของตนเอง จากศูนย์วิจัยสุราษฎร์ธานี และจากศูนย์ JIGA เป็นต้น มีเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ 2.3 ได้รับจากญาติพี่น้อง และร้อยละ 0.8 จากสื่อมวลชน เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมจากญาติพี่น้องและร้อยละ 0.8 จากสื่อมวลชน เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมโดยเฉลี่ย 7.8 ปี และสาเหตุที่เกษตรกรหันมาสนใจเลี้ยงโคนม พบว่าร้อยละ 74.0 ตัดสินใจเลี้ยงด้วยตนเอง ร้อยละ 18.3 ได้รับคำแนะนำจากเพื่อนเกษตรกร ร้อยละ 6.9 ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และร้อยละ 0.8 ระบุว่าอื่น ๆ นอกจากนี้ก่อนมาประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมในปัจจุบัน เกษตรกรร้อยละ 68.7 เคยมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมมาก่อน โดยระบุว่า ได้รับจากการฝึกอบรม ได้รับจากการศึกษาดูด้วยตนเอง ได้รับจากโทรทัศน์และเพื่อนบ้าน เป็นต้น

ตาราง 7 ลักษณะทั่วไปทางปัจจัยด้านสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

ปัจจัยทางสังคม	ร้อยละของเกษตรกร (N=131)
เพศ	
ชาย	91.6
หญิง	8.4
อายุ (ปี)	
อายุน้อยที่สุด	24
อายุมากที่สุด	75
เฉลี่ย	40.9 ปี
ระดับการศึกษา	
ไม่ได้ศึกษาเลย	-
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	34.4
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	11.5
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 3	15.3
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 6	20.6
จบสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6	18.2
การติดต่อสื่อสาร	
การพบปะเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ (ครั้ง/เดือน)	
ไม่เคยพบปะเลย	-
3	19.8
2	13.7
1	53.4
สม่ำเสมอ	13.0
แหล่งความรู้ในการเลี้ยงโคนม*	
เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ (N=67)	51.1
สื่อมวลชน (N=1)	0.8
เพื่อนบ้าน (N=32)	24.4
พ่อค้า (N=0)	-
เกษตรกรตำบล (N=0)	-

ตาราง 7 (ต่อ)

ปัจจัยทางสังคม	ร้อยละของเกษตรกร (N=131)
ผู้นำท้องถิ่น (N=0)	-
ญาติพี่น้อง (N=3)	2.3
อื่น ๆ (N=28)	21.4
ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม (ปี)	
น้อยที่สุด 1	
มากที่สุด 22	
เฉลี่ย 7.8 ปี	
สาเหตุที่เลี้ยงโคนม	
ตัดสินใจเลี้ยงด้วยตนเอง	74.0
ได้รับคำแนะนำจากเพื่อนเกษตรกร	18.3
ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ	6.9
อื่น ๆ	0.8
ท่านมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเลี้ยงโคนมมาก่อนหรือไม่	
มี	68.7
ไม่มี	31.3

หมายเหตุ : เครื่องหมาย * หมายถึงข้อคำถามที่ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

5.1.2 ลักษณะของปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาและพัทลุง ดังแสดงในตาราง 8 พบว่าแรงงานที่เกษตรกรใช้เลี้ยงโคนม ร้อยละ 96.9 เป็นแรงงานจากครอบครัวเป็นส่วนใหญ่โดยจำนวนแรงงานที่ใช้ร้อยละ 65.6 ใช้แรงงาน 2 คน และเกษตรกรส่วนใหญ่คือร้อยละ 71.8 ยังประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากการเลี้ยงโคนม เช่น ทำสวนยาง ทำนา สวนผลไม้ ขุดบ่อเลี้ยงปลา ขายของชำ งานรับจ้าง และขายน้ำมันดิบ เป็นต้น สำหรับพื้นที่ที่เกษตรกรใช้ในการทำกิจกรรมการเกษตรนั้น ร้อยละ 93.1 เป็นพื้นที่ถือครองที่มีเอกสารสิทธิ์ เช่น โฉนด สปก. นส.3 เป็นต้น และในพื้นที่ดังกล่าว เกษตรกรจำนวน 125 รายหรือร้อยละ 95.4 ระบุว่าพื้นที่ถือครองของตนเอง จำนวน 46 รายหรือร้อยละ 35.1 ระบุว่าพื้นที่เช่า และมีเพียงส่วนน้อย คือจำนวน 4 รายหรือร้อยละ 3.1 ที่ไม่ตอบ นอกจากพื้นที่ทำกินแล้ว แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโคนมนั้นเกษตรกรจำนวน 78 ราย หรือร้อยละ 59.5 ใช้เงินทุนส่วนตัวในการเลี้ยง

ร้อยละ 22.1 หรือจำนวน 29 ราย ใช้ทุนส่วนตัวและกู้ยืมจากธนาคารของรัฐและเอกชน และจำนวน 24 ราย หรือร้อยละ 18.3 กู้ยืมจากธนาคารเพียงแหล่งเดียว ในส่วนของหนี้สินนั้น เกษตรกรจำนวน 104 ราย (ร้อยละ 79.4) ระบุว่าไม่มีหนี้สิน และจำนวน 27 รายหรือร้อยละ 20.6 ระบุว่าไม่มี การมีหนี้สินส่วนใหญ่คือร้อยละ 71.8 เป็นการกู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 20.6 จากญาติพี่น้อง ร้อยละ 11.2 จากเพื่อนบ้าน ร้อยละ 7.5 และร้อยละ 4.5 จากธนาคารพาณิชย์ และอื่น ๆ เช่น แหล่งเงินกู้ในหมู่บ้าน และแหล่งเงินกู้นอกพื้นที่ ทั้งนี้การกู้ยืมสินมีวัตถุประสงค์เพื่อการลงทุนทำการเกษตร (ร้อยละ 84.7) เป็นค่าเล่าเรียนบุตร (ร้อยละ 8.1) เป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว (ร้อยละ 1.5) และอื่น ๆ (ร้อยละ 5.7) เช่น นำไปซื้ออุปกรณ์การเกษตรเพื่อสร้างและซ่อมแซมโรงเรือน เป็นต้น และจากจำนวนผู้มีหนี้สินใน 104 ราย จากปีที่ผ่านมา (ปี 2542) เกษตรกรร้อยละ 56.7 ยังไม่ทำการชำระหนี้ ทั้งนี้เพราะ เกษตรกรบางรายมีรายจ่ายมากกว่ารายรับ บางรายไม่มีเงินทุนหมุนเวียน บางรายยังไม่ถึงกำหนดส่ง และชำระหนี้เป็นรายปีตามสัญญา เป็นต้น ร้อยละ 30.4 ชำระแล้วเพียงบางส่วน เพราะยังต้องใช้เงินสร้างโรงเรือนซื้อแม่พันธุ์โคนม ผ่อนส่งธนาคารเป็นงวด ๆ และชำระเจ้าหนี้เป็นรายเดือน เป็นต้น มีเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ 12.9 เท่านั้นที่ชำระหนี้หมดแล้ว ในส่วนของรายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อปีนั้น จะเห็นว่าเกษตรกรมีรายได้ของครอบครัวโดยเฉลี่ย 22,977.19 บาทต่อปี รายได้จากการเลี้ยงโคนมโดยเฉลี่ย 18,261.15 บาทต่อปี และรายได้ของครอบครัวจากอาชีพอื่นโดยเฉลี่ย 5,219.17 บาทต่อปี

ตาราง 8 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	ร้อยละของเกษตรกร (N=131)
แรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงโคนมที่เป็นแรงงานจากครอบครัว	
ใช่	96.9
ไม่ใช่	3.1
จำนวนแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงโคนม (คน)	
1	10.7
2	65.6
3	14.5
4	6.9
5	2.3

ตาราง 8 (ต่อ)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	ร้อยละของเกษตรกร (N=131)
ท่านประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกจากการเลี้ยงโคนม	
ใช่	71.8
ไม่ใช่	28.2
พื้นที่ถือครองมีเอกสารสิทธิ์	
มีการระบุชนิดของเอกสารสิทธิ์	93.1
ไม่มีการระบุชนิดของเอกสารสิทธิ์	6.9
สิทธิ์ในพื้นที่ถือครอง*	
เป็นของตนเอง (N=125)	95.4
เช่า (N=46)	35.1
ไม่ตอบ (N=4)	3.1
แหล่งเงินทุนในการเลี้ยงโคนม	
ทุนส่วนตัว (N=78)	59.5
กู้ยืมธนาคาร (N=24)	18.3
ทุนส่วนตัวและกู้ยืมธนาคารของรัฐและเอกชน (N=29)	22.1
การมีหนี้สิน	
มี (N=104)	79.4
ไม่มี (N=27)	20.6
ท่านมีหนี้สินจากแหล่งใด* (N=104)	
ญาติพี่น้อง	20.6
เพื่อนบ้าน	11.2
พ่อค้า	-
ร.ก.ส.	71.8
ธนาคารพาณิชย์	7.5
อื่น ๆ	4.5
วัตถุประสงค์เพื่อการกู้ยืม (N=104)	
เป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว	1.5
เป็นค่าเล่าเรียนบุตร	8.1

ตาราง 8 (ต่อ)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	ร้อยละของเกษตรกร (N=131)
ลงทุนทำการเกษตร อื่น ๆ	84.1 5.7
ท่านชำระหนี้อย่างไร (N=104)	
ชำระหมดแล้ว	12.9
ชำระบางส่วน	30.4
ยังไม่ได้ชำระ	56.7
รายได้ของครอบครัวโดยเฉลี่ย (บาท/ปี)	
รายได้ของครอบครัว	22,977.19 บาท/ปี
รายได้จากการเลี้ยงโคนม	18,261.15 บาท/ปี
รายได้ของครอบครัวจากอาชีพอื่น	5,219.17 บาท/ปี

หมายเหตุ : เครื่องหมาย * หมายถึง ข้อคำถามที่ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

5.1.3 สภาพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดสงขลาและพัทลุง จากข้อมูลดังแสดงในตาราง 9 พบว่าเกษตรกรในจังหวัดสงขลาและพัทลุง ส่วนใหญ่เลี้ยงโคนมพันธุ์ลูกผสมขาวดำมากที่สุด (ร้อยละ 97.7) ที่เหลือร้อยละ 2.3 เลี้ยงด้วยพันธุ์อื่น ๆ เช่น ซาฮิวาล นิวซีแลนด์ฟรีเซียน ทีเอ็มแซค (TMZ) และสวิทเซอร์แลนด์ฟรีเซียน เป็นต้น สำหรับแหล่งที่เกษตรกรซื้อโคนมมาเลี้ยง จะซื้อจากเกษตรกรที่มีฟาร์มเลี้ยงโคนมขนาดใหญ่มาเลี้ยงมากที่สุด (ร้อยละ 83.2) มีบ้างเพียงร้อยละ 7.6 ที่รับจากราชากร ในด้านการจัดการ เช่น อาหารและการให้อาหารแก่วัวนมนั้น เกษตรกรร้อยละ 99.2 มีแปลงปลูกหญ้าเป็นของตนเอง และขณะเดียวกันก็ใช้หญ้าที่ตามธรรมชาติเลี้ยงโคนมด้วย (ร้อยละ 7.9) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้ฟางข้าวและหญ้าแห้งให้โคนม (ร้อยละ 87.8) และร้อยละ 89.3 มีการให้อาหารข้นแก่โครีดนมโดยคิดจากน้ำหนัก น้ำนมโคที่รีดได้ (โดยให้อาหารข้นประมาณ 50% ของน้ำหนักน้ำนมโคที่รีดได้) อาหารข้นที่ใช้เลี้ยงโคนมเป็นอาหารข้นที่ได้จากการซื้ออาหารโคนมสำเร็จรูปมาเลี้ยง (ร้อยละ 96.9) และมีบ้างเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ 3.1 ที่ซื้อทั้งวัตถุดิบอาหารสัตว์มาผสมเอง และซื้ออาหารโคนมสำเร็จรูปมาเลี้ยง นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 98.5 มีการให้ก้อนแร่ธาตุหรือหญ้าแห้งให้โคนม สำหรับฟางข้าวเสริมยูเรียหรือกากน้ำตาลนั้นเกษตรกรร้อยละ 67.2 ไม่เคยใช้ มีเพียงร้อยละ 32.8 เท่านั้นที่เคยใช้ และร้อยละ 73.3 มีการใช้วัสดุเศษเหลือจากการเกษตร เป็นอาหารเสริม เช่น ชังข้าวโพด ตอชังข้าว

โศด ฟางข้าว เปลือกสับประรด เป็นต้น สำหรับน้ำนมดิบที่ได้จากการเลี้ยงเกษตรกรส่วนใหญ่ขายให้กับผู้นำกลุ่มเพื่อรวบรวมไปขายที่โรงงาน (ร้อยละ 91.6) มีเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ 8.4 เท่านั้นที่ขายให้โรงงานน้ำนมโดยตรง ซึ่งโรงงานที่ซื้อน้ำนมดิบจากกลุ่ม หรือจากเกษตรกรโดยตรง ส่วนใหญ่คือร้อยละ 84.0 จะตรวจคุณภาพของน้ำนมดิบก่อนเพื่อกำหนดราคาโดยการตรวจปริมาณไขมันนม และตรวจเชื้อจุลินทรีย์ในน้ำนมดิบทุกครั้ง

ตาราง 9 สภาพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดสงขลาและพัทลุง

สภาพการเลี้ยงโคนม	ร้อยละของเกษตรกร (N=131)
จำนวนโคนมที่เลี้ยงอยู่ในปัจจุบัน (รวมทั้งหมดตั้งแต่ลูกโค โคนสาว โคนให้นม และโคนมแห้ง) โดยเฉลี่ย 11.84 ตัว	
โคนมที่เลี้ยงในปัจจุบันเฉลี่ยสูงสุด 40 ตัว	
โคนมที่เลี้ยงในปัจจุบันเฉลี่ยต่ำสุด 2 ตัว	
ปัจจุบันมีจำนวนแม่โคให้นม โดยเฉลี่ย 5.52 ตัว	
มีแม่โคให้นมในปัจจุบันเฉลี่ยสูงสุด 18 ตัว	
มีแม่โคให้นมในปัจจุบันเฉลี่ยต่ำสุด 1 ตัว	
ปริมาณน้ำนมดิบที่ได้จากแม่โค (กก./วัน) โดยเฉลี่ย 10.32 กก.	
ปริมาณน้ำนมดิบที่ได้สูงสุด (กก./วัน) โดยเฉลี่ย 18 กก.	
ปริมาณน้ำนมดิบที่ได้ต่ำสุด (กก./วัน) โดยเฉลี่ย 3 กก.	
พันธุ์โคนมที่เลี้ยง	
ลูกผสมขาวดำ	97.7
พันธุ์อื่น	2.3
แหล่งที่ซื้อโคนมมาเลี้ยง	
รับจากราชการ	7.6
ซื้อจากเกษตรกรที่มีฟาร์มโคนม	83.2
ได้จากทั้ง 2 แหล่ง	9.2
อาหารและการให้อาหาร	
ท่านมีแปลงปลูกหญ้าของตนเองหรือไม่	
มี	99.2
ไม่มี	0.8

ตาราง 9 (ต่อ)

สภาพการเลี้ยง ไก่	ร้อยละของเกษตรกร (N=131)
ท่านใช้หญ้าที่ขึ้นตามธรรมชาติเลี้ยง ไก่หรือไม่	
ใช่	67.7
ไม่ใช่	32.1
ท่านมีการใช้ฟางข้าวหรือหญ้าแห้งให้ ไก่หรือไม่	
ให้	87.8
ไม่ให้	12.2
ท่านมีวิธีการให้อาหารชั้นแก่ ไก่หรือไม่อย่างไร	
ไม่ให้อาหารชั้น	-
ให้ตามความพอใจ	0.8
ให้ไก่กินเท่ากันทุกมื้อ	9.9
ให้โดยคิดจากน้ำหนักน้ำหนักโคที่รีดได้	89.3
อาหารชั้นที่ใช้เลี้ยง ไก่เป็นอาหารชั้นที่ได้จาก	
การซื้อวัตถุดิบอาหารสัตว์มาผสมเอง	-
การซื้ออาหาร ไก่สำเร็จรูปมาเลี้ยง	96.9
ใช้ทั้ง 2 อย่าง	3.1
ท่านมีการใช้ก้อนแร่ธาตุหรือหญ้าแห้งให้ ไก่หรือไม่	
มี	98.5
ไม่มี	1.5
ท่านเคยใช้ฟางข้าวเสริมยูเรียหรือกากน้ำตาลให้ ไก่หรือไม่	
เคย	32.8
ไม่เคย	67.2
ท่านมีการใช้วัสดุเศษเหลือจากการเกษตรเป็นอาหารเสริมหรือไม่	
มี	73.3
ไม่มี	26.7

ตาราง 9 (ต่อ)

สภาพการเลี้ยงโคนม	ร้อยละของเกษตรกร (N=131)
วิธีการซื้อขายน้ำมัน	
ท่านขายน้ำมันดิบอย่างไร	
ขายที่โรงงานน้ำมันดิบโดยตรง	8.4
ขายให้ผู้นำกลุ่มรวบรวมไปขายที่โรงงาน	91.6
ขายน้ำมันดิบ (บาท/กก.)	โดยเฉลี่ย 12.25 บาท
ขายราคาต่ำสุด (บาท/กก.)	โดยเฉลี่ย 11.00 บาท
ขายราคาสูงสุด (บาท/กก.)	โดยเฉลี่ย 12.8/2 บาท
โรงงานที่รับซื้อน้ำมันดิบตรวจสอบดูลักษณะอะไรบ้างของน้ำมันดิบ	
เพื่อการกำหนดราคา	
ตรวจปริมาณไขมันนม	0.8
ตรวจเชื้อจุลินทรีย์	15.2
ตรวจปริมาณไขมันนมและตรวจเชื้อจุลินทรีย์	84.0
ไม่ตรวจอะไรเลย	-

5.1.4 ต้นทุนในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดสงขลาและพัทลุง ดังข้อมูลแสดงในตาราง 10 พบว่าต้นทุนค่าอาหารขั้นที่เกษตรกรใช้เลี้ยงแม่โค 1 ตัว โดยเฉลี่ยเป็นเงินเดือนละ 877.53 บาท สำหรับหญ้าสดที่ให้แก่แม่โคนมโดยเฉลี่ยวันละ 30.92 กิโลกรัมต่อตัว เมื่อคิดเป็นเงินเฉลี่ยวันละ 23.57 บาทต่อตัว นอกจากนี้จะเป็นต้นทุนค่าแรงราคาถูกก่อนที่ใช้ในแม่โค 1 ตัว เป็นเงิน 30.51 บาทต่อปี ค่ายาและวัคซีนป้องกันโรคโดยเฉลี่ย 229.28 บาทต่อตัวต่อปี และต้นทุนค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและไฟฟ้าโดยเฉลี่ยปีละ 1,552.66 บาท ทั้งนี้โดยภาพรวมแล้วต้นทุนการเลี้ยงแม่โคนม 1 ตัว โดยไม่คิดค่าพันธุ์โคนมจะเสียค่าใช้จ่ายทั้งหมดโดยเฉลี่ยปีละ 21,092.90 บาท แต่ถ้าต้องซื้อโคนมมาเลี้ยงจะซื้อโครุ่นมาเลี้ยงในราคาเฉลี่ยประมาณตัวละ 16,665.57 บาท

ตาราง 10 ต้นทุนการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดสงขลาและพัทลุง

รายการ	เฉลี่ย \bar{x}	ต่ำสุด	สูงสุด
ค่าอาหารข้นเดือนละ (บาท/แม่โค 1 ตัว)	877.53	300.00	1.654.00
ค่าหญ้าสดวันละ (บาท/ตัว)	23.57	6.00	51.00
ปริมาณหญ้าสดที่ให้แก่แม่โคนมวันละ (กก./ตัว)	30.92	10.00	55.00
ค่าแร่ธาตุที่ให้แม่โคกิน (บาท/ตัว/ปี)	30.51	0	90.00
ค่ายาและวัคซีนที่ใช้กับแม่โคนม (บาท/ตัว/ปี)	229.28	0	750.00
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและค่าไฟฟ้า (บาท/ปี)	1,552.66	0	7,150.00
ค่าใช้จ่ายรวมในการเลี้ยงแม่โคนม 1 ตัว (บาท/ปี)	21,092.90	8,660.00	65,000.00
ซื้อโครุ่นตัวละ (บาท/ตัว)	16,665.57	0	78,000.00

5.1.5 ทักษะคิดของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาและพัทลุงต่อการเลี้ยงโคนมซึ่งครอบคลุมทักษะคิดเกี่ยวกับรายได้หรือผลตอบแทน ทักษะคิดเกี่ยวกับระยะเวลาในการเลี้ยงโคนม ทักษะคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงดูโคนม และทักษะคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ซึ่งแสดงในตาราง 11 สามารถสรุปในรายละเอียดได้ดังนี้

ทักษะคิดของเกษตรกรเกี่ยวกับรายได้หรือผลตอบแทนจากการเลี้ยงโคนม พบว่าเกษตรกรร้อยละ 58.8 เห็นด้วยอย่างมาก ร้อยละ 34.4 เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า การเลี้ยงโคนมให้ผลตอบแทนมากกว่าอาชีพการเกษตรอื่น ๆ และมีเพียงส่วนน้อยคือ ร้อยละ 6.9 เท่านั้นที่ไม่แน่ใจ เช่นเดียวกับข้อความที่ว่า รายได้จากการเลี้ยงโคนมสามารถเลี้ยงครอบครัวเป็นรายได้หลักได้ เกษตรกรร้อยละ 51.1 มีทักษะคิดเห็นด้วยอย่างมาก ร้อยละ 35.9 เห็นด้วย มีเพียงร้อยละ 6.9 และร้อยละ 6.1 เท่านั้นที่ไม่แน่ใจและไม่เห็นด้วย สำหรับในด้านราคาผลผลิตที่ได้รับจากการเลี้ยงโคนม คือน้ำมันมีราคาสูงกว่าผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ นั้นเกษตรกรร้อยละ 55.7 มีทักษะคิดที่เห็นด้วย ร้อยละ 27.5 เห็นด้วยอย่างมาก ร้อยละ 9.9 และร้อยละ 6.9 ที่ไม่เห็นด้วย และไม่แน่ใจ สำหรับทักษะคิดของเกษตรกรที่เกี่ยวกับการเสียโอกาสของการใช้ที่ดิน เกษตรกรร้อยละ 53.4 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 22.1 ไม่เห็นด้วยอย่างมาก ว่าการเลี้ยงโคนมก่อให้เกิดการเสียโอกาสในที่ดินสูง ในด้านรายได้ระยะแรก ๆ ของการเลี้ยงโคนมเกษตรกรร้อยละ 49.6 ไม่เห็นด้วยว่ารายได้ในระยะแรกไม่พอเลี้ยงครอบครัว เพียงร้อยละ 23.7 เท่านั้นที่ไม่เห็นด้วย ส่วนในด้านการใช้แรงงานในการเลี้ยงโคนมนั้น พบว่ามีเพียงร้อยละ 26.0 และร้อยละ 5.3 ที่เห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างมากว่าการเลี้ยงโคนมจะต้องใช้แรงงานหนักกว่าอาชีพการเกษตรอื่น ๆ ส่วนร้อยละ 51.9 และร้อยละ 11.5 ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างมาก

สรุปได้ว่าทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่เกี่ยวกับรายได้หรือผลตอบแทนจากการเลี้ยงโคนมยังอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 52.7) เนื่องจากการเลี้ยงโคนมจะต้องลงทุนสูงผลตอบแทนในระยะแรกมีน้อย แต่สำหรับราคาน้ำนมจะมีราคาสูงกว่าผลผลิตทางด้านกรเกษตรอื่น ๆ และสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ต่อไปในอนาคต การเสียโอกาสในที่ดินมีน้อย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภูวนาท ทองพันธ์ (2540 : 48) ที่พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลาและในจังหวัดพัทลุง ร้อยละ 68.0 มีความเห็นว่าการเลี้ยงโคนมในภาคใต้ สามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ เนื่องจากเป็นอาชีพที่มีรายได้สูงแน่นอนและสม่ำเสมอตลอดปี เช่นเดียวกับ ธวัช อุดมคุณารัตน์ (2540 : 38) ที่พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดตรังและพัทลุง มีความคิดเห็นว่าผลตอบแทนที่ได้จากการเลี้ยงโคนมมากกว่าผลตอบแทนจากอาชีพเกษตรอื่น ๆ

ทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับระยะเวลาในการเลี้ยงโคนม ดังแสดงในตาราง 11 พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในทั้ง 2 จังหวัดเห็นด้วยอย่างมาก (ร้อยละ 54.2) และเห็นด้วย (ร้อยละ 46.6) ว่ารายได้จากการเลี้ยงโคนมเป็นรายได้ที่ได้รับทุกวันและยาวนาน นอกจากนี้เกษตรกรยังเห็นด้วย (ร้อยละ 49.6) และเห็นด้วยอย่างมาก (33.6) ว่า การเลี้ยงโคนมจะต้องดูแลอยู่เสมอ ต้องใช้เวลาตลอดทั้งวันไม่มีวันหยุด เกษตรกรเห็นด้วย (ร้อยละ 48.1) กับเห็นด้วยอย่างมาก (ร้อยละ 30.5) กับทัศนคติที่ว่า การเลี้ยงโคนมจะได้รับผลตอบแทนจากการเลี้ยงในช่วงระยะเวลาอันรวดเร็ว เช่นเดียวกับข้อคำถามที่ว่า การเลี้ยงโคนมสามารถได้รับเงินทุนคืนในระยะเวลาสั้น สำหรับข้อคำถามที่ว่า การเลี้ยงโคนมไม่สามารถแบ่งเวลาไปประกอบอาชีพอื่น ๆ เป็นอาชีพเสริมได้นั้น เกษตรกรร้อยละ 59.5 ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 19.8 ไม่เห็นด้วยอย่างมาก และมีเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ 13.8 เท่านั้น ที่เห็นด้วย ทั้งนี้เพราะการเลี้ยงโคนมสามารถมีกำหนดเวลาเป็นช่วง ๆ ที่แน่นอนจึงสามารถใช้เวลาที่เหลือไปทำกิจกรรมอย่างอื่นได้ ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงและสงขลามีอาชีพอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการเลี้ยงโคนมคือ ทำสวนยาง ทำนา ทำสวนผลไม้ กำชาย ส่งน้ำนมดิบ ทำบ่อเลี้ยงกุ้ง เป็นต้น

กล่าวได้ว่า ทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับระยะเวลาในการเลี้ยงโคนมอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 54.2) เนื่องจากการเลี้ยงโคนมต้องใช้เวลาตลอดทั้งวันในการดูแล และการเลี้ยงโคนมจะให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากับการลงทุนนั้นก็ต่อเมื่อโคนมคลอด และได้รีดนมซึ่งต้องอาศัยเวลาหลายเดือน แต่อย่างไรก็ตามการเลี้ยงโคยังสามารถเป็นอาชีพที่สามารถทำรายได้ให้แก่ครอบครัวได้อย่างสม่ำเสมอ

ทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงดูโคนม ดังแสดงในตาราง 11 พอสรุปในรายละเอียดของแต่ละหัวข้อได้ดังนี้ คือ เกษตรกรร้อยละ 69.5 เห็นด้วยอย่างมาก และร้อยละ 28.1 เห็นด้วยว่าต้นทุนเริ่มต้นในการเลี้ยงโคนมสูงกว่าการเลี้ยงโคนมทั่วไป และร้อยละ 61.8 เห็นด้วยอย่างมาก ร้อยละ 35.1 เห็นด้วยกับข้อคำถามที่ว่า สถานที่ที่ใช้เลี้ยงดูโคนมต้องสะอาดกว่าการเลี้ยงโคโดยทั่วไป

ประกอบกับเกษตรกรร้อยละ 57.3 เห็นด้วยอย่างมาก และร้อยละ 37.4 เห็นด้วยว่า โคนมต้องกินอาหารดีจึงได้ผล เกษตรกรร้อยละ 46.5 เห็นด้วยและร้อยละ 43.5 เห็นด้วยอย่างมากว่า โคนมอ่อนแอกว่าโคประเภทอื่น ๆ มีเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ 8.4 เท่านั้นที่ไม่เห็นด้วย จากข้อคำถามที่ว่า การผสมพันธุ์โคนมยุ่งยากกว่าโคทั่วไปนั้น เกษตรกรร้อยละ 42.7 เห็นด้วย และร้อยละ 16.0 เห็นด้วยอย่างมาก มีบ้างร้อยละ 29.8 ที่ไม่เห็นด้วย เกษตรกรร้อยละ 40.5 เห็นด้วย และร้อยละ 22.1 เห็นด้วยอย่างมากกับข้อคำถามที่ว่า โคนมเลี้ยงดูยาก มีบ้างเช่นกันคือ ร้อยละ 32.1 ที่เกษตรกรไม่เห็นด้วย

สรุป ทักษะของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งในจังหวัดสงขลาและพัทลุงที่มีคือการเลี้ยงดูโคนมพบว่า เกษตรกรยังมีทัศนคติอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 55.0) ทั้งนี้เพราะเกษตรกรมีความคาดหวังจากผลผลิตคือ นำนมที่จะได้รวมทั้งรายได้ที่จะเกิดขึ้นจากการเลี้ยงโคนมยังไม่มาก เพราะในปัจจุบันเกษตรกรสามารถหารายได้ อันเกิดจากการทำกิจกรรมทางการเกษตรหรืออื่น ๆ ได้อยู่ ดังนั้นความสนใจที่จะให้กับการเลี้ยงดูโคนมอย่างแท้จริงทั้งในด้านการสุขภาพ การให้อาหารและแร่ธาตุ การปรับปรุงพันธุ์ยังมีไม่มาก

ทัศนคติเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ จากตาราง 11 พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในทั้ง 2 จังหวัด มีทัศนคติเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งพอสรุปในรายละเอียดได้ดังนี้คือ เกษตรกรเห็นด้วยอย่างมาก (ร้อยละ 47.3) และเห็นด้วย (ร้อยละ 38.9) ต่อการที่เจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรด้วยความจริงใจ เช่นเดียวกับทัศนคติที่ว่าเจ้าหน้าที่มีอารมณ์แจ่มใสอยู่เสมอ นั้น เกษตรกรร้อยละ 46.6 เห็นด้วยอย่างมากและร้อยละ 38.2 เห็นด้วย สำหรับทัศนคติในเรื่องที่ว่าเกษตรกรได้รับความสะดวกในการติดต่อขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ ทุกครั้งนั้น เกษตรกรร้อยละ 40.4 เห็นด้วยอย่างมาก และร้อยละ 43.5 เห็นว่าเมื่อเวลาที่เกษตรกรเดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือจะได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่โดยเร็ว สำหรับทัศนคติของเกษตรกรต่อการที่เจ้าหน้าที่เข้ามาเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ นั้น เกษตรกรร้อยละ 43.5 เห็นด้วย และร้อยละ 33.6 เห็นด้วยอย่างมากกับเรื่องนี้ สำหรับทัศนคติในเรื่องของความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 53.4 ไม่เห็นด้วย รองลงมา ร้อยละ 16.0 ไม่เห็นด้วยอย่างมากว่าเจ้าหน้าที่ไม่มีความรู้ ความสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ และเกษตรกรร้อยละ 51.1 ไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่ว่าเกษตรกรไม่ค่อยได้รับข่าวสารใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมจากเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้เกษตรกรไม่เห็นด้วย (ร้อยละ 48.9 และ ร้อยละ 42.7) เกี่ยวกับทัศนคติที่ว่า เจ้าหน้าที่ไม่สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับการผสมไม่ติด และการที่เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ขาดความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือเกษตรกร

กล่าวได้ว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาและพัทลุง มีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 54.2) ไม่ว่าจะในด้านความสะดวกในการติดต่อ

ขอความช่วยเหลือ ด้านอารมณ์ ความกระตือรือร้นและการบริการรักษาพยาบาลสัตว์ ความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาการผสมไม่ติดของโคนม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการด้วยกันคือ การให้อาหารชั้นแก่โคนมไม่เพียงพอ หรือได้สัดส่วนทำให้โคนมมีสุขภาพไม่สมบูรณ์ ก่อให้เกิดปัญหาการผสมติดยากได้ ประกอบกับวิธีการสังเกตการเป็นสัดถึงช่วงระยะเวลาที่ดีที่สุด ที่พร้อมจะผสมดีที่สุด ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ต้องรับมาเพื่อหาทางในการช่วยเหลือเกษตรกรแก้ปัญหา เสนอแนะ อบรม และให้ความรู้แก่เกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับแนวการศึกษาของ ภูวนาท ทองพันธ์ (2540 : 49) ถึงเรื่องการเลี้ยงโคนมในภาคใต้ และพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา และในจังหวัดพัทลุง มีปัญหาการผสมติดยาก โดยมีสาเหตุมาจาก การจัดการด้านอาหารโคช่วงเวลาที่ ไม่เหมาะสมในการผสมเทียม และปัญหาคุณภาพน้ำเชื้อ

ตาราง 11 ทักษะคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลา และพัทลุงต่อการเลี้ยงโคนม

ข้อคำถาม	ระดับทัศนคติ (N=131)					\bar{X}
	เห็นด้วย อย่างมาก (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็นด้วย อย่างมาก (1)	
ทัศนคติเกี่ยวกับรายได้หรือผลตอบแทน						
1. การเลี้ยงโคนมให้ผลตอบแทนมากกว่าอาชีพการเกษตรอื่น ๆ	58.8	34.4	6.8	-	-	4.52
2. ในระยะแรกในการเลี้ยงโคนมจะมีรายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว*	19.1	49.6	6.1	23.7	1.5	3.60
3. การเลี้ยงโคนมต้องใช้พื้นที่มาก ทำให้เกิดการเสียโอกาสในที่ดินสูง*	1.5	13.8	9.2	53.4	22.1	2.20
4. ราคาน้ำนมดิบ มีราคาสูงเมื่อเทียบกับผลผลิตทางด้านเกษตรอื่น	27.5	55.7	6.9	9.9	-	4.00
5. รายได้จากการเลี้ยงโคนมสามารถเลี้ยงครอบครัวเป็นรายได้หลักได้	51.1	35.9	6.9	6.1	-	4.30
6. การเลี้ยงโคนมจำเป็นต้องใช้แรงงานหนักกว่าอาชีพอื่น*	5.3	26.0	5.3	51.9	11.5	2.60
ค่าคะแนนเฉลี่ยทั้งด้าน						21.22
ระดับทัศนคติของเกษตรกรต่อรายได้หรือผลตอบแทน						
ระดับสูง (21.22-29.00) 47.3%						
ระดับต่ำ (14.00-21.21) 52.7%						

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ระดับทัศนคติ (N=131)					\bar{X}
	เห็นด้วย อย่างมาก (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็นด้วย อย่างมาก (1)	
ทัศนคติเกี่ยวกับระยะเวลาในการเลี้ยงโคนม						
7. ได้รับผลตอบแทนจากการเลี้ยงโคนม ในช่วงระยะเวลาอันรวดเร็ว	30.5	48.1	7.6	13.0	0.8	3.90
8. การเลี้ยงโคนมจะต้องดูแลอยู่เสมอ ต้องใช้เวลาตลอดทั้งวัน ไม่มีวันหยุด*	33.6	49.6	3.1	12.2	1.5	4.00
9. ไม่สามารถแบ่งเวลาไปประกอบอาชีพ อื่น ๆ เป็นอาชีพเสริมได้*	2.3	13.8	4.6	59.5	19.8	2.2
10. สามารถได้รับเงินทุนคืนในระยะเวลา สั้น	24.4	46.6	9.9	16.0	3.1	3.70
11. รายได้จากการเลี้ยงโคนมเป็นรายได้ที่ ได้รับทุกวันและยาวนาน	54.2	42.0	3.0	0.8	-	4.50
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งด้าน						18.30
ทัศนคติเกี่ยวกับระยะเวลาในการเลี้ยงโคนม						
ระดับสูง (18.30-25.00 คะแนน) 45.8%						
ระดับต่ำ (9.00-18.29 คะแนน) 54.2%						
ทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงดู						
12. โคนมเลี้ยงดูยาก	22.1	40.5	3.8	32.1	1.5	3.50
13. โคนมต้องกินอาหารคั้งได้ผล	57.3	37.4	3.0	2.3	-	4.50
14. โคนมอ่อนแอกว่าโคประเภทอื่น ๆ	43.5	46.5	0.8	8.4	0.8	4.20
15. สถานที่เลี้ยงดูต้องสะอาดกว่าการเลี้ยง โคโดยทั่วไป	61.8	35.1	0.8	2.3	-	4.60
16. ภาคได้ไม่เหมาะที่จะเลี้ยงโคนม	3.8	16.8	6.9	53.4	19.1	2.30
17. การผสมพันธุ์โคนมยุ่งยากกว่าโคทั่วไป	16.0	42.7	6.1	29.8	5.4	3.30
18. ต้นทุนเริ่มต้นในการเลี้ยงโคนมสูงกว่า การเลี้ยงโคนมทั่วไป	69.5	28.1	0.8	0.8	0.8	4.60
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งด้าน						27.00
ทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงดู						
ระดับสูง (27.00-36.00 คะแนน) 45.0%						
ระดับต่ำ (20.00-26.99 คะแนน) 55.0%						

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับทัศนคติ (N=131)					\bar{X}
	เห็นด้วย อย่างมาก (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็นด้วย อย่างมาก (1)	
ทัศนคติเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่						
19. เจ้าหน้าที่เข้ามาเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ	33.6	43.5	9.2	12.2	1.5	4.00
20. เจ้าหน้าที่ไม่มีความรู้ความสามารถที่จะ ช่วยแก้ปัญหาได้*	3.8	10.7	16.0	53.4	16.0	2.30
21. การผสมเทียมโคนม อัตราการผสมติด ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ*	14.5	55.0	9.2	18.3	3.1	3.60
22. ได้รับความสะดวกในการติดต่อขอ ความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ทุกครั้ง	40.5	44.3	8.4	6.9	-	4.20
23. ไม่ค่อยได้รับข่าวสารใหม่ ๆ เกี่ยวกับ การเลี้ยง โคนมจากเจ้าหน้าที่*	4.6	30.5	7.6	51.1	6.1	2.80
24. เจ้าหน้าที่อารมณ์แจ่มใสอยู่เสมอ	46.5	38.2	10.7	4.6	-	4.30
25. ช่วยเหลือเกษตรกรด้วยความจริงใจ	47.3	38.9	10.7	3.1	-	4.30
26. การแก้ปัญหาผสมไม่ติดเจ้าหน้าที่ไม่ สามารถแก้ได้*	4.6	10.7	22.1	48.9	13.7	2.40
27. การขอความช่วยเหลือจะได้รับความ ช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่โดยเร็ว	40.4	43.5	10.7	3.8	1.5	4.20
28. เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ขาดความ กระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือเกษตรกร*	6.9	18.3	7.7	42.7	24.4	2.40
29. การบริหารด้านรักษาพยาบาลสัตว์ของ เจ้าหน้าที่เป็นการบริการโดยไม่คิดมูลค่า	15.3	16.8	14.5	51.1	2.3	2.90
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งด้าน ทัศนคติเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่						37.0
ระดับสูง (37.40-54.00 คะแนน) 54.2%						
ระดับต่ำ (24.00-37.39 คะแนน) 45.8%						
ค่าเฉลี่ยทั้งหมดข้อความ						103.92
ทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยง โคนมของทั้งหมดข้อความ						
ระดับสูง (103.92-134.00) 55.7%						
ระดับต่ำ (79.00-103.91) 44.3%						

หมายเหตุ : 1) *หมายถึง ข้อความที่เป็นคำถามนินทา

2) ระดับค่าของทัศนคติของข้อความแต่ละด้านของคำถามและทั้งหมดข้อความ
ระดับสูง = ค่าคะแนนตั้งแต่ค่าเฉลี่ยของข้อความแต่ละด้านและทั้งหมดขึ้นไป
ระดับต่ำ = ค่าคะแนนที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของข้อความแต่ละด้านและทั้งหมด

5.1.6 การยอมรับกิจกรรมในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลา และพัทลุง ซึ่งครอบคลุมการยอมรับด้านสุขภาพ การให้อาหารและแร่ธาตุและการปรับปรุงพันธุ์ดังแสดงในตาราง 12 สามารถสรุปในรายละเอียดได้ดังนี้ คือ

การสุขภาพ เกษตรกรให้การยอมรับกิจกรรมในด้านการสุขภาพส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์สูงทุกกิจกรรมตั้งแต่การเก็บน้ำนมใส่ถังนมมิดชิด (ร้อยละ 100.0) การทำความสะอาดอุปกรณ์ (ร้อยละ 99.2) การทำความสะอาดเต้านม (ร้อยละ 99.2) การทำความสะอาดตัวโคก่อนรีดนม (ร้อยละ 97.7) การส่งนมไปโรงงานทันที (ร้อยละ 96.2) การตรวจเต้านมก่อนรีดทุกครั้ง (ร้อยละ 90.8) การฉีดวัคซีนป้องกันโรค (ร้อยละ 87.0) การถ่ายพยาธิภายใน (ร้อยละ 87.0) การถ่ายพยาธิภายนอก (ร้อยละ 87.0) และการสร้างโรงเรือน (ร้อยละ 80.2) เพราะกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมที่เกษตรกรได้รับความรู้เสริมจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ประจำพื้นที่จากเพื่อนบ้านที่มีประสบการณ์การเลี้ยงโคนมมาก่อน จากการอบรมที่ภาครัฐและเอกชนจัดขึ้น และจากประสบการณ์ของเกษตรกรเอง ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมเฉลี่ย 7.8 ปี ประกอบกับเกษตรกรเองมีความตั้งใจและตัดสินใจเลี้ยงโคนมด้วยตนเองอยู่แล้ว จึงให้การยอมรับกิจกรรมในด้านนี้สูง

การให้อาหารและแร่ธาตุ เกษตรกรให้การยอมรับกิจกรรมในด้านนี้ในระดับสูงในบางกิจกรรม เช่น การปลูกพืชอาหารสัตว์ (ร้อยละ 87.8) ทั้งนี้ข้อมูลเบื้องต้นของเกษตรกรร้อยละ 99.2 มีแปลงหญ้าของตนเองอยู่แล้ว มีการให้อาหารเป็นเวลา (ร้อยละ 87.0) มีการให้หญ้าสดที่มีคุณภาพ (ร้อยละ 84.0) การให้แร่ธาตุ (ร้อยละ 80.2) สำหรับกิจกรรมเกี่ยวกับการให้วัสดุเศษเหลือจากการเกษตร นั้น เกษตรกรร้อยละ 49.6 ให้การยอมรับสูง ร้อยละ 36.6 ให้การยอมรับปานกลาง และร้อยละ 16.7 ให้การยอมรับต่ำ เช่นเดียวกับการให้ฟางข้าวเสริมยูเรียในหน้าแล้ว พบว่าเกษตรกรร้อยละ 49.6 ให้การยอมรับสูง ร้อยละ 36.6 ให้การยอมรับปานกลาง และร้อยละ 28.2 ให้การยอมรับต่ำ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานะเศรษฐกิจของเกษตรกรไม่ดีสืบเนื่องมาจากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า ร้อยละ 79.4 ของเกษตรกรทั้งหมด มีหนี้สิน และเป็นหนี้สินที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาทำการเกษตรออร์ปกับการเลี้ยงโคนมมีค่าใช้จ่ายสูงอยู่แล้ว จึงไม่ต้องการเพิ่มค่าใช้จ่ายให้แก่ครอบครัวอีก รวมทั้งโคนมที่เลี้ยงเกษตรกรให้การสุขภาพคืออยู่แล้ว โคนมที่เลี้ยงมีสุขภาพแข็งแรงดี เกษตรกรจึงให้การยอมรับเกี่ยวกับเรื่องของการให้วัสดุเศษเหลือจากการเกษตร และการให้ฟางข้าวเสริมยูเรียในหน้าแล้วไม่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมอื่น

การปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับการคัดเลือกพันธุ์ การเช็คคัดสม่ำเสมอ การผสมเทียม และการจัดหาโคนมที่ตีมาเลี้ยงนั้น เกษตรกรให้การยอมรับกิจกรรมเหล่านี้สูงทุกกิจกรรม ตั้งแต่การผสมเทียม (ร้อยละ 96.2) การเช็คคัดสม่ำเสมอ (ร้อยละ 93.1) การจัดหาโคนมที่ตีมาเลี้ยง (ร้อยละ 90.8) และการคัดเลือกพันธุ์ (ร้อยละ 87.8) การที่เกษตรกรให้

การยอมรับกิจกรรมในด้านนี้สูงเพราะกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมที่เกษตรกรประสบปัญหามาก่อนแล้วทั้งสิ้น จึงตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องของพันธุ์เป็นอย่างดี และจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าเกษตรกรร้อยละ 83.2 ซื้อมาแม่โคนมจากฟาร์มโคนมที่มั่นใจว่าจะได้แม่พันธุ์ที่ดี มีคุณภาพที่จะช่วยให้เกษตรกรได้รับผลผลิต คือปริมาณน้ำนมดิบ และรายได้อันเกิดจากการเลี้ยงโคนมได้เร็วยิ่งขึ้นและการได้แม่พันธุ์โคนมที่ดี มีสุขภาพที่ดีและแข็งแรงเท่ากันเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระด้านแรงงานในฟาร์มให้กับเกษตรกร ซึ่งมีจำกัดอยู่แล้วคืออย่างมาก 2 คนต่อฟาร์ม

สรุป ในภาพรวมของการยอมรับการเลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลา และพัทลุงในด้านการสุขภาพ การให้อาหารและแร่ธาตุ และการปรับปรุงพันธุ์พบว่า เกษตรกรให้การยอมรับการเลี้ยงโคนมทั้งหมดของข้อคำถามในระดับสูง ทั้งนี้เพราะเกษตรกรมีความคาดหวังว่าสิ่งที่เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เข้าไปแนะนำส่งเสริมนั้น เป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์เมื่อปฏิบัติตามแล้ว ทำให้รายได้เพิ่มจากการเลี้ยงโคนม และทำให้โคนมโตเร็วขึ้น สามารถให้น้ำนมได้แล้ว และในปริมาณที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธวัช อุคมคณารัตน์ (2540 : 40) ที่พบว่า การเลี้ยงโคนมต้องใช้เวลา ให้ความละเอียดในการดูแลจัดการ แต่ก็สามารถเป็นอาชีพที่สามารถทำรายได้ให้แก่ครอบครัวในระยะเวลาอันรวดเร็วได้

ตาราง 12 การยอมรับกิจกรรมในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาและพัทลุง

กิจกรรม	คะแนนระดับการยอมรับ (%)			\bar{X}	S.D
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ		
การสุขภาพ					
1. การสร้างโรงเรือน	80.2	19.1	0.8	2.79	0.42
2. การฉีดวัคซีนป้องกันโรค	87.0	12.2	0.8	2.86	0.37
3. การถ่ายพยาธิภายใน	87.0	13	-	2.87	0.34
4. การถ่ายพยาธิภายนอก	87.0	9.9	3.1	2.84	0.44
5. การตรวจเต้านมก่อนรีดทุกครั้ง	90.8	8.4	0.8	2.90	0.32
6. การทำความสะอาดตัวโคก่อนรีดนม	97.7	1.5	0.8	2.97	0.21
7. การทำความสะอาดเต้านม	99.2	0.8	-	2.99	0.01
8. การทำความสะอาดอุปกรณ์	99.2	0.8	-	2.99	0.01
9. การเก็บน้ำนมใส่ถังนมมิดชิด	100.0	-	-	3.00	0.00
10. ต้องส่งนมไปโรงงานทันที	96.2	3.8	-	2.96	0.19
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านสุขภาพ				29.08	1.60

ตาราง 12 (ต่อ)

กิจกรรม	คะแนนระดับการยอมรับ (%)			\bar{X}	S.D
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ		
ระดับการยอมรับรวมด้านสุขภาพ					
ระดับสูง (มากกว่า 30.68 คะแนน) 0%					
ระดับปานกลาง (ระหว่าง 27.48-30.68 คะแนน) 87.8%					
ระดับต่ำ (ระหว่าง 27.48 คะแนน) 12.2%					
การให้อาหารและแร่ธาตุ					
1. การปลูกพืชอาหารสัตว์	87.8	12.2	-	2.88	0.33
2. ต้องให้หญ้าสดมีคุณภาพ	84.0	16.0	-	2.84	0.37
3. การให้อาหารเป็นเวลา	87.0	12.2	0.8	2.86	0.37
4. การให้ฟางข้าวเสริมยูเรียในหน้าเลี้ยง	39.7	32.1	28.2	2.11	0.82
5. การให้แร่ธาตุ	80.2	19.8	-	2.80	0.40
6. การให้วัสดุเศษเหลือจากการเกษตร	49.6	36.6	13.7	2.36	0.71
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านการให้อาหารและแร่ธาตุ				15.81	2.17
ระดับการยอมรับรวมด้านสุขภาพ					
ระดับสูง (มากกว่า 17.98 คะแนน) 29%					
ระดับปานกลาง (ระหว่าง 13.64-17.98 คะแนน) 58%					
ระดับต่ำ (ระหว่าง 13.64 คะแนน) 13%					
การปรับปรุงพันธุ์					
1. การคัดเลือกพันธุ์	87.8	11.5	0.8	2.87	0.36
2. การเช็คคัสต์สม่ำเสมอ	93.1	35.3	1.5	2.92	0.33
3. การผสมเทียม	96.2	3.8	-	2.96	0.19
4. การจัดหาโคนมที่ตีมาเลี้ยง	90.8	9.2	-	2.91	0.29
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านปรับปรุงพันธุ์				11.66	0.89
ระดับการยอมรับรวมด้านการปรับปรุงพันธุ์					
ระดับสูง (มากกว่า 12.55 คะแนน) 0%					
ระดับปานกลาง (ระหว่าง 10.77-12.55 คะแนน) 90.1%					
ระดับต่ำ (ระหว่าง 10.77 คะแนน) 9.9%					
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งชุด				56.56	3.63
ระดับการยอมรับกิจกรรมในการเลี้ยงโคนม					
ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมด					
ระดับสูง (มากกว่า 60.19 คะแนน) 0%					
ระดับปานกลาง (ระหว่าง 52.93-60.19 คะแนน) 84%					
ระดับต่ำ (ระหว่าง 52.93 คะแนน) 16%					

หมายเหตุ : *คำนวณจากค่าคะแนนรวมในแต่ละชุดวิทยากรนั้น ๆ

ระดับสูง = ค่าคะแนนที่มากกว่า $\bar{X} + SD$

ระดับปานกลาง = ค่าคะแนนที่อยู่ระหว่าง $\bar{X} - S.D$ ถึง $\bar{X} + S.D$

ระดับต่ำ = ค่าคะแนนที่น้อยกว่า $\bar{X} - S.D$

5.1.7 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยงโคนมและทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาและพัทลุง กับการยอมรับการเลี้ยงโคนมทั้งชุดและแต่ละวิทยาการ (การทดสอบสมมุติฐาน)

จากการหาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยงโคนม และทัศนคติของเกษตรกรกับการยอมรับการเลี้ยงโคนมทั้งชุดของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมด (131 ราย) ดังแสดงในตาราง 13 พบว่า มีเพียง 5 ตัวแปรเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับการเลี้ยงโคนม ตัวแปรดังกล่าวคือ ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนมในภาพรวม และทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับรายได้หรือผลตอบแทนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการเลี้ยงโคนมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถสรุปในรายละเอียดได้ดังนี้

ปัจจัยทางสังคม พบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับการเลี้ยงโคนม ($r = 0.18^*$) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับด้านสุขาภิบาล ($r = 0.20^*$) และด้านการปรับปรุงพันธุ์ ($r = -0.17^*$) ที่เป็นเช่นนี้จะเห็นว่ายิ่งเกษตรกรมีระดับการศึกษาน้อยก็จะเพิ่มความสนใจและให้การยอมรับวิทยาการในด้านการสุขาภิบาล และการปรับปรุงพันธุ์โคนมมากขึ้นเพราะอาชีพการเลี้ยงโคนมถึงแม้ว่าจะไม่ใช่อาชีพเดียวที่เกษตรกรทำอยู่ แต่ก็ยังเป็นอาชีพที่เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74.0) ตัดสินใจเลี้ยงด้วยตนเองและสิ่งเห็นถึงผลประโยชน์คือ ผลผลิตน้ำนมดิบและรายได้ที่จะได้รับอย่างสม่ำเสมอจากอาชีพนี้จึงให้ความสนใจวิทยาการทั้ง 2 ด้านนี้สูงกว่าด้านอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการยอมรับนวัตกรรมที่ว่า การที่นวัตกรรมนั้นมีลักษณะที่เข้ากันได้ หรือไปด้วยกันได้กับค่านิยม ประสบการณ์ที่ผ่านมาและความต้องการของผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมนั้น ๆ อยู่แล้ว นวัตกรรมนั้นย่อมได้รับการยอมรับเร็ว ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น เป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการเลี้ยงโคนม

ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับด้านการสุขาภิบาล ($r = 0.18^*$) ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับด้านสุขาภิบาล ทั้งนี้เพราะเกษตรกรที่มีการเลี้ยงโคนมนาน ๆ จะใช้การดูแลแบบเดิมที่เคยปฏิบัติมาซึ่งคิดว่าดีแล้ว การที่จะเปลี่ยนวิธีการด้านสุขาภิบาลแนวใหม่ต้องมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น ใช้เวลามากขึ้น จึงทำให้เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมนาน ๆ ไม่ค่อยยอมรับ ขณะที่เกษตรกรที่เริ่มเลี้ยงโคนมใหม่ ๆ จะยอมรับกิจกรรมด้านสุขาภิบาลได้ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรกลัวว่าถึงไม่ปฏิบัติตามแล้วอาจทำให้โคเจ็บป่วย หรือเกิดการสูญเสียได้ ซึ่งจะทำให้ต้องสูญเสียโคนมที่ต้องลงทุนสูง จึงยอมรับกิจกรรมด้านสุขาภิบาลได้ดี

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ พบว่า แรงงานในครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับด้านการปรับปรุงพันธุ์ ($r = -0.18^*$) ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่าแรงงานในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับด้านการปรับปรุงพันธุ์ กล่าวคือเกษตรกรที่มีแรงงานในครอบครัวน้อยมีโอกาสหรือมีแนวโน้มที่จะมีการยอมรับด้านการปรับปรุงพันธุ์มากกว่า ทั้งนี้แรงงานที่มีอยู่เป็นส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานหลักในการทำเกษตรทุกประเภท ทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในเวลาเดียวกัน หรือกล่าวได้ว่าแรงงานที่มีอยู่นั้นก็คือพ่อบ้าน และแม่บ้านเป็นหลักเท่านั้นเอง และจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า เกษตรกรมีแรงงานในครอบครัวเพื่อทำการเกษตรเพียง 2 คนเท่านั้น ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในระดับสูงอยู่แล้ว เมื่อเจ้าหน้าที่เข้าไปแนะนำส่งเสริมให้ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์เกษตรกรได้ลองนำไปปฏิบัติแล้วเกิดผลดี จึงเกิดการยอมรับ โดยเฉพาะเกษตรกรที่แรงงานในครอบครัวมีจำนวนน้อย

ทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนม จากการศึกษาพบว่า ทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับกิจกรรมการเลี้ยงโคนมทั้งหมด ($r = 0.32^*$) และผลของการศึกษาเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า ทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการเลี้ยงโคนม เนื่องจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าเกษตรกรมีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในระดับสูงอยู่แล้วและถึงเห็นถึงบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่ต้องออกไปบริการเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งที่เป็นรายบุคคลและรายกลุ่มอยู่แล้ว เช่น การผสมเทียม การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การรักษาพยาบาลสัตว์ป่วยและอื่นๆ ซึ่งงานเหล่านี้เป็นงานที่เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จะต้องเข้าไปคลุกคลีกับเกษตรกร ซึ่งจากผลการศึกษาข้อมูลทางสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในทั้ง 2 จังหวัด พบว่า เกษตรกรร้อยละ 53.4 มีการพบปะกับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ 1 ครั้งต่อเดือน จึงทำให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกรเมื่อทุกฝ่ายมีทัศนคติที่ดีต่อกันก็จะส่งผลให้เกิดการยอมรับในวิทยาการด้านการเลี้ยงโคนมในทุกด้านได้โดยง่าย

ทัศนคติด้านรายได้หรือผลตอบแทน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับการเลี้ยงโคนมในแต่ละด้านคือ ด้านการสุขภาพ ($r = 0.24^*$) ด้านการให้อาหารและแร่ธาตุ ($r = 0.22^*$) ด้านการปรับปรุงพันธุ์ ($r = 0.29^*$) และมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับการเลี้ยงโคนมทั้งหมด ($r = 0.32^*$) ซึ่งผลจากการศึกษาเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะเกษตรกรตระหนักดีว่ารายได้หรือผลตอบแทนที่ได้จากน้ำนมดิบมีราคาสูงเมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตทางด้านเกษตรอื่น ๆ และรายได้จากการเลี้ยงโคนมก็สามารถเลี้ยงครอบครัวเป็นรายได้หลักได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาข้อมูลทางเศรษฐกิจของเกษตรกรทั้ง 2 จังหวัด พบว่า รายได้ของครอบครัวโดยเฉลี่ยและรายได้จากการเลี้ยงโคนมไม่ต่างกันมาก กล่าวคือ เกษตรกรมีรายได้

ของครอบครัวโดยเฉลี่ย 22,977.19 บาทต่อปี และรายได้จากการเลี้ยงโคนมโดยเฉลี่ย 18,261.15 บาทต่อปี ดังนั้นถ้าเกษตรกรให้ความสนใจและยอมรับในกิจกรรมทุกด้าน จะทำให้การเลี้ยงโคนมมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งผลถึงคุณภาพของน้ำนมดิบที่ได้ รวมถึงราคาและผลตอบแทนที่ได้รับด้วย

สรุป ทักษะคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนมในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับวิทยาการทั้งหมด ($r = 0.25^*$) โดยเฉพาะในด้านการสุขาภิบาล และการปรับปรุงพันธุ์ ทั้งนี้เพราะ เกษตรกรมองเห็นว่าอาชีพการเลี้ยงโคเป็นอาชีพที่ให้ผลตอบแทนสูง ใวและนาน ขณะเดียวกันน้ำนมที่ผลิตได้จะมีคุณภาพดีต้องให้ความเอาใจใส่ด้านสุขาภิบาลมากขึ้น นอกจากนี้แม่พันธุ์โคที่มีสายเลือดที่ดีสูงขึ้น จะให้น้ำนมมากขึ้น เกษตรกรจึงให้ความสนใจในการปรับปรุงพันธุ์โค เพราะจะทำให้โคนมที่เกษตรกรเลี้ยงมีสายพันธุ์ที่ดีมากขึ้น ทำให้เกษตรกรมีรายได้ตอบแทนมากขึ้น

ตาราง 13 ความสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยงโคนม ทักษะคติที่มีต่อการเลี้ยงกับการยอมรับวิทยาการด้านการเลี้ยงโคนมในแต่ละด้านและทั้งหมด

ประเภทปัจจัย	วิทยาการแต่ละด้าน			
	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) กับการยอมรับในแต่ละวิทยาการและทั้งหมด			
	การสุขาภิบาล	การให้อาหารและแร่ธาตุ	การปรับปรุงพันธุ์	รวม
ปัจจัยทางสังคม				
เพศ	0.07	0.14	0.09	0.15
อายุ	0.06	0.01	0.11	0.03
ระดับการศึกษา	-0.20*	-0.14	-0.14*	-0.18*
ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม (สาเหตุที่เลี้ยง)	-0.18*	-0.15	-0.09	-0.13
การติดต่อสื่อสาร	-0.06	0.00	-0.07	-0.02
ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยงโคนม				
ด้านเศรษฐกิจ				
จำนวนแรงงาน	-	-0.05	0.01	0.03
แรงงานเป็นสมาชิกในครอบครัว	-0.04	0.10	0.18*	-0.01
รายได้ของครอบครัว	0.13	0.04	0.10	0.09
ขนาดพื้นที่ถือครอง	0.11	0.01	-0.01	0.05
แหล่งเงินทุน	0.04	0.05	-0.04	0.03

ตาราง 13 (ต่อ)

ประเภทปัจจัย	วิทยาการแต่ละด้าน			
	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) กับการยอมรับในแต่ละ			
	วิทยาการและทักษะ			
	การสุขภาพ	การให้อาหาร และแร่ธาตุ	การปรับปรุง พันธุ์	รวม
ภาวะการกักขัง	0.09	0.03	0.08	0.07
สภาพการเลี้ยงโคนม				
จำนวนโคนมที่เลี้ยงเฉลี่ยต่อครัวเรือน	0.08	0.05	0.01	0.07
พันธุ์ที่เลี้ยง	0.06	0.06	0.00	0.06
อาหารและการให้อาหาร				
ปลูกหญ้าด้วยตนเอง	0.05	0.09	0.03	0.08
ให้หญ้าตามธรรมชาติ	0.08	0.08	-0.01	0.06
ให้อาหารข้น	0.07	0.02	-0.05	-0.02
แหล่งอาหารข้นที่ใช้	-0.15	-0.01	-0.03	-0.08
ค่าใช้จ่ายรวมต่อปี (บาท/ตัว)	0.07	0.01	0.05	0.05
ซื้อโครุ่นตัวละ, บาท	-0.09	-0.00	0.10	-0.02
ทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนม				
ด้านรายได้หรือผลตอบแทน	0.24*	0.22*	0.29*	0.32*
ด้านระยะเวลาในการเลี้ยง	0.21	0.00	0.11	0.04
ด้านการเลี้ยงดู	0.25*	0.01	0.20*	0.15
ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่	0.19*	0.06	0.35*	0.17
ด้านทัศนคติรวม	0.26*	0.12	0.34*	0.25*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < 0.05$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < 0.01$

5.1.8 ผลของปัจจัยบางประการทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยงโคนม และทัศนคติของเกษตรกร ผู้เลี้ยงต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม

จากตารางที่ 14 พบว่าปัจจัยบางประการทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยงโคนมและ ทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนมมีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่าตัวแปรคือ ราคาน้ำมันดิบที่ขาย ระดับการศึกษา อาชีพอื่น ๆ หนี้สินจากญาติ หนี้สินจากแหล่งอื่น ๆ ทัศนคติด้านรายได้หรือผลตอบแทนและทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนม มีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ซึ่งสามารถอธิบายในรายละเอียดได้ดังนี้

ราคาน้ำมันดิบที่ขาย ราคาน้ำมันที่เกษตรกรขายมีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($t=2.56, P < 0.01$) และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย $b=0.01$ หมายความว่าด้านราคาน้ำมันที่เกษตรกรขายมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นทุก ๆ 1 หน่วย จะทำให้ผลของการยอมรับการเลี้ยงโคนมดีขึ้น 0.01 หน่วย เนื่องจากเกษตรกรยอมรับว่ารายได้ อันเกิดจากการส่งน้ำมันดิบขาย สามารถเลี้ยงครอบครัวเป็นรายได้หลักได้ ขณะเดียวกันราคาน้ำมันมีราคาสูงเมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ จึงให้ความเอาใจใส่กับเทคโนโลยีด้านการเลี้ยงโคนมมากกว่าเดิม

ระดับการศึกษา ระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t=-2.06, P < 0.05$) และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย $b = -0.41$ หมายความว่า ถ้าระดับการศึกษาของเกษตรกรน้อยลง 1 หน่วยจะทำให้การยอมรับวิทยาการด้านการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย นั่นคือ เกษตรกรที่มีการศึกษาน้อยจะยอมรับวิทยาการการเลี้ยงโคนมได้ง่ายกว่าเกษตรกรที่มีการศึกษาสูง

อาชีพอื่น ๆ (อาชีพอื่นคืออาชีพที่นอกเหนือจากการเลี้ยงโคนม) มีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($t=3.06, P < 0.01$) และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย $b=-2.08$ หมายความว่า ถ้าเกษตรกรมีอาชีพอื่น ๆ มากขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การยอมรับการเลี้ยงโคนมลดลง 2.08 หน่วย แสดงว่า การที่เกษตรกรมีอาชีพอื่น ๆ มากจะทำให้มีเวลาน้อยในการเลี้ยงดูโคนม จึงทำให้ไม่มีเวลาที่จะเอาใจใส่ในวิทยาการต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม

หนี้สินจากญาติ หนี้สินจากญาติมีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($t=-2.98, P < 0.01$) และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย $b=-3.56$ นั่นคือ ถ้าเกษตรกรมีหนี้สินลดลง 1 หน่วย จะทำให้เกษตรกรยอมรับการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้น 3.56 หน่วย ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเมื่อเกษตรกรมีหนี้สินจากญาติน้อย ก็จะทำให้จิตใจแจ่มใส มีกำลังใจและความพร้อมในการยอมรับวิทยาการการเลี้ยงโคนมได้ดีขึ้นเมื่อได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์หรืออื่น ๆ

หนี้สินจากแหล่งอื่น ๆ หนี้สินจากแหล่งอื่น เช่น แหล่งเงินกู้ในหมู่บ้านและแหล่งเงินกู้นอกพื้นที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($t=-3.08, P < 0.01$) และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย $b=0.00$ หมายความว่า ถ้าเกษตรกรมีหนี้สินลดลง 1 หน่วยจะทำให้เกษตรกรยอมรับการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้น 3.08 หน่วย ซึ่งเหตุผลในด้านนี้คล้าย ๆ กับการมีหนี้สินจากญาติเช่นกัน

ทัศนคติด้านรายได้และผลตอบแทน ทัศนคติด้านรายได้และผลตอบแทนมีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($t=3.88, P < 0.01$) และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย $b=0.37$ หมายความว่า ถ้าคะแนนทัศนคติด้านรายได้และผลตอบแทนเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้การยอมรับวิทยาการการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้น 0.37 หน่วย นั่นแสดงว่าเมื่อเกษตรกรเห็นว่าการเลี้ยง

โคนมได้ผลตอบแทนสูง สามารถขายน้ำมันได้ราคาดีจะทำให้เกษตรกรเอาใจใส่กับวิทยาการต่างๆ ในด้านการเลี้ยงโคนมได้ดีขึ้น ทำให้การนำวิทยาการใหม่ ๆ ไปแนะนำให้มีเปลี่ยนแปลง กระทำได้ง่ายขึ้นและได้รับการยอมรับสูงขึ้น

ทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงดูโคนม ทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงดูโคนมมีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t=2.90, P<0.01$) และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย $b=0.01$ หมายความว่า ถ้าคะแนนทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงดูโคนมเพิ่มขึ้น 1 หน่วยจะทำให้เกษตรกรยอมรับวิทยาการการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้น 0.01 หน่วย แสดงให้เห็นว่าเมื่อเกษตรกรคิดว่าการเลี้ยงดูโคนม มีความยากกว่าการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น จะทำให้เกษตรกรให้ความสนใจและเอาใจใส่กับวิทยาการการเลี้ยงโคนมมากขึ้น และยอมรับของวิทยาการใหม่ ๆ ไปใช้มากขึ้นเพื่อช่วยให้เกษตรกรเลี้ยงดูโคนมได้ดีขึ้น

นั่นแสดงว่า ปัจจัยทั้ง 7 ประการนี้สามารถทำนายหรือมีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมทั้งหมดได้ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ในการศึกษาครั้งนี้ไม่มีอิทธิพลต่อการยอมรับแต่อย่างใด ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการเส้นตรงตามค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์จากมากไปน้อย

สมการที่ 1 Y	=	$58.5+0.00006X_1$
เมื่อ Y	=	ค่าคะแนนการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงโคนม
58.5	=	ค่าคงที่ (a)
0.00006	=	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรหนึ่งสินจากแหล่งอื่น ๆ
X_1	=	ตัวแปรหนึ่งสินจากแหล่งอื่น ๆ
สมการที่ 2 Y	=	$48.12+0.37X_2$
เมื่อ 48.12	=	ค่าคงที่ (a)
0.37	=	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรทัศนคติเกี่ยวกับรายได้
X_2	=	ตัวแปรทัศนคติเกี่ยวกับรายได้
สมการที่ 3 Y	=	$60.14-2.08X_3$
เมื่อ 60.14	=	ค่าคงที่ (a)
-2.08	=	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรอาชีพอื่น ๆ
X_3	=	ตัวแปรอาชีพอื่น ๆ
สมการที่ 4 Y	=	$57.76-3.56X_4$
เมื่อ 57.76	=	ค่าคงที่ (a)
-3.56	=	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรหนึ่งสินจากญาติ
X_4	=	ตัวแปรหนึ่งสินจากญาติ

ตาราง 14 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการเลี้ยงโคนมและทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (b)	t-test	ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์	F-test
ค่าคงที่ (a)	8.500	68.10**		
หนี้สินจากแหล่งอื่น ๆ	0.00006	-3.08**	0.12	9.49**
ทัศนคติเกี่ยวกับรายได้	0.37	3.88**	0.10	15.05**
ค่าคงที่ (a)	60.14	49.64**		
อาชีพอื่น ๆ	-2.08	-3.057*	0.06	9.35**
ค่าคงที่ (a)	56.76	132.83**		
หนี้สินจากญาติ	-3.56	-2.98**	0.06	8.87**
ค่าคงที่ (a)	47.27	14.72**		
ทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงดูโคนม	0.008	2.90**	0.05	8.42**
ค่าคงที่ (a)	35.99	4.48**		
ราคาน้ำนมที่ขาย (กก.)	0.0016	2.56**	0.04	6.56**
ค่าคงที่ (a)	58.13	70.26**		
ระดับการศึกษา	-0.41	-2.06*	0.02	4.25*

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < 0.05$

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < 0.01$

t = ค่าที่ใช้ทดสอบระดับนัยสำคัญทางสถิติของค่าคงที่ (a) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (b)

F = ค่าที่ใช้ทดสอบระดับนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)

5.1.9 ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

ผู้วิจัยได้จำแนกข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ประเด็นคือ ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์โดยตรง และข้อเสนอแนะทั่วไป ดังนี้

5.1.9.1 ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยตรง

1. ราคาน้ำนมดิบที่ขายมีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ทั้งนี้เพราะราคาน้ำนมดิบในปัจจุบัน โดยเฉลี่ยราคา 12.25 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งนับว่าสูงกว่าผลผลิตทางการเกษตรประเภทอื่นบางประเภท และสามารถทำรายได้ให้เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ เพียงแต่เกษตรกรให้ความสนใจในเรื่องของการปรับปรุงคุณภาพน้ำนมดิบก่อนส่งโรงงานผลิตให้มากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านของความสะอาด และเชื้อจุลินทรีย์ที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคด้วยเหตุนี้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด อ่างทอง และโรงงานผู้ผลิตหรือรับซื้อน้ำนมดิบ ควรร่วมมือกันส่งเสริมและให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องของการปรับปรุงคุณภาพน้ำนมดิบให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานและปลอดภัยต่อผู้บริโภค ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายน้ำนมดิบในราคามาตรฐานเป็นรายได้ที่แน่นอนและคงที่ตลอดไป

2. ระดับการศึกษามีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร จะพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ประมาณ 60% มีการศึกษาดั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมน้อย จึงให้ความสนใจเกี่ยวกับวิทยาการการเลี้ยงโคนมอย่างมาก แสดงว่าความรู้ด้านการเลี้ยงโคนมยังไม่แพร่หลายเหมือนกับการเลี้ยงสัตว์ประเภทอื่นก็เกินไปได้ ดังนั้นเมื่อเกษตรกรมีโอกาสติดต่อกับสื่อหรือแหล่งความรู้ในการเลี้ยงโคนมอยู่บ่อย ๆ จะทำให้เกิดการตื่นตัวในข่าวสารหรือวิทยาการด้านการเลี้ยงโคนมมากขึ้น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีการเลี้ยงโคนม ในรูปแบบของการพบปะเยี่ยมชมเป็นรายบุคคลและสอดแทรกความรู้ในเรื่องนี้ การให้ความรู้พร้อมกันในลักษณะของโครูนผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่บิ ที่มีเจ้าหน้าที่น้อยหรือขาดแคลนเจ้าหน้าที่ด้วยแล้ว จะช่วยลดปัญหาการพบปะเยี่ยมชมที่เจ้าหน้าที่อาจเข้าไปไม่ทั่วถึงได้ และในการอบรมให้ความรู้แต่ละครั้ง จะต้องคำนึงถึงสิ่งที่ใช้ประกอบในการบรรยายที่เหมาะสม ง่ายต่อการเข้าใจ ตลอดจนอุปกรณ์ในการสาธิตวิธีการต่าง ๆ ควรจัดให้เพียงพอและเหมาะสมกับการปฏิบัติด้วย

3. อาชีพอื่น ๆ มีผลในทางลบต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ทั้งนี้เพราะการเลี้ยงโคนมต้องใช้เวลาและความเอาใจใส่สูง วิทยาการบางอย่างต้องใช้ความปราณีตเพื่อให้ได้น้ำนมที่สะอาดและมีคุณภาพสูง นอกจากนี้การเลี้ยงโคนมจะมีความยุ่งยากมากกว่าการเลี้ยงโคเนื้อ จึงทำให้เกษตรกรที่เลี้ยงโคนมที่มีการประกอบอาชีพอื่น ๆ หลายอย่าง จะยอมรับวิทยาการการเลี้ยงโคนมลดลง ดังนั้นในส่วนของผู้ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีอาชีพอื่นเสริมในครอบครัวควรพิจารณาในเรื่องนี้ด้วย เพราะถ้าเกษตรกรที่เลี้ยงโคนมทำอาชีพอื่น ๆ หลาย ๆ อย่างมากขึ้น จะทำให้การเลี้ยงโคนมได้ผลลดลง หากเป็นไปได้อาจมีการศึกษาวิจัยเพื่อดูว่าอาชีพอะไรบ้างที่สนับสนุนกับการเลี้ยงโคนม และอาชีพอะไรที่ขัดแย้งกับการเลี้ยงโคนม

4. หนี้สินจากญาติและแหล่งอื่น ๆ มีผลในทางลบต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม เนื่องจากการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่ต้องลงทุนในระยะแรก เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจะมีรายได้ของครอบครัวโดยเฉลี่ย 22,977 บาทต่อปี ซึ่งเป็นรายได้ที่ต้องนำมาใช้จ่ายในครอบครัวทุกอย่าง แม้แต่การทำเกษตร ดังนั้นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมร้อยละ 79.4 จึงเป็นเกษตรกรที่มีหนี้สิน ทำให้เกษตรกรขาดกำลังใจที่จะมาสนใจกับวิทยาการเลี้ยงโคนมให้มากได้ หรือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอาจต้องไปประกอบอาชีพอื่น ๆ เพื่อหารายได้เสริมมาใช้หนี้สินที่มีอยู่ ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม ควรหาแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ หรือต้องคอยดูแลอย่าให้เกษตรกรกู้เงินมากเกินไป

ไปมาใช้ในการเลี้ยงโคนม ควรให้เกษตรกรเลี้ยงโคในจำนวนที่เหมาะสม ขณะเดียวกันควรหาวิธีการกระตุ้นให้เกิดการออมเงินในกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงโคนมให้มากขึ้น ลดต้นทุนในการซื้ออุปกรณ์และวัสดุการเกษตรให้มาก ก็จะช่วยให้หนี้สินของเกษตรกรลดลง ทำให้เกษตรกรมีกำลังใจและมีเวลามาสนใจวิทยาการการเลี้ยงโคนมมากขึ้น

5. ทักษะคติเกี่ยวกับรายได้มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม เนื่องจากอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่มีรายได้ทุกวัน และเป็นรายได้ที่มากในแต่ละวันเมื่อเปรียบเทียบกับการทำอาชีพเกษตรอื่นๆ นอกจากนี้รายได้ที่สูงดังกล่าวเกิดจากโคนมต้องให้ผลผลิตน้ำนมสูง และมีคุณภาพดี ดังนั้นการถ่ายทอดวิทยาการด้านการเลี้ยงโคนมในแต่ละหัวข้อให้กับเกษตรกรนำไปปฏิบัติ ควรชี้ให้เกษตรกรเห็นความเกี่ยวข้องของวิทยากรนั้นๆ ว่าทำให้ผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้นมากน้อยอย่างไร

6. ทักษะคติเกี่ยวกับการเลี้ยงดูโคนมมีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม เนื่องจาก การเลี้ยง โคนมต้องอาศัยวิชาการที่ถูกต้อง การจัดการฟาร์มที่ดีจึงจะทำให้โคนมให้น้ำนมสูงและมีคุณภาพดีด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้เกษตรกรต้องเฝ้าหาความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการเลี้ยงโคนม จึงจะได้ผลดีตามที่คาดหมาย ดังนั้นวิทยากรต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนมควรมีขั้นตอนในการถ่ายทอดที่เหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรได้นำไปปฏิบัติได้ถูกต้องทุกขั้นตอน ถึงแม้จะมีความยากต้องเอาใจใส่สูง แต่สุดท้ายผลผลิตที่ได้จะสูงตามไปด้วยเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้เกษตรกรจะปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเอาใจใส่ในการเลี้ยงโคนมต่อไป

5.1.10 ข้อเสนอแนะทั่วไป

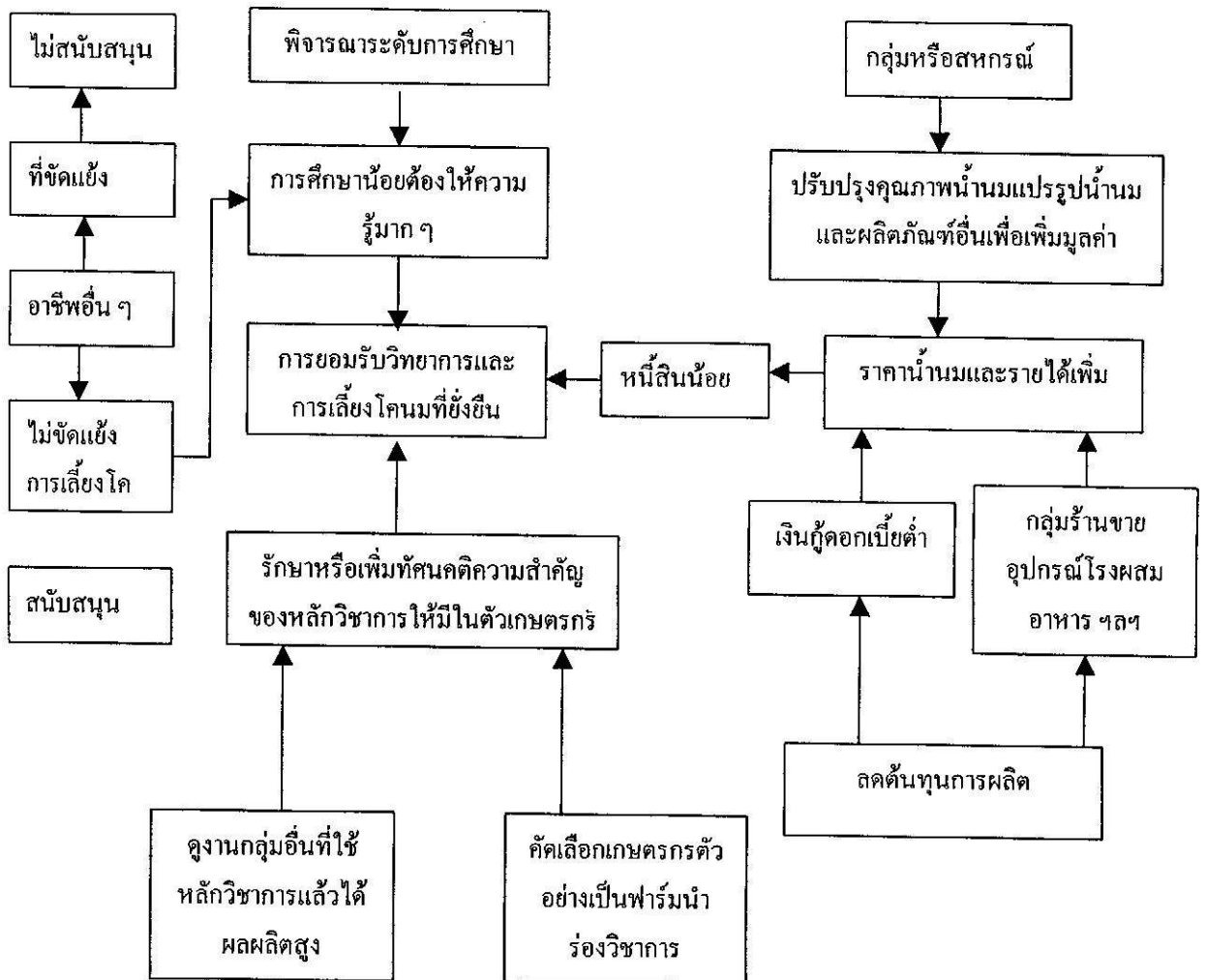
จากผลการวิจัยครั้งนี้ หน่วยงาน เช่น กรมปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์เขตฯ ปศุสัตว์จังหวัดและอำเภอ มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยเกษตรกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมสามารถนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมหรือการนำความรู้ใหม่ ๆ ไปสู่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยควรดูระดับการศึกษาของผู้เลี้ยงโคนม หากผู้เลี้ยงโคนมมีการศึกษาน้อย ควรให้ความสนใจถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรมาก ๆ เพราะกลุ่มเหล่านี้จะมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมน้อย หรืออาจจะใช้สื่อทางเอกสาร วิทยุ โทรทัศน์ ให้มากขึ้น เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมได้แพร่หลายมากขึ้น ขณะเดียวกันราคาน้ำนมดิบและรายได้เป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรสนใจและยอมรับการเลี้ยงโคนม ดังนั้นการแปรรูปน้ำนมหรือการทำผลิตภัณฑ์ในลักษณะของกลุ่มหรือสหกรณ์ จะช่วยเพิ่มมูลค่าของน้ำนมดิบได้ ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้มากขึ้นจากการขายน้ำนมดิบและเงินปันผลจากการแปรรูป

นอกจากนี้ฝ่ายส่งเสริมควรพิจารณาอาชีพเสริมอื่น ๆ ด้วยว่ากระทบหรือขัดกับอาชีพการเลี้ยงโคหรือไม่ ถ้าขัดกันก็ไม่ควรให้การเลี้ยงโคนมได้ผลลดลง แต่ถ้าสนับสนุนหรือไม่ขัดแย้งกัน

ก็ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้น เพราะจะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ลดหนี้สินของครอบครัว ซึ่งหนี้สินเป็นปัจจัยหนึ่งที่บั่นทอนกำลังใจของเกษตรกรในการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม ในการลดหนี้สินอาจหาแหล่งเงินกู้ที่ถูกหรือมีกลุ่มร้านค้าอุปกรณ์โคนม มีโรงผสมอาหารร่วมกัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยลดต้นทุนการผลิต ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มรายได้นั่นเอง

ประการสุดท้ายการจัดการหรือการเพิ่มทัศนคติของเกษตรกรให้เห็นความสำคัญของการเลี้ยงโคนมว่าต้องใช้วิชาการสมัยใหม่ ต้องเอาใจใส่ในการเลี้ยง และปฏิบัติตามหลักวิชาการอย่างถูกต้องและเคร่งครัดจึงจะทำให้การเลี้ยงโคนมได้ผลดี ซึ่งอาจใช้กิจกรรมไปดูงานของกลุ่มโคนมอื่นที่ทำตามหลักวิชาการแล้วได้ผลดี หรือการจัดฟาร์มเกษตรกรตัวอย่างในกลุ่มให้เห็น จะเป็นพลังอันหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรสนใจในการพัฒนา การเลี้ยงโคนมให้ได้ผลและยั่งยืนต่อไป

จากการประมวลผลการวิจัยและข้อเสนอแนะสามารถเขียนเป็นแผนภาพที่ใช้เป็นแนวทาง (mind mapping) ในการปฏิบัติการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมดังแสดงในภาพประกอบ 2 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 การประมวลผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม

5.2 เจ้าที่ปลูศัตว์

5.2.1 ลักษณะทั่วไปทางปัจจัยด้านสังคมของเจ้าหน้าที่ปลูศัตว์

จากข้อมูลดังแสดงในตาราง 1 พบว่าจากจำนวนเจ้าหน้าที่ปลูศัตว์ในจังหวัดพัทลุง และสงขลา จำนวน 35 ราย เป็นเจ้าหน้าที่ปลูศัตว์ของจังหวัดพัทลุง ร้อยละ 71.4 และร้อยละ 28.6 เป็นเจ้าหน้าที่ของจังหวัดสงขลา การที่จำนวนเจ้าหน้าที่ของจังหวัดพัทลุงมีจำนวนมากกว่าเพราะพัทลุงเป็นจังหวัดเดียวในภาคใต้ที่มีการเลี้ยงโคนมมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ กระจายแทบทุกอำเภอ (10 อำเภอ) มีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงมากบ้างน้อยบ้าง (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในตาราง 1 และตาราง 3) ดังนั้นจึงมีเจ้าหน้าที่ที่ดูแลด้านการเลี้ยงโคนมประจำอยู่ในอำเภอนั้น ๆ ซึ่งต่างกับที่จังหวัดสงขลา ซึ่งมีเกษตรกรผู้เลี้ยงเหลืออยู่เพียง 1 อำเภอ คืออำเภอรัตนภูมิเท่านั้น จึงมีจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ดูแลงานในด้านนี้น้อยกว่า จากจำนวนเจ้าหน้าที่ทั้ง 35 รายในทั้ง 2 จังหวัด เป็นเพศชาย ทั้งหมด มีอยู่ในช่วงระหว่าง 31 – 40 ปี ถึงร้อยละ 68.6 และมีอายุในเกณฑ์เฉลี่ย 36.7 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่คือร้อยละ 71.4 จบระดับปริญญาตรี และร้อยละ 20.0 จบระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ทางการเกษตร สำหรับระยะเวลาในการรับราชการนั้น ร้อยละ 42.9 รับราชการระหว่าง 11 – 20 ปี ร้อยละ 40.0 รับราชการระหว่าง 10 ปีและน้อยกว่า มีบ้างเพียงส่วนน้อยคือร้อยละ 17.1 เท่านั้นที่รับราชการ 20 ปีขึ้นไป โดยเฉลี่ยแล้วมีระยะเวลารับราชการ 12.9 ปี ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่รับผิดชอบงานในด้านการเลี้ยงโคนม ทั้งทางด้านการจัดการดูแลสุขภาพโค ด้านการส่งเสริมและอบรมความรู้ด้านการเลี้ยงโคนมแก่เกษตรกรมาตั้งแต่ต้น และในปัจจุบันก็ยังรับผิดชอบในด้านนี้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่สอบถามถึงประสบการณ์ด้านการเลี้ยงโคนม ของเจ้าหน้าที่พบว่า ร้อยละ 80.0 มีประสบการณ์ 10 ปีและน้อยกว่า แต่โดยเฉลี่ยประมาณ 7.4 ปี ในด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ในปีที่ผ่านมาพบว่า ร้อยละ 45.7 มีการพบกันสม่ำเสมอ ร้อยละ 25.7 มีการพบนาน ๆ ครั้งหรือ 3 เดือนต่อครั้ง และมีบ้างร้อยละ 17.1 ที่เจ้าหน้าที่พบกับเกษตรกรค่อนข้างสม่ำเสมอ คือเดือนละครั้ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีประสบการณ์และความรู้ในด้านการเลี้ยงโคนมแตกต่างกัน รายที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยง และระยะเวลาในการเลี้ยงนานอยู่แล้วสามารถพึ่งตนเองได้ และเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการรักษาดูแลเมื่อเวลาวัวป่วย สามารถดำเนินการเองได้ในขั้นต้น และมักจะมาพบกับเจ้าหน้าที่ด้วยตนเองที่สำนักงานปลูศัตว์อำเภอ หรือจุดนัดพบที่มีการนัดหมาย สำหรับแหล่งความรู้ทางวิชาการด้านการเลี้ยงโคนมที่เจ้าหน้าที่ได้รับ ร้อยละ 40.0 ได้รับจากประสบการณ์ที่ออกไปส่งเสริมเกษตรกร ร้อยละ 31.4 จากการฝึกอบรม หรือดูงานตามสถานที่ต่าง ๆ และร้อยละ 25.7 ได้รับความรู้ด้านการเลี้ยงโคนมจากการเรียนในหลักสูตรของสถานศึกษาที่เรียนมา

ตาราง 15 แสดงลักษณะทั่วไปทางปัจจัยด้านสังคมของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์

ปัจจัยทางสังคม	ร้อยละของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ทั้งหมด (n = 35)
สถานที่รับราชการ (จังหวัด)	
สงขลา	28.6
พัทลุง	71.4
เพศ	
ชาย	100.0
หญิง	-
อายุ (ปี)	
30 และน้อยกว่า	14.3
31 – 40	68.6
40 ขึ้นไป	17.1
เฉลี่ย 36.7 ปี	
ระดับการศึกษา	
ปว.ช.	-
ปว.ส.	20.0
ปริญญาตรี	71.4
ปริญญาโท	2.9
อื่น ๆ	5.7
ระยะเวลาในการรับราชการ (ปี)	
10 และน้อยกว่า	40.0
11 และน้อยกว่า	42.9
20 ปีขึ้นไป	17.1
เฉลี่ย 12.9 ปี	
ประสบการณ์ด้านการเลี้ยงโคนม (ปี)	
10 และน้อยกว่า	80.0
11 – 20	20.0
20 ปีขึ้นไป	
เฉลี่ย 7.4 ปี	

ตาราง 15 (ต่อ)

ปัจจัยทางสังคม

ร้อยละของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์
ทั้งหมด (n = 35)

การติดต่อสื่อสาร

- ในปีที่ผ่านมาได้มีการพบปะกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมากน้อยเพียงใด

ไม่เคยพบปะเลย	2.9
พบนาน ๆ ครั้ง (3 เดือน/ครั้ง)	25.7
พบเป็นครั้งคราว (2 เดือน/ครั้ง)	8.6
พบค่อนข้างสม่ำเสมอ (เดือนละครั้ง)	17.1
พบสม่ำเสมอ	45.7

- แหล่งความรู้วิชาการด้านการเลี้ยงโคนมที่ได้รับ

จากการเรียนในหลักสูตรของสถานศึกษาที่เรียนมา	25.7
จากการฝึกอบรมหรือดูงาน	31.4
จากการอ่านหนังสือเอง	2.9
จากสื่อทางวิทยุและโทรทัศน์	-
จากประสบการณ์ที่ไปส่งเสริมเกษตรกร	40.0

5.2.2 ทักษะคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

จากทุกข้อความเกี่ยวกับทักษะคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่มีต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ดังแสดงในตาราง 16 พบว่า จากข้อความ 13 ข้อ เจ้าหน้าที่มีทักษะคติที่เห็นด้วยกับข้อความดังกล่าว 6 ข้อคือ ข้อ 1. เกษตรกรเข้ากับเจ้าหน้าที่ได้ดี ข้อ 4. สามารถพบตัวเกษตรกรได้ง่ายเมื่อเวลาออกตรวจเยี่ยมในพื้นที่ ข้อ 6. เกษตรกรให้ความสนใจและดูแลโคนมอย่างใกล้ชิด ข้อ 10 ที่ว่า เจ้าหน้าที่เป็นบุคคลที่ไม่ตรงต่อเวลาเมื่อเวลานัดหมายกับเจ้าหน้าที่ทำกิจกรรม และข้อ 12 เกษตรกรมีอารมณ์แจ่มใส ร่าเริง และเต็มใจร่วมงานกับเจ้าหน้าที่เสมอ และข้อ 13 ที่ว่าเกษตรกรชอบเลี้ยงโคนมเพราะได้รับการสนับสนุนจากทางรัฐ เช่น สินเชื่อถูก การที่เจ้าหน้าที่เห็นด้วยกับข้อความดังกล่าวเป็นเพราะการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งตัวเจ้าหน้าที่เองและเกษตรกร และต่อการปฏิบัติงานซึ่งยูนิพรธรรม ศิริวัธนนกุล (2540 : 186) กล่าวว่า การที่นักพัฒนาจะต้องทำงานหรือ

ปฏิบัติงานร่วมกับชาวบ้านก็ดี ต้องพยายามนึกถึงหลักมนุษยสัมพันธ์ในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะในเรื่องของอารมณ์นั้น เจ้าหน้าที่ควรที่จะรู้จักการควบคุมอารมณ์เป็นสำคัญ

สำหรับข้อความที่เจ้าหน้าที่มีทัศนคติไม่แน่ใจกับข้อความดังกล่าว มี 1 ข้อคือ ข้อ 5 เกษตรกรยังไม่พึงพอใจในงานบริการของเจ้าหน้าที่เช่น การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การผสมเทียมและการดูแลรักษา ทั้งนี้เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่ต้องลงทุนสูง เกษตรกรผู้เลี้ยงต้องมีศักยภาพคือ มีทั้งความรู้และความอดทน เพราะต้องใช้เวลาลดอดทั้งวันในการดูแลโคนม ต้องลงทุนสูง ผลตอบแทนในระยะแรกมีน้อย แต่ในด้านราคาผลผลิตจะสูงกว่าผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ และสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ในที่สุด

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับข้อความจำนวน 6 ข้อความคือ ข้อ 2 ที่กล่าวว่า เกษตรกรไม่ให้ความสนใจในการรับความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมที่เจ้าหน้าที่นำไปเผยแพร่ ข้อ 3 ที่ว่าไม่ค่อยได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่เท่าที่ควร ข้อ 7 เกษตรกรเป็นบุคคลที่ไม่มีความรู้ความสามารถ ข้อ 8 เกษตรกรเป็นบุคคลที่ทำงานเฉื่อยชา ข้อ 9 เป็นบุคคลที่พูดเก่งอย่างเดียวไม่มีการปฏิบัติ และข้อ 11 ที่กล่าวว่า ไม่ได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการติดตามผลงานที่ทำเอาไว้เท่าที่ควร การที่เจ้าหน้าที่ไม่เห็นด้วยกับข้อความดังกล่าว เป็นเพราะในสภาพความเป็นจริงแล้ว เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มักจะพบเกษตรกรเสมอ เมื่อเวลาตรวจเยี่ยมเกษตรกรที่ฟาร์มเป็นรายบุคคล หรือการประชุมกลุ่ม และการแนะนำความรู้ในด้านการเลี้ยงโคนมที่ใหม่ ๆ ถ่ายทอดให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้รับทราบ เช่น การผสมเทียม ทั้งนี้ทางหน่วยงาน คือสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ และจังหวัดจะให้การสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ และน้ำเชื้อ เพื่อใช้ในการผสมเทียม ซึ่งเมื่อเกษตรกรในกลุ่มสามารถดำเนินการได้เองก็สามารถแบ่งเบาภาระได้มาก และเกษตรกรก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

สรุปในภาพรวมทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมทั้งหมดอยู่ในระดับที่ต่ำ และสูงไม่แตกต่างกันมาก คือร้อยละ 57.1 และร้อยละ 42.9 ที่เป็นเช่นนี้เพราะเกษตรกรโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จังหวัดพัทลุง เกษตรกรมีประสบการณ์ในด้านการเลี้ยงโคนมมาก และนานกว่าที่อื่น เช่นจังหวัดสงขลา เริ่มเลี้ยงโคนมเมื่อปี 2531 และสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกษตรกรในทั้ง 2 จังหวัดเลี้ยงโคนม เป็นเพราะมีรายได้มากกว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่น รายได้ค่อนข้างสม่ำเสมอ (ธวัช อุดมคุณรัตน์, 2540 : 33) จึงเป็นแรงกระตุ้นอย่างหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรเกิดความตั้งใจหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องการเลี้ยงโคนม ทั้งจากเจ้าหน้าที่และสื่อต่าง ๆ มาช่วยเสริมประสบการณ์ที่มีอยู่ และในขณะเดียวกันจากข้อมูลลักษณะทางสังคมของการศึกษานี้ พบว่าแหล่งความรู้ส่วนหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ได้รับประมาณร้อยละ 40.0 มาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเช่นกัน

ตาราง 16 แสดงทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

ข้อความ	ระดับทัศนคติ					\bar{X}
	เห็นด้วย อย่างมาก (5)	เห็น ด้วย (4)	ไม่แน่ ใจ (3)	ไม่เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็นด้วย อย่างมาก (1)	
1. เข้ากับเจ้าหน้าที่ได้ดี	20.0	54.3	22.9	2.9	-	3.91
2. ไม่ให้ความสนใจในการรับรับ ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยง โคนมที่ เจ้าหน้าที่นำไปเผยแพร่*	11.4	45.7	17.1	20.0	5.7	3.37
3. ไม่ค่อยรับความช่วยเหลือจาก เจ้าหน้าที่เท่าที่ควร*	11.4	54.3	11.4	20.0	2.9	3.51
4. พบตัวง่ายเมื่อเจ้าหน้าที่เข้าเยี่ยม เยือนในพื้นที่	-	2.9	14.3	65.7	17.1	3.97
5. เกษตรกรยังไม่พึงพอใจในงาน บริการของเจ้าหน้าที่ เช่น การฉีด วัคซีนป้องกันโรค การผสมเทียม และ การดูแลรักษา*	8.6	34.3	20.0	37.1	-	3.14
6. เกษตรกรให้ความสนใจและดูแล โคนมอย่างใกล้ชิด	28.6	45.7	20.0	5.7	-	3.97
7. เป็นบุคคลที่ไม่มีความรู้ความ สามารถ*	8.6	51.4	25.7	11.4	2.9	3.51
8. เป็นบุคคลที่ทำงานเฉื่อยชา	2.9	14.3	17.1	60.0	5.7	2.49
9. เป็นบุคคลที่พูดเก่งอย่างเดียวไม่มี การปฏิบัติ	2.9	11.4	22.9	57.1	5.7	2.49
10. เป็นบุคคลที่ไม่ตรงต่อเวลาเมื่อเวลา นัดหมายกับเจ้าหน้าที่ที่ทำการกรรม	8.6	62.9	11.4	11.4	5.7	3.57
11. ไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ใน การติดตามผลงานที่ทำเอาไว้เท่าที่ ควร*	5.7	71.4	5.7	14.3	2.9	3.63

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับทัศนคติ					
	เห็นด้วย อย่างมาก	เห็น ด้วย	ไม่แน่ ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างมาก	\bar{X}
12. อารมณ์แจ่มใส ร่าเริง และเต็มใจ ร่วมงานกับเจ้าหน้าที่เสมอ	(5) 20.0	(4) 51.4	(3) 22.9	(2) 5.7	(1) -	3.86
13. เกษตรกรชอบเลี้ยงโคนมเพราะ ได้รับการสนับสนุนจากทางรัฐ เช่น สิ้นเชื้อถูก	11.4	42.9	28.6	17.1	-	3.49
ค่าเฉลี่ยคะแนนรวมทั้งชุด						45.03
ระดับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม						
ระดับสูง	(45.03 – 55.00 คะแนน)		42.9%			
ระดับต่ำ	(34.00 – 45.02 คะแนน)		57.1%			

หมายเหตุ : 1) * หมายถึง ข้อความที่เป็นคำถามนิเสธ

2) ระดับค่าของทัศนคติของข้อความทั้งหมด

ระดับสูง = ค่าคะแนนตั้งแต่ค่าเฉลี่ยของข้อความทั้งหมดขึ้นไป

ระดับต่ำ = ค่าคะแนนที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของข้อความทั้งหมด

3) การแปลความหมายของข้อความแต่ละข้อ

ข้อความเชิงบวก

- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 มีทัศนคติที่เห็นด้วยอย่างมากกับ ข้อความนั้น
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับ ข้อความนั้น
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 มีทัศนคติไม่แน่ใจกับ ข้อความนั้น
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับ ข้อความนั้น
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยอย่างมากกับ ข้อความนั้น

ข้อความเชิงลบ

- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 มีทัศนคติที่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับ ข้อความนั้น
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับ ข้อความนั้น
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 มีทัศนคติไม่แน่ใจกับ ข้อความนั้น
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 มีทัศนคติไม่เห็นด้วยกับ ข้อความนั้น
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยอย่างมากกับ ข้อความนั้น

5.2.3 การยอมรับของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดสงขลาและพัทลุง

จากตาราง 17 เป็นการอธิบายต่อการยอมรับของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดสงขลา และพัทลุงในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการสุขภาพ ด้านการให้อาหาร และแร่ธาตุ และด้านการปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งสามารถสรุปในรายละเอียดในแต่ละด้านได้ดังนี้

ด้านการสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วยการสร้างโรงเรือน การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การถ่ายพยาธิภายนอก การตรวจน้ำนมก่อนรีดทุกครั้ง การทำความสะอาดตัวโคก่อนรีดนม การทำความสะอาดเต้านม การทำความสะอาดอุปกรณ์ การเก็บน้ำนมใส่ถังมิดชิด และการส่งนมดิบไปยังโรงงานทันที เจ้าหน้าที่ให้การยอมรับด้านการสุขภาพที่เกษตรกรปฏิบัติในระดับปานกลางคือร้อยละ 51.4 ทั้งนี้เพราะเกษตรกรยังยึดถือวิธีการปฏิบัติแบบดั้งเดิมอยู่มาก เช่นการเลี้ยงโคจะอาศัยการสังเกตมากกว่าการตรวจสุขภาพของสัตว์ จะอาศัยวิธีการง่าย ๆ ทั้งนี้เกษตรกรให้เหตุผลว่าสุขภาพโคนมที่เลี้ยงแข็งแรงดีไม่จำเป็นต้องทำอะไรให้ยุ่งยากเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่าย

ด้านการให้อาหารและแร่ธาตุ ครอบคลุมในเรื่องของการปลูกพืชอาหารสัตว์ คุณภาพหญ้าสดที่ใช้เลี้ยง การให้อาหารข้น การใช้ฟางข้าวเสริมยูเรียในหน้าเลี้ยง การให้แร่ธาตุและการใช้วัสดุเศษเหลือจากการเกษตร เจ้าหน้าที่ให้การยอมรับในด้านนี้ในระดับปานกลางคือ ร้อยละ 68.6 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรยังยึดถือวิธีการเลี้ยงดูแบบดั้งเดิม และเปรียบเทียบกับตนเองว่าโคนมที่ไม่ให้แร่ธาตุก่อน (แร่ธาตุก่อน คือ แร่ธาตุที่ช่วยเสริมให้โคมีการเจริญเติบโตทางระบบสืบพันธุ์ที่ดี มีการผสมติดง่าย) หรืออาหารเสริมอื่น โคนมที่เลี้ยงก็ยังมีสุขภาพแข็งแรงดี ไม่เจ็บป่วยแต่ประการใด

ด้านการปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วยการคัดเลือกพันธุ์ การตรวจเช็คสัตว์ การผสมเทียม และการจัดหาโคนมที่ดึมาเลี้ยงในฝูง เจ้าหน้าที่ให้การยอมรับการปฏิบัติในด้านนี้ในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 68.6 ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่จะคอยให้ความรู้ในด้านนี้แก่เกษตรกรทั้งที่เป็นรายบุคคล และรายกลุ่ม ตามความต้องการและการร้องขอจากเกษตรกรเองแล้วก็ตาม สิ่งที่เป็นข้อจำกัดของเกษตรกรประเด็นหนึ่งคือ เกษตรกรมีแรงงานจำกัด และแรงงานที่มีอยู่ก็เป็นแรงงานผู้สูงอายุไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมครบตามหลักทางวิชาการได้หมด กอปรกับเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์น้อยไม่สามารถเลี้ยงโคนมจำนวนมากๆ ได้ ยกเว้นเกษตรกรบางรายที่มีเงินทุนและแรงงานเพียงพอ จึงจะสามารถขยายกิจการได้

เมื่อพิจารณาระดับการยอมรับของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในภาพรวมทุกด้าน คือ การสุขภาพ การให้อาหารและแร่ธาตุ การปรับปรุงพันธุ์ ดังแสดงในตาราง 18 พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 77.1 ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ให้การยอมรับว่าเกษตรกรยังให้ความสนใจในการเลี้ยงโคนมอยู่บ้าง ถึงแม้เกษตรกรจะทราบดีว่า การเลี้ยงโคนมจะต้อง

ลงทุนสูง ผลตอบแทนในระยะแรกมีน้อย แต่ก็ยังสามารถยึดเป็นอาชีพหลักแทนอาชีพเสริม และเป็นอาชีพที่มีรายได้สม่ำเสมอตลอดปี และยอมรับว่าเกษตรกรยังให้การยอมรับในด้านวิชาการอยู่บ้าง โดยเฉพาะด้านการให้อาหารและแร่ธาตุ และด้านการปรับปรุงพันธุ์ เพราะเกษตรกรเองก็ตระหนักดีว่า น้ามนจะมีคุณภาพเป็นที่นิยมของผู้บริโภค และยิ่งถ้าโคนมสามารถให้น้านมได้อย่างสม่ำเสมอก็เท่ากับเป็นการสร้างรายได้สม่ำเสมอให้กับเกษตรกรเช่นกัน

ตาราง 17 แสดงการยอมรับของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดสงขลา และพัทลุง

วิทยาการ	ระดับการยอมรับ				
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	\bar{X}	S.D
1. การสุขาภิบาล					
- การสร้างโรงเรือน	11.4	85.7	2.9	2.09	0.37
- การฉีดวัคซีนป้องกันโรค	54.3	40.0	5.7	2.49	0.61
- การถ่ายพยาธิภายใน	52.1	42.9	-	2.57	0.50
- การถ่ายพยาธิภายนอก	42.9	54.3	2.9	2.40	0.55
- การตรวจน้านมก่อนรีดทุกครั้ง	17.1	60.0	22.9	1.94	0.64
- การทำความสะอาดตัวโคก่อนรีดนม	31.4	68.6	-	2.31	0.47
- การทำความสะอาดเต้านม	42.9	57.1	-	2.43	0.50
- การทำความสะอาดอุปกรณ์	40.0	57.1	2.9	2.37	0.55
- การเก็บน้านมใส่ถังมิดชิด	34.3	62.9	2.9	2.31	0.53
- ต้องส่งนมดิบไปโรงงานทันที	51.4	48.6	-	2.51	0.51
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านสุขาภิบาล				23.43	3.35
ระดับการยอมรับด้านสุขาภิบาล					
ระดับสูง (มากกว่า 26.78 คะแนน)		22.9%			
ระดับปานกลาง (ระหว่าง 20.08 – 26.78 คะแนน)		51.4%			
ระดับต่ำ (น้อยกว่า 20.08 คะแนน)		25.7%			
2. การให้อาหารและแร่ธาตุ					
- การปลูกพืชอาหารสัตว์	45.7	37.1	17.1	2.29	0.75
- คุณภาพหญ้าสดที่ใช้เลี้ยง	31.4	57.1	11.4	2.20	0.63
- การให้อาหารข้น	34.3	65.7	-	2.34	0.48
- การให้ฟางข้าวเสริมยูเรียในหน้าแล้ง	8.6	48.6	42.9	1.66	0.64
- การให้แร่ธาตุ	37.1	57.1	5.7	2.31	0.58

ตาราง 17 (ต่อ)

วิทยาการ	ระดับการยอมรับ				
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	\bar{X}	S.D
- การใช้วัสดุเศษเหลือจากการเกษตร	11.4	60.0	28.6	1.83	0.62
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านการใช้อาหารและแร่ธาตุ				12.63	2.73
ระดับการยอมรับด้านการให้อาหารและแร่ธาตุ*					
ระดับสูง (มากกว่า 15.36 คะแนน)		20.0%			
ระดับปานกลาง (ระหว่าง 9.90 – 15.36 คะแนน)		68.6%			
ระดับต่ำ (น้อยกว่า 9.90 คะแนน)		11.4%			
3. การปรับปรุงพันธุ์					
- การคัดเลือกพันธุ์	17.1	71.4	11.4	2.06	0.54
- การตรวจเช็คส์ตัด	25.7	71.4	2.9	2.23	0.49
- การผสมเทียม	60.0	37.1	2.9	2.57	0.56
- การการจัดหาโคนมที่ตีมาเลี้ยงในฝูง	28.6	57.1	14.3	2.14	0.65
ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านปรับปรุงพันธุ์				9.00	1.68
ระดับการยอมรับด้านการปรับปรุงพันธุ์*					
ระดับสูง (มากกว่า 10.68 คะแนน)		22.9%			
ระดับปานกลาง (ระหว่าง 7.32 – 10.68 คะแนน)		68.6%			
ระดับต่ำ (น้อยกว่า 7.32 คะแนน)		8.6%			

หมายเหตุ : * คำนวณจากค่าคะแนนรวมในแต่ละชุดวิทยากรนั้น ๆ

ระดับสูง = ค่าคะแนนที่มากกว่า $\bar{X} + S.D$

ระดับปานกลาง = ค่าคะแนนที่อยู่ระหว่าง $\bar{X} - S.D$ ถึง $\bar{X} + S.D$

ระดับต่ำ = ค่าคะแนนที่น้อยกว่า $\bar{X} - S.D$

ตาราง 18 แสดงระดับการยอมรับของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรใน
ทุกด้าน

วิทยาการ	ระดับคะแนนการยอมรับ				
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	\bar{X}	S.D
1. การสุขาภิบาล	22.9	61.4	15.7	23.43	3.35
2. การให้อาหารและแร่ธาตุ	20.0	68.6	11.4	12.63	2.73
3. การปรับปรุงพันธุ์	22.9	68.6	8.6	9.00	1.68
ค่าคะแนนเฉลี่ยทั้งหมด				45.06	4.11
ระดับการยอมรับของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยง โคนมของเกษตรกรทั้งหมด					
ระดับสูง	(มากกว่า 49.17 คะแนน)		11.4%		
ระดับปานกลาง	(ระหว่าง 40.95-49.17 คะแนน)		77.1%		
ระดับต่ำ	(น้อยกว่า 40.95 คะแนน)		11.4%		

หมายเหตุ : * คำนวณจากค่าคะแนนรวมในแต่ละชุดวิทยากรนั้น ๆ

ระดับสูง = ค่าคะแนนที่มากกว่า $\bar{X} + S.D$

ระดับปานกลาง = ค่าคะแนนที่อยู่ระหว่าง $\bar{X} - S.D$ ถึง $\bar{X} + S.D$

ระดับต่ำ = ค่าคะแนนที่น้อยกว่า $\bar{X} - S.D$

5.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสังคมบางประการ ที่ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์กับการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรแต่ละวิทยาการและทั้งหมด

จากการหาความสัมพันธ์ของลักษณะทางสังคมบางประการ และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ กับการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในแต่ละวิทยาการ และทั้งหมด ดังแสดงในตาราง 19 สรุปได้ว่า

การสุขาภิบาล : พบว่าลักษณะทางสังคมบางประการมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับการยอมรับด้านสุขาภิบาล คือ ระยะเวลาในการรับราชการ ($r = 0.36$) และ ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในด้านนี้ ($r = 0.41$) ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต้องออกไปบริการเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอยู่แล้ว เช่น การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การรักษาพยาบาลสัตว์ป่วยและอื่น ๆ ซึ่งงานเหล่านี้เป็นงานที่เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จะต้องเข้าไปคลุกคลีกับเกษตรกรเป็นประจำ ทำให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกร ผลการศึกษาสอดคล้องกับการวิจัยของ ปกรณ์ เอกปณิธานพงศ์ (2536 : 162) ที่พบว่า ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร

การปรับปรุงพันธุ์ : พบว่าทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญกับการยอมรับด้านการปรับปรุงพันธุ์ของเกษตรกร ($r = 0.40$) ที่เป็นเช่นนี้เพราะเกษตรกรในทั้ง 2 จังหวัด เห็นความสำคัญในเรื่องการปรับปรุงพันธุ์มากมักจะให้เจ้าหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแล การให้อาหาร การจัดการสุขาภิบาลฟาร์ม ตลอดจนการผสมเทียม ซึ่งการบริการในด้านนี้ยังไม่เพียงพอหรือทันต่อความต้องการของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรพบปัญหาค่อนข้างมากเกี่ยวกับการผสมไม่ติด หรือผสมติดยาก เนื่องจากการขาดความรู้เรื่องการให้อาหารหยاب และอาหารข้น เพื่อให้โคนมมีความสมบูรณ์แข็งแรงก็จะสามารถแก้ปัญหาการผสมติดยากลงได้

สรุปผลความสัมพันธ์ในภาพรวมของลักษณะทางสังคม และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ กับการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรทั้งหมด พบว่าลักษณะดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์ในทางสถิติแต่อย่างใด

ตาราง 19 ความสัมพันธ์ (correlation) ระหว่างลักษณะทางสังคมบางประการ ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์กับการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร แต่ละวิทยาการและทั้งหมด

ประเภทของปัจจัย	วิทยาการในการเลี้ยงโคนมแต่ละด้าน (r)			วิทยาการในการเลี้ยงโคนม (r)
	การสุขาภิบาล	การให้อาหารและแร่ธาตุ	การปรับปรุงพันธุ์	ทั้งหมด
ลักษณะทางสังคม				
เพศ				
อายุ	0.28	0.09	0.07	0.07
ระดับการศึกษา	0.23	0.07	0.64	0.06
ระยะเวลาในการรับราชการ	0.36*	0.24	0.29	0.29
สถานที่รับราชการ (จังหวัด)	-0.09	-0.09	-0.04	-0.04
ประสบการณ์ด้านการเลี้ยงโคนม	0.72	0.09	0.11	0.11
การติดต่อสื่อสาร				
- การพบปะกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม	-0.06	0.01	0.09	0.09
- แหล่งความรู้ด้านการเลี้ยงโคนมที่ได้รับ	0.10	0.06	-0.03	-0.03
ปัจจัยทางจิตวิทยา				
ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร	0.41*	0.33	0.04*	-0.26

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

NS ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2.5 ลักษณะทางสังคมบางประการ ทักษะของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร

จากตาราง 20 แสดงอิทธิพลของลักษณะทางสังคมบางประการ และทักษะของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่มีต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ โดยการวิเคราะห์ของตัวแปร 9 ตัวแปร พบว่ามีเพียง 2 ตัวแปร คือ ระยะเวลาในการรับราชการ และทักษะของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม มีผลต่อการยอมรับในด้านสุขภาพ และด้านการปรับปรุงพันธุ์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระยะเวลาในการรับราชการ : ระยะเวลาในการรับราชการมีผลต่อการยอมรับด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 2.21, P < 0.05$) ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b) เท่ากับ 0.359 หมายความว่า ถ้าเจ้าหน้าที่มีระยะเวลาในการรับราชการสูงขึ้นทุก ๆ 1 ปี จะทำให้เกษตรกรมีการยอมรับด้านสุขภาพสูงขึ้น 0.359 หน่วย ทั้งนี้เกษตรกรจะเกิดความเชื่อมั่นในเรื่องของความรู้ที่เจ้าหน้าที่มีทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ และประสบการณ์ที่เกิดจากการสั่งสมในด้านการเลี้ยงโคนมของตัวเจ้าหน้าที่เอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการสุขภาพ มีความจำเป็นอย่างมากในแง่ของการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผลผลิตคือ นมที่มีคุณภาพ สะอาดและปลอดภัยต่อผู้บริโภค ตลอดจนการเพิ่มซึ่งรายได้ที่ได้อันเกิดจากการผลิตนมที่มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาด เกษตรกรจึงให้การยอมรับวิชาการในด้านนี้ เพราะสามารถนำไปปฏิบัติได้มาก ซึ่งจากผลการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ก้องกษิต สุวรรณวิหค (2543 : 84) ที่พบว่ายิ่งเจ้าหน้าที่มีระยะเวลาในการรับราชการในงานที่ปฏิบัติงานเท่าใด เกษตรกรจะเกิดความศรัทธา เห็นว่าเจ้าหน้าที่มีความจริงใจ ยอมรับในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มากขึ้นเท่านั้น

ทักษะของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีผลต่อการยอมรับในด้านการสุขภาพ : พบว่าทักษะของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มีผลต่อการยอมรับด้านสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 2.17, P < 0.05$) ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b) เท่ากับ 0.354 หมายความว่า ถ้าค่าทักษะของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นทุกๆหน่วยจะทำให้เกษตรกรมีการยอมรับด้านการสุขภาพสูงขึ้น 0.354 ทั้งนี้เกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ และเกษตรกรเองมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาตั้งแต่ต้น เพราะเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จะรับผิดชอบงานด้านการเลี้ยงโคนม โดยเฉพาะเวลาส่วนใหญ่จะอยู่กับการปฏิบัติงานในด้านนี้ เกษตรกรให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้น มีเวลาให้กับเจ้าหน้าที่เมื่อเจ้าหน้าที่ออกตรวจเยี่ยมเขียนให้ความรู้ในเชิงวิชาการใหม่ๆ ด้านการสุขภาพ เช่นการฉีดวัคซีนป้องกันโรค การรักษาพยาบาลสัตว์ป่วยและอื่น ๆ และการอบรมเฉพาะเรื่อง เกษตรกรจะให้ความช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ด้วยความเต็มใจ มีอารมณ์แจ่มใสและร่าเริงเสมอ

ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีผลต่อการยอมรับในด้านการปรับปรุงพันธุ์ : พบว่าทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มีผลต่อการยอมรับด้านการปรับปรุงพันธุ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 2.54, P < 0.05$) ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b) เท่ากับ 0.400 นั่นคือ ถ้าค่าทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นทุก ๆ หน่วย จะทำให้เกษตรกรมีการยอมรับด้านการปรับปรุงพันธุ์สูงขึ้น 0.354 ทั้งนี้เพราะในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จะต้องเข้าไปคลุกคลีกับเกษตรกรเป็นประจำอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรที่ยังไม่มีความเข้าใจ หรือความรู้ในเรื่องของพันธุ์ และการผสมเทียมดีพอ จึงเป็นที่เจ้าหน้าที่ต้องออกพบปะเพื่อให้ความรู้ทั้งรายบุคคล และรายกลุ่ม จึงทำให้เกษตรกรเกิดความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปกรณ์ เอกภณิธานพงศ์ (2539 : 90) ที่พบว่าทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่มีต่อเกษตรกร มีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมเมื่อถูกผสมอย่างมาก

ตาราง 20 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอนของลักษณะทางสังคมบางประการ ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ที่มีต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรด้านต่าง ๆ

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (b)	T - test	ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)	F - test
การยอมรับด้านสุขภาพ				
ค่าคงที่ (a)		20.97		16.97**
- ระยะเวลาในการรับราชการ	0.359	2.21*	0.13	4.87*
- ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม	0.354	2.17*	0.13	4.72*
การยอมรับด้านปรับปรุงพันธุ์				
ค่าคงที่ (a)		2.47		0.95 ^{ns}
- ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม	0.400	2.54*		

หมายเหตุ : *มีนัยทางสถิติที่ระดับ $P < 0.05$

**มีนัยทางสถิติที่ระดับ $P < 0.01$

NS ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

T = ค่าใช้ทดสอบหาความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามแต่ละคู่

F = ค่าใช้ทดสอบหาความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรอิสระทั้งหมดกับตัวแปรตาม

R^2 = ค่าสัมประสิทธิ์ในการตัดสินใจ แสดงถึงระดับความสามารถของตัวแปรอิสระทั้งหมดในการอธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม

b = ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ เมื่อทดสอบตัวแปรทั้งหมดพร้อมกัน

5.2.6 ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้อง
 เนื่องจากผลการวิจัยโดยตรง และเสนอแนะทั่วไป

5.2.6.1 ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับผลการวิจัยโดยตรง พบว่า ลักษณะทางสังคมบาง
 ประการของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ เช่น ระยะเวลาในการรับราชการ มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม
 ของเกษตรกรในด้านสุขภาพ และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโค
 นมของเกษตรกรทั้งในด้านสุขภาพ และการปรับปรุงพันธุ์ ดังนั้นข้อเสนอแนะอันเนื่องมา
 จากการวิจัยดังกล่าวมีดังนี้คือ

1. ระยะเวลาในการรับราชการ จากผลการวิจัยพบว่าเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในทั้ง 2
 จังหวัด คือ พัทลุงและสงขลา มีระยะเวลาในการรับราชการ โดยเฉลี่ย 12.9 ปี ซึ่งนับว่ามีระยะเวลา
 ในการรับราชการนาน มีประสบการณ์ในด้านการเลี้ยงโคนมมาก เป็นที่ยอมรับของเกษตรกรใน
 ด้านความรู้ ความชำนาญ ทางด้านการเลี้ยงโคนม ความชำนาญในพื้นที่ที่ทำการส่งเสริม ตลอดจน
 ความคุ้นเคยที่มีต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่และเกษตรกรที่มีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เป็นสื่อสำคัญนำไปสู่
 การถ่ายทอดเทคโนโลยีทางด้านสุขภาพ เช่น การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การถ่ายพยาธิ การ
 ทำความสะอาดโคนมก่อนรีด การตรวจสอบคุณภาพน้ำนม เป็นต้น ทั้งนี้ความรู้ดังกล่าวเจ้าหน้าที่
 ปศุสัตว์ควรถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรทั้งที่เป็นรายบุคคล และรายกลุ่มให้เกษตรกรรับ
 ทราบอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ผู้รับผิดชอบในด้านการส่งเสริม
 การเลี้ยงโคนม ควรจะได้รับการเพิ่มพูนประสิทธิภาพของตนเองด้วยเช่นกัน โดยการที่กรม
 ปศุสัตว์ หรือสำนักงานปศุสัตว์ประจำจังหวัด ร่วมมือกับหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาจัดอบ
 รรมด้านการเลี้ยงโคนมโดยเฉพาะ ในหลักสูตรอบรมควรมีความหลากหลายในเนื้อหา เพื่อเจ้าหน้าที่
 ที่จะได้นำความรู้ดังกล่าวเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้านการเลี้ยงโคนมในแต่ละพื้นที่
 และรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าวิจัยของหน่วยงาน หรือสถาบันการศึกษาที่
 เกี่ยวข้อง นำไปถ่ายทอดให้เกษตรกรพัฒนาการเลี้ยงโคนมของตนเองให้ประสบความสำเร็จ

2. ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร จากการศึกษา
 พบว่า ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมในด้านการสุขภาพ และ
 การปรับปรุงพันธุ์ ทั้งนี้เพราะงานด้านการส่งเสริมเป็นงานหนักของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่จะต้อง
 ออกตรวจเยี่ยมเกษตรกรถึงฟาร์มอยู่แล้ว และจากการศึกษาเบื้องต้น พบว่าร้อยละ 45.7 ของเจ้า
 หน้าที่ได้จากพบปะเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ มีโอกาสได้พบปะ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้ง
 ในด้านความรู้และประสบการณ์ในด้านการเลี้ยงโคนม ความรักและความสนใจในอาชีพที่แท้จริง
 ของเกษตรกร ตลอดจนการสร้างคุ้นเคยให้บังเกิดขึ้นในทั้ง 2 ฝ่าย จะเป็นส่วนช่วยให้งาน
 ส่งเสริมการเลี้ยงโคนมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ กรมปศุสัตว์ควรมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน

ในการให้การสนับสนุนแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยควรพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรที่มีความพร้อม และความสนใจในการเลี้ยงโคนมด้วยตนเองมากกว่าการพิจารณาโดยการให้ปัจจัย เช่น วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ หรือให้บรรลุปเป้าหมายเพียงอย่างเดียว เพราะว่าผู้เลี้ยงโคนมจะต้องมีความขยัน อดทน และมีความรักในอาชีพ ซึ่งต้องใช้เวลามากในการจัดการดูแล จึงจำเป็นต้องอาศัยความต้องการของเกษตรกรที่แท้จริง และมีความสามารถหรือศักยภาพที่จะเลี้ยงโคนมได้ตามหลักเกณฑ์ ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวจะช่วยลดปัญหาจำนวนผู้เลี้ยงโคนมที่มีจำนวนลดน้อยลง หรือเลิกเลี้ยงกลางคัน เมื่อประสบปัญหาและเกษตรกรเกิดการท้อแท้ และเลิกเลี้ยงในที่สุด ดังเช่นที่เคยประสบในจังหวัดสงขลามาก่อน

5.2.6.2 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. รัฐควรสนับสนุนการใช้สื่อในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม เพื่อการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะการใช้สื่อจะช่วยสร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรได้ในระดับหนึ่งก่อนการได้รับความรู้ในเรื่องนั้น ๆ เพื่อช่วยการตัดสินใจของเกษตรกร ขณะเดียวกันสื่อที่ออกเผยแพร่จะช่วยเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ได้มาก ในเรื่องของ การถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในด้านการเลี้ยงโคนมควบคู่ไปกับทฤษฎี หรือการปฏิบัติที่เจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้ ทั้งนี้สื่อที่ใช้ควรเป็นสื่อที่เข้าถึงเกษตรกรมากที่สุด เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โดยพยายามออกอากาศหรือลงข่าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อเกษตรกรจะได้รับข้อมูลทางด้านนี้อย่างมาก

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมปศุสัตว์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุนที่เพียงพอแก่การลงทุนเลี้ยงโคนม โดยคิดในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ดังเช่น โครงการตามแผนปรับโครงสร้าง และระบบการผลิตการเกษตร ควรมีการปลอดชำระเงินต้น และดอกเบี้ยระยะหนึ่งตามสมควร ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ควรที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ที่เกษตรกรสามารถกู้ยืมมาใช้ เพื่อการลงทุนในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรได้

3. เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ควรจะได้รับ การพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นได้ทั้ง นักวิชาการ นักส่งเสริม และนักวิจัยไปพร้อม ๆ กัน โดยการร่วมมือกับสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย ฯลฯ ช่วยกันทำการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอย่างจริงจัง เพราะเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย จึงต้องการคำแนะนำและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด และทันเหตุการณ์ เพื่อเป็นการสร้างขวัญ และกำลังใจให้กับเกษตรกรในการเลี้ยงโคนม ต่อไป ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรของหน่วยงานในพื้นที่ร่วมมือกันแก้ปัญหา และสามารถให้ความช่วยเหลือได้ทันเวลา และตรงจุด

4. เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ควรจะมี ความรู้ในเรื่องของงานวิจัยพื้นฐาน และประยุกต์ มีความรู้เรื่องสถิติวิจัยทางการเกษตร การใช้คอมพิวเตอร์ และโปรแกรมต่าง ๆ ตลอดจนการค้น

คว่าหาข้อมูลมาใช้ประกอบในการปฏิบัติงาน จะทำให้เจ้าหน้าที่มีวิสัยทัศน์ในงานที่ปฏิบัติที่กว้างขึ้น ทั้งนี้ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับควรเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างกรมปศุสัตว์ และสถาบันการศึกษา จัดอบรมความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ให้กับเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลักสูตรอบรมมีทั้งระยะสั้นและยาว ขึ้นอยู่กับหัวข้อเรื่อง การเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ได้รับความรู้อยู่เสมอเท่ากับเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับเจ้าหน้าที่ได้ตื่นตัวอยู่กับวิชาการตลอดเวลา

5. กรมปศุสัตว์ หรือสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด หรือสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ ควรจัดให้มีการสัมมนา หรืออภิปรายร่วมกันระหว่างกลุ่มนักวิชาการผู้มีความรู้ด้านการเลี้ยงโคนม และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ผลที่ได้จากการสัมมนาหรืออภิปราย สามารถใช้เป็นแนวทางได้ส่วนหนึ่งในการปรับปรุงพัฒนาแผนการดำเนินการเลี้ยงโคนมในโอกาสต่อไป

บทที่ 6

สรุป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยงโคนม และทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนมและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในจังหวัดสงขลาและพัทลุง ตลอดจนการหาค่าความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยด้านต่าง ๆ และทัศนคติของเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนม ในการศึกษานี้ได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยง โคนมในจังหวัดสงขลาและพัทลุง จำนวน 141 ราย โดยในช่วงแรกสัมภาษณ์เกษตรกรจำนวน 10 ราย เพื่อทำการทดสอบแบบสอบถาม และในช่วงหลังสัมภาษณ์อีกจำนวน 131 ราย เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ทางสถิติ และทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในทั้ง 2 จังหวัดจำนวน 35 ราย เพื่อให้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ทางสถิติ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ศูนย์คอมพิวเตอร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และบางส่วนวิเคราะห์ด้วยตนเองโดยใช้โปรแกรม SPSS (statistical package for the social sciences) โดยการหาค่าร้อยละของข้อมูลต่าง ๆ การหาค่าเฉลี่ย การหาค่าความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยและทัศนคติที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร

เนื่องจากในการวิจัยนี้ได้เก็บข้อมูลจากประชากร 2 กลุ่มคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ดังนั้นรายละเอียดของข้อมูลแต่ละกลุ่มสามารถสรุปได้ดังนี้

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้ง 2 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 91.6) มีอายุโดยเฉลี่ย 40.9 ปี ร้อยละ 34.4 ของเกษตรกรจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 20.6 จบมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 6 มีเพียงส่วนน้อยที่จบในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า เกษตรกรร้อยละ 53.4 มีโอกาสพบปะกับเจ้าหน้าที่ 1 ครั้งต่อเดือน และแหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับร้อยละ 51.1 ได้รับจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ร้อยละ 24.4 ได้รับจากเพื่อนบ้าน และร้อยละ 21.4 ระบุว่าอื่น ๆ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโดยเฉลี่ย .7.8 ปี และสาเหตุที่หันมาสนใจเลี้ยงโคนมส่วนใหญ่คือร้อยละ 74.0 ระบุว่าตัดสินใจเลี้ยงด้วยตนเอง ซึ่งก่อนหน้าที่จะมาเลี้ยงโคนมเกษตรกรร้อยละ 68.7 เคยมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมมาก่อนแล้ว สำหรับแรงงานที่เกษตรกรใช้เลี้ยงโคนม ร้อยละ 96.9 เป็นแรงงานจากครอบครัว และส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 95.4 มีพื้นที่ถือครองของตนเอง ร้อยละ 35.1 ระบุว่าพื้นที่เช่า เกษตรกรร้อยละ 59.5 ใช้เงินทุนส่วนตัวในการเลี้ยง ร้อยละ 22.1 ใช้ทุนส่วนตัวและกู้ยืมจากธนาคารของรัฐและเอกชน และร้อยละ 18.3 กู้ยืมธนาคารเพียงแหล่งเดียว ซึ่งจากการสำรวจแล้วพบว่า เกษตรกรจำนวน 104 ราย (ร้อยละ 79.4) มีหนี้สิน และจากจำนวนดังกล่าวมีถึงร้อยละ 56.7 ยังไม่ทำการชำระหนี้ และหนี้ที่เป็นส่วนใหญ่คือร้อยละ 84.7 มีวัตถุประสงค์เพื่อการลงทุนทำการเกษตร สำหรับรายได้แล้วเกษตรกรมีรายได้ของครอบครัว

โดยเฉลี่ย 22,977.19 บาทต่อปี รายได้จากการเลี้ยงโคนมโดยเฉลี่ย 18,261.15 บาทต่อปี และรายได้ของครอบครัวจากอาชีพอื่นโดยเฉลี่ย 5,219.17 บาทต่อปี

จากสภาพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดสงขลาและพัทลุง พบว่าร้อยละ 97.7 เลี้ยงโคนมพันธุ์ลูกผสมขาวดำมากที่สุด เกษตรกรร้อยละ 99.2 มีแปลงปลูกหญ้าเอง มีการใช้ฟางข้าวและหญ้าแห้ง และอาหารข้น มีการให้ก้อนแร่ธาตุ และร้อยละ 73.3 มีการให้อาหารเสริมจากวัสดุเศษเหลือจากการเกษตร เช่น ชังข้าวโพด ตอชังข้าวโพด ฟางข้าว เปลือกสับประรด และในภาพรวมแล้วต้นทุนการเลี้ยงแม่โคนม 1 ตัว โดยไม่คิดค่าพันธุ์โคนม เกษตรกรจะเสียค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยปีละ 21,092.90 บาท สำหรับน้ำนมดิบที่ได้จากการเลี้ยง ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 91.6 จะขายให้กับผู้นำกลุ่มเพื่อรวบรวมไปขายที่โรงงานน้ำนมโดยตรง

ทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดสงขลาและพัทลุงต่อการเลี้ยงโคนม ซึ่งครอบคลุมทัศนคติเกี่ยวกับรายได้หรือผลตอบแทน ทัศนคติเกี่ยวกับระยะเวลาในการเลี้ยงโคนม ทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงดูโคนม และทัศนคติเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ พบว่า ทัศนคติเกี่ยวกับรายได้หรือผลตอบแทนจากการเลี้ยงโคนม (ร้อยละ 52.7) ระยะเวลาในการเลี้ยงโคนม (ร้อยละ 54.2) และการเลี้ยงดูโคนม (ร้อยละ 55.0) ยังอยู่ในระดับต่ำ ยกเว้นทัศนคติด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่นั้น เกษตรกรมีทัศนคติในระดับสูงต่อด้านนี้

สำหรับในภาพรวมของการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในทั้ง 2 จังหวัดในด้านการสุขภาพ การให้อาหารและแร่ธาตุ และปรับปรุงพันธุ์พบว่าเกษตรกรให้การยอมรับกับกิจกรรมทุกด้านในระดับสูง

ในการหาค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยงโคนมและทัศนคติของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในทุกด้านกับการยอมรับการเลี้ยงโคนมทั้งหมด และแต่ละวิทยาการ (การทดสอบสมมุติฐาน) พบว่ามีเพียง 5 ตัวแปรเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับการเลี้ยงโคนม ตัวแปรดังกล่าวคือ ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับการเลี้ยงโคนม ($r=-0.18^*$) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับด้านสุขภาพ ($r=-0.20^*$) และด้านการปรับปรุงพันธุ์ ($r=-0.17^*$) ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับด้านการสุขภาพ ($r=-0.18^*$) ซึ่งเป็นปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่าประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับด้านสุขภาพ แรงงานในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับด้านการปรับปรุงพันธุ์ ($r=0.18^*$) และทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนมในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับวิทยาการทั้งหมด ($r=0.25^*$) โดยเฉพาะด้านการสุขภาพ และการปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งผลจากการศึกษาเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้และทัศนคติของเกษตรกรในด้าน

รายได้หรือผลตอบแทน มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับด้านการเลี้ยงโคนมในภาพรวมทั้งชุด ($r=0.32^*$) และแต่ละด้าน เช่น การสุขาภิบาล ($r=0.24^*$) การให้อาหารและแร่ธาตุ ($r=0.22^*$) และการปรับปรุงพันธุ์ ($r=0.29^*$)

สำหรับผลของปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจและสภาพการเลี้ยงโคนมและทัศนคติของเกษตรกรมีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่าตัวแปร 7 ตัว คือ ราคาน้ำนมดิบที่ขาย ($t=2.56, P<0.01$) ระดับการศึกษา ($t=2.06, P<0.05$) อาชีพอื่น ๆ (อาชีพที่นอกเหนือจากการเลี้ยงโคนม) ($t=3.06, P<0.01$) หนี้สินจากญาติ ($t=-2.98, P<0.01$) หนี้สินจากแหล่งอื่น (แหล่งเงินกู้ในหมู่บ้านและแหล่งเงินกู้นอกพื้นที่) ทัศนคติด้านรายได้และผลตอบแทน ($t=3.88, P<0.01$) และทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม ($t=2.90, P<0.01$) มีอิทธิพลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร

เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์

จากจำนวนเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ 35 รายในทั้ง 2 จังหวัด เป็นเพศชายทั้งหมดมีอายุในเกณฑ์เฉลี่ย 36.7 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่คือร้อยละ 71.4 จบระดับปริญญาตรี และมีระยะเวลารับราชการโดยเฉลี่ย 12.9 ปี มีประสบการณ์ด้านการเลี้ยงโคนมโดยเฉลี่ย 7.4 ปี ในส่วนของการติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่และเกษตรกรนั้น พบว่าร้อยละ 45.7 มีการพบกันสม่ำเสมอ ร้อยละ 25.7 มีการพบ 3 เดือนครั้ง และร้อยละ 17.1 มีการพบสม่ำเสมอคือเดือนละครั้ง

สำหรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่มีต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม พบว่าจากข้อความ 13 ข้อ เจ้าหน้าที่มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับข้อความ 4 ข้อคือ เกษตรกรเข้ากับเจ้าหน้าที่ได้ดี สามารถพบตัวเกษตรกรได้ง่ายเมื่อเวลาออกตรวจเยี่ยมในพื้นที่ เกษตรกรให้ความสนใจและดูแลโคนมอย่างใกล้ชิด และเกษตรกรมีอารมณ์แจ่มใส ร่าเริง และเต็มใจร่วมงานกับเจ้าหน้าที่เสมอ ในส่วนของข้อความที่เจ้าหน้าที่มีทัศนคติไม่แน่ใจจำนวน 3 ข้อ เกษตรกรยังไม่พึงพอใจในงานบริการของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรชอบเลี้ยงโคนมเพราะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และเกษตรกรไม่ให้ความสนใจในการรับความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมที่เจ้าหน้าที่นำไปเผยแพร่ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่มีทัศนคติไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า เกษตรกรไม่ค่อยยอมรับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่เท่าที่ควร เกษตรกรเป็นบุคคลที่ไม่มีความรู้ความสามารถ เกษตรกรเป็นบุคคลที่ทำงานเฉื่อยชา เป็นบุคคลที่พูดเก่งอย่างเดียวไม่มีการปฏิบัติ เป็นบุคคลที่ไม่ตรงต่อเวลา เมื่อเวลานัดหมายกับเจ้าหน้าที่ที่ทำกิจกรรม และเกษตรกรไม่ได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการติดตามผลงานที่ทำเอาไว้เท่าที่ควร และเมื่อสรุปในภาพรวมทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 57.1) และสูง (ร้อยละ 42.9) ใกล้เคียงกันมาก

ในด้านการยอมรับของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อการเลี้ยงโคนมในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการสุขาภิบาล ด้านการให้อาหารและแร่ธาตุ และด้านการปรับปรุงพันธุ์ พบว่า เจ้าหน้าที่ให้การยอมรับ

รับในด้านการเลี้ยงโคนมแต่ละด้านในระดับปานกลางทุกด้าน และเมื่อพิจารณาในภาพรวมของการยอมรับทั้งหมด พบว่าเจ้าหน้าที่ให้การยอมรับในระดับปานกลางเช่นกัน

ในการหาค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยทางสังคมบางประการและทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์กับการยอมรับการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในแต่ละวิทยาการ พบว่าปัจจัยทางสังคมบางประการมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับด้านสุขาภิบาลคือ ระยะเวลาในการรับราชการ ($r=0.36^*$) และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ต่อการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในด้านนี้ ($r=0.41^*$) นอกจากนี้พบว่าทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญกับการยอมรับด้านการปรับปรุงพันธุ์ของเกษตรกร ($r=0.40^*$) และจากผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยทางสังคมบางประการพบว่า ระยะเวลาในการรับราชการมีอิทธิพลต่อการยอมรับด้านสุขาภิบาล ($t=2.21, P<0.05$) ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีอิทธิพลต่อการยอมรับด้านการสุขาภิบาล ($t=2.17, P<0.05$) และการปรับปรุงพันธุ์ ($t=2.54, P<0.05$)

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. 2527. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
- ก้องกษิต สุวรรณวิหค. 2543. “ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าวของเกษตรกร อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)
- เกรียงศักดิ์ ปัทมเรขา. 2533. **รายงานการวิจัยเรื่อง ลักษณะที่แตกต่างระหว่างเกษตรกรที่ยอมรับนวัตกรรมกับเกษตรกรที่ไม่ยอมรับนวัตกรรม : ศึกษากรณีการปลูกข้าวพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง**. สงขลา : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2535. **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539)**. กรุงเทพมหานคร.
- จรัญ จันทลักขณา. 2538. **สภาวะการพัฒนาการเลี้ยงโคนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศไทย : แนวทางการวิจัยและพัฒนาในอนาคต**. กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จีระชัย กาญจนพฤตพิงศ์ และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล. 2533. **การสำรวจการเลี้ยงดูและการจัดการฟาร์มโคนมในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสัตวบาล คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชวนิศนดากร วรวรรณ. 2530. **การเลี้ยงโคนม**. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. 2527. **หลักการส่งเสริมการเกษตร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. 2524. **การส่งเสริมการเกษตร : หลักการและวิธีการ**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- ธวัช อุดมคนารัตน์. 2540. “ทัศนคติบางประการของเกษตรกรต่อการเลี้ยงโคนมในจังหวัดตรัง และจังหวัดพัทลุง.” ปัญหาพิเศษ สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)

- บุญมี กองสมบัติ. 2526. “การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคนมของสมาชิกสหกรณ์โคนมอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)
- บุญวดี เพชรรัตน์. 2527. “การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติต่อการมีคู่ครองของเด็กวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่สมบูรณ์และครอบครัวแตกแยก” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. (สำเนา)
- เบญจพรรณ เอกะสิงห์ และจามระวี พิทักษ์วงษ์. 2540. บทบาทของเกษตรกรชายหญิงในการเลี้ยงโคนม : ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับครัวเรือนในภาคเหนือ. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ปกรณ์ เอกปถิธานพงศ์. 2539. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อลูกผสมของเกษตรกรอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)
- ปศุสัตว์, กรม. 2530. คำแนะนำการเลี้ยงโคนเนื้อ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ปศุสัตว์, กรม. 2538. คำแนะนำการเลี้ยงโคเนื้อสำหรับเกษตรกรรายย่อย. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมปศุสัตว์.
- ปศุสัตว์, กรม. 2539. นโยบายในการเลี้ยงโคนม. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมการปศุสัตว์.
- ปศุสัตว์, กรม. 2539. แผนส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีงบประมาณ 2540. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมการปศุสัตว์.
- ปศุสัตว์เขต 9, สำนักงาน. 2535. คู่มือประกอบการเลี้ยงโคนม. สงขลา : ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนา.
- ปศุสัตว์เขต 9, สำนักงาน. 2542. ข้อมูลการปศุสัตว์ในเขต 9. สงขลา : ฝ่ายวางแผนและประเมินผล (สำเนา)
- ปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, สำนักงาน. 2527. ประวัติสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง. พัทลุง : ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนา (สำเนา)

- ปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, สำนักงาน. 2539. ข้อมูลพื้นฐานด้านปศุสัตว์ปี 2538. พัทลุง : ฝ่ายวางแผน
และประเมินผล (สำเนา)
- ปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, สำนักงาน. 2540. ข้อมูลพื้นฐานการปศุสัตว์ปี 2540 จังหวัดพัทลุง. พัทลุง :
ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนา. (สำเนา)
- ปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง, สำนักงาน. 2543. ข้อมูลด้านปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง-ปี 2542. พัทลุง : ฝ่าย
วางแผนและประเมินผล. (สำเนา)
- ปศุสัตว์จังหวัดสงขลา, สำนักงาน. 2543. ข้อมูลด้านปศุสัตว์จังหวัดสงขลาปี 2542. สงขลา : ฝ่าย
วางแผนและประเมินผล (สำเนา)
- ไพบูลย์ อินทวิชา. 2517. หลักและวิธีการวัดเจตคติ. กรุงเทพฯ : การวิจัยการศึกษาสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ภูวนารถ ทองพันธ์. 2540. “การเลี้ยงโคนมในภาคใต้โดยเน้นการวิเคราะห์บทบาทชายหญิง”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสงขลา
นครินทร์. (สำเนา)
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2525. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญ
พิมพ์.
- เรณู เจริญศรี. 2525. “ทัศนคติของนักเรียนอาชีวศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับ
ความสัมพันธ์ระหว่างเพศชาย และหญิง” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชา
ศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล. (สำเนา)
- ลิขิต เอียดแก้ว. 2537. การเลี้ยงโคนม. กรุงเทพฯ : บริษัทสามัคคีสาส์น จำกัด.
- ศรเทพ ธีมวาสร และมณฑา เหลืองวัฒนวิไล. 2535. รายงานการวิจัยเรื่องผลตอบแทนจากการ
เลี้ยงโคนม ชาวฮาลา/ฟรีเซียนโดยเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและ
พัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศรเทพ ธีมวาสร. 2532. รายงานการวิจัยเรื่อง การตัดสินใจเลี้ยงโคนมพันธุ์แท้. กรุงเทพฯ : ภาค
วิชาสัตวบาล คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงาน. 2531. รายงานผลการสำรวจผลผลิตทางการเกษตร ปี 2530.
กรุงเทพฯ : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร.

สมบุญ หลิมวัฒนา. 2539. การศึกษาต้นทุนการผลิตน้ำมันดิบของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จังหวัด
ตรัง. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาผู้บริหารการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์.

สุชาติ สุขคง. 2531. “ทัศนคติของชาวประมงต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในตำบลแหลม
ตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)

สุทธิวรรณ จันทรมูรินทร์. 2533. “ทัศนคติของประชากรที่มีต่อสภาพแวดล้อมอุทยานแห่งชาติ
เขาใหญ่ ศึกษาเฉพาะกรณีของหมู่บ้านใกล้เคียงในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.”
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
(สำเนา)

เสาวคน โรจนสถิตย์. 2537. การส่งเสริมการเลี้ยงโคนมภายใต้แผนปรับโครงสร้าง. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

Remmer, H.H. 1954. Introduction to Opinion and Attitude Measurement. New York : Harper &
Brothers' publishers.

Roger, E.M. and Shoemaker, F.F. 1971. Communication of Innovations. New York : The Free
Press.

Shaver, K.G. 1977. Principles of Social Psychology. U.S.A : Winthrop Publishers.

Thurstone, L.L. 1976. Reading in Attitude Theory and Measurement. New York : John Wiley
and Sons.